

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Ieva Rinkevičiūtė

**PILIEČIŲ DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE TAIKANT
ŠIUOLAIKINES INFORMACINES KOMUNIKACINES
TECHNOLOGIJAS: KAUNO MIESTO IR VILKAVIŠKIO RAJONO
SAVIVALDYBIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Eglė Vaidelytė

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**PILIEČIŲ DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE TAIKANT
ŠIUOLAIKINES INFORMACINES KOMUNIKACINES
TECHNOLOGIJAS: KAUNO MIESTO IR VILKAVIŠKIO RAJONO
SAVIVALDYBIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (kodas 621L22008)

Vadovas

(parašas) Doc. dr. Eglė Vaidelytė

(data)

Recenzentas

(parašas) Doc. dr. Jurgita Jurkevičienė

(data)

Projektą atliko

(parašas) Ieva Rinkevičiūtė

(data)

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Ieva Rinkevičiūtė

(Studento vardas, pavardė)

Viešojo politika, SMVPN-5/6

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas: Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių lyginamoji analizė“

AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

20 17 m. gegužės 29 d.
_____ Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Ievos Rinkevičiūtės**, baigiamasis projektas tema „Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas: Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių lyginamoji analizė“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Rinkevičiūtė, Ieva. *Citizen Participation in Local Self-Government Applying Modern Information and Communication Technologies: Comparative Analysis of Kaunas City and Vilkaviškis District Municipalities*: Master's thesis in Political Science / supervisor assoc. prof. Eglė Vaidelytė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: 02 S

Key words: citizen participation, local self-government, modern information and communication technologies.

Kaunas, 2017. 75 p.

SUMMARY

Improving advanced information communication technologies and their tools create perfect media for occurrence of new forms of involvement of residents in local self-government and enables residents to be involved in state government on convenient time and using convenient methods. Tools and methods, especially tools of advanced information communication technologies used for involvement of residents and affecting political decisions, are not usually considered in Lithuania. Therefore, it is necessary to consider the circumstances, which could change public view of involvement of residents in local self-government using advanced information communication technologies. Objective of the research is to study and compare the factors stimulating involvement of residents in local self-government using advanced information communication technologies. Subject to the research is involvement of residents in local self-government using advanced information communication technologies. Four tasks were set for the research: 1) analysis of residents' involvement concept, forms and models, disclosure of residents' involvement features based on advanced information communication technologies; 2) presentation of legal allowances in Lithuania for residents' involvement; 3) analysis and comparison of residents' involvement using "Facebook" social network in the scale of Kaunas City and Vilkaviškis District Municipalities, and identification of the related problems; 4) disclosure and comparison of factors and opportunities for involvement of residents in local self-government using advanced information communication technologies. The analysis carried out for the Master's thesis and received data may be useful for creation of new concepts of cooperation between the authority and residents, improvements of political models applied to officials, correction or creation of new programs for involvement of residents in self-government. Draft Master's Thesis is divided into four parts. The first part presents the concept and factors stimulating involvement of residents in local self-government defined by analysis of scientific literature, as well as the analysis of residents' involvement forms and presentation of residents' involvement model. The second part provides the discussion of importance of e-democracy and e-involvement concept and presentation of advanced information communication technologies. The third

part provides the analysis of legal acts regulating involvement of residents, presents legal aspects of residents' involvement in Lithuania. The fourth part demonstrates research methodology and research methods, description of the results obtained by comparative analysis of content of accounts in "Facebook" social network in the scale of Kaunas City and Vilkaviškis District Municipalities, emphasising and comparison of peculiarities and features of residents' involvement. It also contains the analysis of data obtained by interviewing of representatives of Kaunas City and Vilkaviškis District Municipalities regarding factors of involvement of residents in local self-government, summarisation of the obtained results, as well as conclusions and recommendations.

TURINYS

LENTELĖS	7
PAVEIKSLAI	7
PRIEDAI	7
PAGRINDINĖS SĄVOKOS	8
ĮVADAS.....	9
1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE KONCEPCIJA	12
1.1. Piliečių dalyvavimo samprata.....	12
1.2. Piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje veiksniai ir formos.	17
2. ŠIUOLAIKINĖS INFORMACINĖS KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJOMIS PAREMTAS PILIEČIŲ DALYVAVIMAS.....	24
2.1. El. demokratija ir el. dalyvavimas	24
2.2. Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos, kaip prielaida piliečių dalyvavimui	28
3. TEISINĖS PRIELAIDOS PILIEČIŲ DALYVAVIMUI LIETUVOJE.....	33
4. PILIEČIŲ DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE TAIKANT ŠIUOLAIKINĖS INFORMACINĖS KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJAS TYRIMAS.....	38
4.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas	38
4.2. Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ lyginamosios turinio analizės rezultatai	42
4.3. Ekspertų interviu rezultatų analizė	54
IŠVADOS.....	67
REKOMENDACIJOS.....	70
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	71
PRIEDAI	76

LENTELĖS

1 lentelė. Socialinių medijų priemonės ir jų pasiekiami tikslai.....	31
2 lentelė. Savivaldybių „Facebook“ paskyrų turinio analizės analitinės kategorijos.....	39
3 lentelė. Ekspertų kodavimas.....	41
4 lentelė. Ekspertų nuomonių pasiskirstymo dažnis.....	58

PAVEIKSLAI

1 pav. Piliečių dalyvavimo principai.....	14
2 pav. Piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje skatinimo būdai.....	20
3 pav. „Kopėčių“ modelis, iliustruojantis piliečių dalyvavimo tipus.....	21
4 pav. Naujosios socialinės medijos ir joms būdingos technologinės charakteristikos.....	30
5 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Manipuliacija.....	43
6 pav. Kauno miesto savivaldybės įrašų, susijusių su bendruomene pavyzdžiai.....	44
7 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Informavimas.....	45
8 pav. Kauno miesto savivaldybės naudojamų infografikų pavyzdys.....	45
9 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Nuraminimas.....	46
10 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Konsultavimas.....	48
11 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Partnerystė.....	49
12 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją Deleguota valdžia.....	51
13 pav. Piliečių įrašų Kauno miesto savivaldybės „Facebook“ paskyroje pavyzdys.....	52
14 pav. Įrašų palaikymo („Patinka“ paspaudimų) palyginimas.....	53

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Vilkaviškio rajono savivaldybės paskyros socialiniame tinkle „Facebook“ turinio analizė..	77
2 PRIEDAS. Kauno miesto savivaldybės paskyros socialiniame tinkle „Facebook“ turinio analizė.....	78
3 PRIEDAS. Interviu tyrimo klausimynas.....	79

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

1. Piliečių dalyvavimas – viešojo sektoriaus atstovų ir visuomenės narių abipusė veikla priimant viešuosius sprendimus, naudojantis demokratinėmis pilietinio veikimo teisėmis (Visuomenės dalyvavimo vadovas, 2008, p. 6).
2. Vietos savivalda – „įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenė, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją“ (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 3 str. 2 p.).
3. El. demokratija – sisteminis procesas elektroninėje erdvėje, suteikiantis galimybes piliečiams laisvai išreikšti pilietinę nuomonę, pateikiantis būdus naujų priemonių plėtrai, kuriomis gyventojai galėtų gauti informaciją apie valdžios priimamus sprendimus, būtų užtikrinamas pastabų įvairiais klausimais teikimas, įgalinamas piliečių balsavimas, diskutavimas bei apsikeitimas nuomonėmis (2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa, 2007).
4. El. dalyvavimas – „piliečių įsitraukimas į teisėkūros ir sprendimų priėmimo procesus visais valdymo sprendimų priėmimo lygmenimis, skaidresnis, atskaitingesnis ir geresnis demokratinis valdymas, taikant naujas skaitmenines technologijas“ (Petrauskas ir kt., 2009, p. 45).

IVADAS

Temos aktualumas. Piliečių dalyvavimo samprata kasdien tampa vis aktualesnė. Šiuolaikinis viešasis valdymas neatsiejamas nuo gyventojų įsitraukimo ir glaudaus bendradarbiavimo su valstybinėmis bei vietos savivaldos institucijomis priimant reikšmingus ir teisingus sprendimus. Visuomenė ir piliečiai vis labiau ieško įvairesnių dalyvavimo formų, galinčių paveikti valdžios sprendimų rengimą ir priėmimą. Tobulėjančios šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos ir jų priemonės suteikia puikią terpę atsirasti naujoms piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje formoms ir leidžia gyventojams patogiu laiku ir būdais įsitraukti į valstybės valdymą. Savivaldybių veikla neatsiejama nuo piliečių dalyvavimo. Tik aktyvus piliečių dalyvavimas gali sukurti konstruktyvų dialogą su vietos valdžios institucijomis, priimant visiems naudingus sprendimus. Efektyvi savivaldybių veikla tampa vis labiau priklausoma nuo to, kiek sugebės pasinaudoti naujosiomis technologijomis, kurios gali suteikti daugiau erdvės piliečių dalyvavimui. Piliečių dalyvavimas gali būti siejamas su daugeliu sričių ir formų. Kita vertus, šiuo metu sparčiai didėjanti informacinių technologijų ir žinių visuomenės svarba verčia domėtis naujomis piliečių ir valstybės valdymo institucijų atstovų bendradarbiavimo ir komunikavimo formomis bei modernizuoti naudojamus viešosios politikos įrankius, kuriems galiotų principas „piliečių valdžia“, o ne „valdžia piliečiams“ (Van Dijk, 2013). Piliečių dalyvavimo skatinimas ir toliau išlieka prioritetinga valstybės valdymo sritis, kuriai turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Gyvenimas naujų technologijų plėtros akivaizdoje leidžia pasinaudoti įvairiomis priemonėmis, skirtomis sustiprinti demokratiją. Viena iš jų – interneto platformos ir socialinių tinklų panaudojimas piliečių dalyvavimui paskatinti bei perkelti politinį dalyvavimą į dar aukštesnį lygmenį, sukuriant artimesnį santykį tarp įvairių politikos dalyvių. Šiame magistro baigiamajame projekte didžiausias dėmesys atkreipiamas į informacinių technologijų plėtros paskatintą piliečių dalyvavimą, paremtą šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų taikymu, kuris įgalina piliečius aktyviau dalyvauti vietos valdžios atstovų sprendimų svarstymo ir priėmimo procesuose.

Mokslinis naujumas. Apie piliečių dalyvavimo valstybės valdyme svarbą rašo Habermas'as. Šis autorius moksliniuose straipsniuose kritikavo valdžios atstovų vengimą įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesą. Arnstein (1969) pateikė pirmąsias išvalgas apie pilietinį dalyvavimą ir suklasifikavo pilietinio dalyvavimo būdus, pateikdama juos atskirame modelyje, vadinamame „piliečių dalyvavimo kopėčiomis“. Socialinėmis medijomis ir šiuolaikinėmis IKT priemonėmis viešajame valdyme domėjosi Bryer'is (2011). Šis autorius išsamiai aprašė socialinių medijų daromą įtaką piliečių dalyvavimui priimant sprendimus, analizavo galimybes piliečiams dalyvauti viešajame valdyme pasitelkiant šiuolaikines

informacines komunikacines technologijas. Interneto platformos poveikį visuomenei tyrinėjo Castells'as. Jis netgi išvėlgė neigiamą elektroninės erdvės poveikį, nes taip skatinamas gyventojų susvetimėjimas ir atsiranda galimybės ištraukti į destruktinėmis vertybėmis paremtas bendruomenes. Cooper'io, Bryer'io ir Meek'o (2006) straipsnyje analizuojamos pilietinio dalyvavimo ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo su piliečiais sąvokos, kurios yra orientuotos būtent į piliečius ir pasireiškia aktyviu pilietiškumu valstybės valdymo procese per šiuolaikines informacines komunikacines technologijas. Informacinių technologijų įtaką politinio dalyvavimo procesui analizavo Petrauskienė ir Žilinskas (2013). Šiuolaikinių informacinių technologijų analizę, kaip prielaidą dalyvavimo demokratijos, numatančios aktyvų piliečių išitraukimą į valstybės reikalus, įgyvendinimui, mokslinėje studijoje pateikė Baločkaitė, Butkevičienė, Vaidelytė ir Vinogradnaitė (2008). Lietuvoje dar nedaug nagrinėtos priemonės ir būdai, o ypač šiuolaikinės informacinių komunikacinių technologijų priemonės, kuriomis piliečiai gali pasinaudoti dalyvaudami ir darydami įtaką politikų sprendimams. Šio magistro baigiamojo projekto mokslinis naujumas pagrindžiamas tuo, kad į pasirinktą problemą bus atsižvelgiama naujomis išvalgomis iš šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų perspektyvos, o gauti tyrimo duomenys leis praplėsti jau atliktų tyrimų reikšmingus rezultatus.

Teorinis ir praktinis reikšmingumas. Pasirinkta tema daugiau analizuojama per savivaldybes ir jų gyventojų nuomonės perspektyvas, nedaug dėmesio skirta šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų taikymui piliečių dalyvavime. Tinkamai atlikus šio magistro baigiamojo projekto temos analizę, gauti duomenys gali būti naudingi kuriant naujas valdžios ir piliečių bendradarbiavimo koncepcijas, tobulinant valstybės tarnautojams taikomus politikos modelius, koreguojant ar kuriant naujas piliečių dalyvavimo savivaldoje programas ar teisės aktus.

Tyrimo problema. Kokie veiksniai skatina piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas?

Tyrimo objektas – piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje.

Tyrimo dalykas – piliečių dalyvavimas taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas.

Projekto tikslas – ištirti ir palyginti veiksnius, skatinančius piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas.

Projekto uždaviniai:

1. Išanalizuoti piliečių dalyvavimo sampratą bei formas, atskleisti šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis paremtą piliečių dalyvavimo bruožus.
2. Pristatyti teises prielaidas piliečių dalyvavimui Lietuvoje.

3. Išanalizuoti ir palyginti piliečių dalyvavimo naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“ Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybėse mastą, būdus ir identifikuoti su tuo susijusias problemas.
4. Atskleisti ir palyginti piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas veiksniai ir galimybės.

Tyrimo metodai. Baigiamojo projekto temos atskleidimui pasirinktas mokslinės literatūros analizės metodas. Taikant šį tyrimo metodą analizuojama piliečių dalyvavimo samprata, veiksniai, skatinantys piliečius dalyvauti, aprašomos piliečių dalyvavimo formos ir modeliai. Taip pat analizuojama el. demokratija ir el. dalyvavimas, pristatomos šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos, išskiriant socialinį tinklalapį „Facebook“. Atlikus teisės aktų analizę, pristatomi teisiniai piliečių dalyvavimo aspektai Lietuvoje. Atlikus savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ turinio analizę palyginamos galimybės, susijusios su piliečių dalyvavimu pasirinktose savivaldybėse, palyginamas piliečių dalyvavimo mastas ir būdai tiriamuoju laikotarpiu. Naudojant ekspertų interviu metodą yra siekiama išsiaiškinti veiksniai, skatinančius piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas, surinkti daugiau ir gilesnės informacijos apie tai, kaip savivaldybės yra suinteresuotos įtraukti piliečius į savo veiklas, kaip prie to gali prisidėti savivaldybių naudojamas socialinis tinklalapis „Facebook“.

Projekto struktūra. Siekiant sistemingai atskleisti magistro baigiamojo projekto temą, projektas suskirstytas į keturias dalis. Pirmoje dalyje, atliekant moksliniuose darbuose pateiktos informacijos analizę, pristatoma piliečių dalyvavimo samprata, veiksniai, skatinantys piliečius dalyvauti vietos savivaldoje, analizuojamos piliečių dalyvavimo formos ir piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą priežastys, pristatomas piliečių dalyvavimo modelis. Antroje dalyje aptariama el. demokratijos ir el. dalyvavimo sąvokų svarba, pristatomos šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos, išskiriant socialinius tinklus ir jų taikymą piliečių dalyvavime. Trečioje dalyje pateikiama teisės aktų, reglamentuojančių piliečių dalyvavimą, analizė, pristatomi teisiniai piliečių dalyvavimo aspektai Lietuvoje. Ketvirtoje dalyje pristatoma tyrimo metodologija ir tyrimo metodai, aprašomi rezultatai, gauti atlikus Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių naudojamo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrų turinio analizę, pabrėžiami ir palyginami piliečių dalyvavimo jose išskirtinumai ir būdingi bruožai. Analizuojami duomenys, gauti atlikus Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių atstovų interviu apie piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje veiksniai, pateikiamas gautų rezultatų apibendrinimas. Pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Projektą sudaro 75 puslapiai, 14 paveikslų, 4 lentelės, 3 priedai. Projekte panaudota 77 literatūros šaltiniai.

1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE KONCEPCIJA

Piliečiai, būdami aktyvūs ir nuolat besirūpindami tuo, kas aplink juos vyksta, gali labai daug prisidėti prie valstybės, kurioje gyvena, gerovės kūrimo. Vienas iš būdų visa tai pasiekti – piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese.

Galima teigti, kad visuomenėje vis greičiau keičiasi įsisenėjusios nuostatos, kad valdžios priimami sprendimai yra absoliutūs ir neginčijami. Pilietinėje visuomenėje pastebimas noras keisti ir pačios savivaldos supratimą, kuris vis labiau suprantamas kaip tarnystė piliečiams, o ne „valdžia iš viršaus“. Be to, aktyvus piliečių dalyvavimas gali sukurti konstruktyvų dialogą su vietos valdžios institucijomis priimant visiems naudingus sprendimus. Viešajame valdyme pastebima išaugusi technologinės pažangos reikšmė, kuri įgalina piliečius įvairiomis šiuolaikinėmis informacinių komunikacinių technologijų (toliau IKT) priemonėmis dalyvauti valdymo procese. Šiame skyriuje pirmiausia bus detalizuojama piliečių dalyvavimo samprata, analizuojami veiksniai, skatinantys piliečius dalyvauti vietos savivaldoje ir aptariama piliečių įtrauktis sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procese.

1.1. Piliečių dalyvavimo samprata

Piliečių dalyvavimas negali būti atsietas kalbant apie demokratinę visuomenę. Maža to, įvairūs autoriai, analizuojantys demokratijos koncepciją mano, kad demokratinis viešojo administravimo institucijų valdymas negali būti įsivaizduojamas neįtraukiant į šį procesą piliečių ir nesiekiant kuo įvairesnių piliečių dalyvavimo formų. Piliečių dalyvavimo reikšmė ypač išaugo atsiradus naujoms galimybėms piliečiams dalyvauti vietos savivaldoje pasinaudojant technologine pažanga, o ypač taikant šiuolaikines IKT priemones. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad piliečių dalyvavimas nėra moderniojo pasaulio išradimas, o visais laikais buvo reikšmingas ir svarbus.

Piliečių dalyvavimo reikšmė valstybės valdyme gerai žinoma nuo Jungtinių Amerikos Valstijų įkūrimo. Garsaus prancūzų istoriko, publicisto ir politiko Tocqueville'io aprašytų asociacijų Jungtinėse Amerikos Valstijose ataskaitos rodo, kad piliečių dalyvavimas jau tada čia turėjo aiškų vaidmenį tiek bendruomenės atsakomybėje už kolektyvines problemas, tiek ir dalyvaujamąsias demokratijos procesų palaikyme (Dougherty, Easton, 2011). Moderniaisiais laikais garsus Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas Kenedis kalboje į savo tautą klausė: „Ką jūs galite padaryti dėl savo šalies, tam, kad sukurtumėte geresnį pasaulį?“, o vėliau įsteigė Taikos korpusą kaip priemonę piliečių aktyviam dalyvavimui ir įsijungimui į viešųjų reikalų tvarkymą (Dougherty, Easton, 2011). Be abejonės, JAV prezidento citata labai tinkama ir šių laikų aktualijoms nusakyti.

Piliečių dalyvavimas – tai kiekvieno iš mūsų teisė dalyvauti priimant valdžios sprendimus, susijusius su mūsų gyvenimu. Be to, piliečių dalyvavimas gali pasireikšti ir kaip galios gyventojams suteikimas kontroliuoti tai, kas vyksta aplink juos ir su jais, galimybė socialinėms mažumoms išreikšti savo nuomonę, būti išgirstoms ir rasti būdų socialiniam atskyrimui mažinti. Galiausiai, tai ir informacijos apie tai kas vyksta, vietos žmonėms suteikimas bei dalyvaujamąsios kultūros visuomenėje plėtra.

Anot Riekašiaus (2011), galimybės gyventojams tiesiogiai daryti įtaką valdžios priimamiems sprendimams suteikimas yra bene svarbiausia piliečių dalyvavimo funkcija. Šis autorius taip pat pabrėžia, kad piliečių dalyvavimas dažnai tarnauja ir kaip viena iš komunikacijos grandžių tarp valdžios ir valstybės gyventojų (Riekašius, 2011).

Vis dėlto daugelis autorių pabrėžia, kad toks dalyvavimas negali būti vienpusis veiksmas, o tam būtinos dvi skirtingos šalys. Akcentuojamas ne tik pačių piliečių, bet ir asmenų, esančių valdžioje, indėlis. Todėl galima teigti, kad piliečių dalyvavimas – tai valstybės institucijų vadovų ir gyventojų bendradarbiavimas, vykstantis pasitelkiant pastarųjų įtraukimą į viešųjų reikalų tvarkymą. Tai patvirtina Visuomenės dalyvavimo vadove (2008) pateikiamas teiginys, pabrėžiantis dalyvavimą, kuris laikomas viešojo sektoriaus atstovų ir visuomenės narių abipuse veikla priimant viešuosius sprendimus. Čia taip pat pabrėžiama, kad tai neginčijamai dvišalis veiksmas. Piliečiams suteikiama galia dalyvauti ir daryti įtaką svarstomoms problemoms ir galimiems tų problemų sprendimo būdams, kurie užtikrina valdžios skaidrumą (Visuomenės dalyvavimo vadovas, 2008).

Pasak Cooper'io, Bryer'io ir Meek'o (2006), kurie savo darbe analizuoja pilietinio dalyvavimo ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimo su piliečiais sąvokas, kurios yra orientuotos būtent į piliečius ir pasireiškia aktyviu pilietiškumu valstybės valdymo procese, pilietinis dalyvavimas ir bendradarbiaujamasis viešasis valdymas yra vienas geriausių valdymo modelių, kada randamas geriausias konsensusas tarp galios turėtojų ir tarp valdomųjų.

Piliečių dalyvavimą galima laikyti procesu, kuriame, įvairioms suinteresuotosioms šalims aktyviai pasireiškiant, užmezgamas ryšys su savivaldos organizacijomis ir sprendžiamos visuomenės nariams aktualios problemos ir klausimai (Cooper ir kt., 2006).

Norint aiškiau suvokti piliečių dalyvavimo sampratą, būtina aptarti pagrindinius dalyvavimo principus ir jų svarbą moderniojoje valstybėje. Viena iš lietuvių autorių, kuri pabandė išskirti piliečių dalyvavimo principus, yra Bernotienė. Jos pateiktuose principuose (1 pav.) atskleidžiama piliečių dalyvavimo esmė (2010, p. 240).

1 pav. Piliečių dalyvavimo principai (sudaryta pagal Bernotienė, 2010)

Apibendrinant 1 paveikslėlyje išskirtus principus, galima suformuluoti požiūrį, kad piliečiams turi būti suteikiama teisė išreikšti savo nuomonę, tačiau ši nuomonė negali būti asmeninė, o turi būti apibrėžta, kaip daugumos nuomonė. Vyriausybės, savivaldos ar kitos institucijos atstovų turi būti atsižvelgiama į pasiūlymus gautus iš gyventojų, o gyventojams turėtų būti suteikiama informacija apie priimamų sprendimų pasekmes. Iš pateikiamos schemos matyti, kad dalyvavimą galima vadinti sudėtingu procesu, apimančiu piliečių įtraukimą į sprendimų priėmimą įvairiais aspektais.

Piliečių dalyvavimas svarbus ir tuo, kad piliečiai, būdami valdžios įstaigų siūlomų paslaugų vartotojais, yra jautresnė tam tikros bendruomenės dalis, kuri geriau žino visuomeninius poreikius ir dažniausiai pati susiduria su problemomis apie kurias teikia informaciją valdžios atstovams, todėl pasiekiamas geresnis situacijos įvertinimas ir pasiūlomi tinkamesni galimų sprendimų variantai. Be to,

dalyvaudami problemų sprendimo procese piliečiai nesureikšmina asmeninio jų poreikių tenkinimo, bet jiems tampa svarbus visos visuomenės, kuriai jie priklauso, rūpimos naudos išreiškimas (Kaufman, 2010).

Kaip jau minėta, piliečių dalyvavimas laikomas vertingu elementu demokratinio pilietiškumo ir demokratijos sprendimų priėmimo procese. Daugelis teoretikų teigia, kad dalyvaudami piliečiai daro teigiamą poveikį demokratijos kokybei. Pasak Michels (2011), piliečių dalyvavimas turi daug teigiamų poveikių demokratijai: jis didina sprendžiamo klausimo žinias, gilina visuomenės įgūdžius ir skatina dalyvavimą, o tai gerina priimtų sprendimų palaikymą tarp visų politikos proceso dalyvių.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija (2010) pabrėžia, kad siekiant užtikrinti pilietinės ir demokratinės visuomenės pagrindą, paremtą valdžios ir gyventojų dialogu bei partneryste rengiant sprendimus, kiekvienoje demokratiją deklaruojančioje valstybėje turi būti skatinamas gyventojų įtraukimas į sprendimų svarstymo ir priėmimo procesus.

Be to, stipresnis piliečių vaidmuo yra labai svarbus tuo, kad jų dalyvavimas suteikia gyventojams daugiau galimybių tiesioginiam pasisakymui. Jis suteikia balsą atskiriems piliečiams ir mažumoms. Taip skatinami visuomenės įgūdžiai ir pilietinės dorybės. Remiantis visuomenės argumentais galima prieiti prie racionalesnių sprendimų priėmimo, o tai lemia galutinių rezultatų palaikymą ir pritarimą pačiam sprendimo priėmimo procesui (Michels, 2011).

Apibendrinant, galima teigti, kad piliečių dalyvavimas:

- suteikia piliečiams galią pasisakyti priimant sprendimus;
- prisideda prie atskirų piliečių įtraukimo į politikos procesą;
- skatina pilietinius įgūdžius ir vertybes;
- veda prie racionalių sprendimų, remiantis visuomenės argumentais;
- padidina sprendimų teisėtumą (Michels, 2011, p. 279).

Bernotienės (2010, p. 238) nuomone, piliečių dalyvavimą valdžios atstovai gali panaudoti ir kaip sprendimų priėmimo metodą, kuriuo būtų siekiamas bendrų lūkesčių visapusiškas išnagrinėjimas ir įvertinimas prieš patvirtinant reikšmingus sprendimus. Autorės teigimu, šiame procese dažniausiai dalyvauja ne pavieniai asmenys, bet yra aktyvesnė grupių veikla.

Lietuvos Respublikos Vidaus ministerijos paruoštame vadove (2013) teigiama, kad „vietos piliečių dalyvavimas yra tarsi vietinės valdžios veiklos varomoji jėga, todėl šiam procesui tobulinti turi būti nuolat skiriamas didelis dėmesys“. Vietos savivaldos institucijos, atlikdamos bendruomenės poreikių tenkinimo funkciją ir tarnaudamos jos nariams, pirmiausia privalo tuos poreikius identifikuoti. Sunku paneigti, kad bendruomenės poreikius geriausiai žino patys bendruomenės nariai, tad jų indėlis savivaldybės reikalų tvarkymo procese yra bene svarbiausias.

Pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje demokratinių valstybių yra naudojami referendumų, piliečių forumų, dalyvavimo sudarant savivaldybės biudžetą ir kiti būdai, kuriais visuomenės nariai įtraukiami į savivaldos veiklas, o patys piliečiai įgauna vis daugiau tiesioginės įtakos (Michels, 2011).

Anot Stračinskienės (2015), gyventojų pasireiškimas tvarkant viešuosius reikalus bei priimant sprendimus yra daugiausia lemiamas turimo politinio išsilavinimo ir išprusimo: turimų žinių apie politiką, politinių vertybių. Pasak šios autorės, piliečiai turi daug privilegijų, kurios suteikia teisę dalyvauti valstybės valdyme ir sprendimų priėmime, tačiau jie ne visada turi informacijos apie tokias jiems suteikiamas privilegijas. Be to, piliečiai tiesiogiai bendraudami su valstybės tarnautojais ar kitais valdžios atstovais, inicijuodami prašymų, pasiūlymų ar skundų jiems pateikimą, gali informuoti apie visą visuomenę kamuojančias negandas ir prisidėti prie jų pašalinimo (Stračinskienė, 2015).

Reikšminga piliečių dalyvavimo sampratos dedamoji – savivaldos aspektas. Piliečių dalyvavimo procesas yra ypač aktualus institucijoms, esančioms arčiausiai piliečių, t. y. savivaldybėms. Tiesiogiai įtraukus piliečius į vietos valdžios reikalus galima pasiekti efektyvų visos viešojo administravimo sistemos veikimą (Bernotienė, 2010, p. 239). Minėtos autorės teiginiams pritaria ir Petrauskienė (2005, p. 75), kuri pabrėžia, kad savivaldybės turėtų suteikti didžiausias galimybes piliečių dalyvavimui, nes savivaldybės gali geriausiai atliepti savo gyventojų poreikius. Autorė (2005, p. 75) taip pat pažymi, kad piliečių dalyvavimas gali būti naudingas norint identifikuoti valdžios atstovų daromas klaidas ir koreguoti netinkamai priimtus sprendimus. Tokiu būdu pagerinamas vietos politikos turinys ir priimami kokybiškesni sprendimai.

Apibendrinant Bernotienės (2010) ir Petrauskienės (2005) pateiktus teiginius, galima sakyti, kad savivaldybių lygmeniu piliečių dalyvavimui suteikiama ypatinga reikšmė. Racionaliai išnaudodami šį būdą, esantieji valdžioje pagerina komunikaciją su savo piliečiais, tinkamiau išsiaiškinami gyventojų poreikiai.

Informacinių komunikacinių technologijų (IKT) pažanga įgalina geresnę valdžios padėtį palaikant ryšius su visuomene per įvairias komunikacines priemones, įskaitant socialinės žiniasklaidos tinklus, viešus interneto forumus, interaktyvias technologijas, socialines medijas ir dar daug kitų būdų transliuoti ir skelbti informaciją apie valdžios veiklą ir priimamus vienokius ar kitokius sprendimus (Chun ir kt., 2010). Šiuo metu sėkmingam piliečių dalyvavimui yra sukurta nemažai galimybių, tokių, kaip naujosios socialinės medijos ar kitos šiuolaikinės IKT priemonės, o kai kuriais atvejais ir pačios valdžios institucijos turi susikūrusios teisinius ir reguliavimo reikalavimus tam, kad piliečiai dalyvautų priimant sprendimus. Tačiau vis dar neaišku ar patys viešojo sektoriaus vadovai yra motyvuoti siekti piliečių dalyvavimo savo veikloje. Nors klausimas, ar piliečių dalyvavimas reikalingas demokratinėje visuomenėje yra gana gerai

išdiskutuotas, palyginti mažai žinoma apie tai, kaip ir kokiomis priemonėmis valdžios atstovai turėtų padidinti piliečių dalyvavimą (Yang, Callahan, 2007).

Bingham'as, Nabatchi'is ir O'Leary'is (2005) teigia, kad viešasis sektorius turėtų visais įmanomais būdais skatinti aktyvesnį piliečių dalyvavimą valstybės institucijų veikloje. Vis dėlto, net ir tais atvejais, kada piliečiams yra suteiktos plačios dalyvavimo galimybės, dažnai pastebimas mažas piliečių dalyvavimas (Buss, Redburn ir Guo, 2006). Todėl toliau bus aptariami veiksniai ir formos, skatinančios piliečius dalyvauti vietos savivaldos sprendimų priėmimo procesuose.

1.2. Piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje veiksniai ir formos.

Piliečių dalyvavimas gali būti išreikštas konvencinėmis ir nekonvencinėmis dalyvavimo formomis. Konvencinėms dalyvavimo formoms priskiriami teisėti būdai, tokie kaip rinkimai, įvairūs vieši pasisakymai, aktyvi bendruomeninė veikla, o nekonvencinis dalyvavimas dažnai yra nusiteikęs priešišškai valdžios atžvilgiu ir pasireiškia demonstracijomis, mitingais, streikais, piketo akcijomis ir kt. (Marcinkevičiūtė, Petrauskienė, 2008). Piliečiams suteikiama teisė rinktis, kaip jie nori veikti savivaldoje. Nors piliečių dalyvavimo reikšmė valdžios sprendimų priėmimo procese yra neabejotina, vis dėlto verta paanalizuoti, kas piliečius skatina dalyvauti vietos savivaldoje pasirenkant vieną ar kitą būdą. Pasak Stumbraitės-Vilkišienės (2011), gyventojų apsisprendimas dalyvauti ar likti pasyviems savivaldos institucijų teikiamų paslaugos vartotojais, yra vienas iš esminių klausimų, kurios verta panagrinėti, prieš įtraukiant juos į viešųjų reikalų sprendimų procesą. Dažniausiai piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje lemiamas ne tik dėl savi motyvacijos, bet ir dėl kitų veiksnių, tokių kaip: įgūdžiai, vertybės, valdančiųjų požiūris, socialiniai ryšiai, sprendžiamų klausimų aktualumas, piliečių tarpusavio pasitikėjimas, teisinės, socialinės, administracinės galimybės, reikšmingi ir pačio piliečio turimi sugebėjimai (Stumbraitė-Vilkišienė, 2011).

Panašios nuomonės apie veiksnius, skatinančius piliečius dalyvauti, yra ir užsienio autoriai. Verbos, Schlozman'o ir Brady'io atliktas tyrimas leido išskirti tris dalyvavimą lemiančius veiksniai: norą dalyvauti (motyvaciją), galimybes (įgūdžius, laiką ir finansinius išteklius), socialinius ryšius kuriant bendras veiklas (pagal Kirlinir ir kt., 2002). Šis tyrimas patvirtino teiginį, kad piliečiams prieš įsitraukiant į sprendimų priėmimo procesus būtina žinoti, kad jų asmeninis dalyvavimas bus reikšmingas galutiniam rezultatui. Atliktais tyrimais įrodyta, kad didesnis piliečių įtraukimas priimant politinius sprendimus gali padidinti visuomenės pasitikėjimą valstybės priimta viešąja tvarka (Wang, Wan Wart, 2007). Tačiau aktyvesnis dalyvavimas bus pasiektas tik tada, kai to sieks visos suinteresuotosios pusės, todėl čia verta akcentuoti palankų vietos valdžios atstovų požiūrį. Kaip teigiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos paruoštame vadove, „piliečių tiesioginis įtraukimas į savivaldybės – arčiausiai žmogaus

esančios institucijos – veiklą, sudaro sąlygas visai viešojo administravimo sistemai funkcionuoti“ (2013, p. 5).

Viešojo sektoriaus atstovai ir politikos kūrėjai dėl labai įvairių priežasčių įtraukia piliečius į savo veiklas. Anot Stračinskienės (2015), šios priežastys skirstomos į politines, socialines ar ekonomines, siejasi su sparčių pokyčių visuomeniniame gyvenime atsiradimu ir bendrų lūkesčių indentifikavimu. Jos taip pat lemiamos administracinio aparato darbuotojų požiūrio į visuomeninius poreikius, politikos formuotojų noro ir sugebėjimo bendradarbiauti su visuomenės nariais, informacijos pateikimo ir supažindinimo su valdžios institucijų veikla bei spręstinomis problemomis. Dar svarbiau yra tai, kad piliečių dalyvavimas gali padėti valdžios atstovams nustatyti viešąsias vertybes ir priimti sprendimus, geriau patenkinančius piliečių poreikius (Mansuri ir Rao, 2012; Nabatchi, 2012). Piliečių dalyvavimas gali prisidėti prie geresnės demokratijos, kur žmonės yra patys linkę jaustis atsakingais už viešuosius reikalus ir sprendimų priėmimą (Michels, 2011). Prie to labai prisideda ir atsiradusios naujos šiuolaikinės IKT priemonės, leidžiančios piliečiams patogiu būdu įsijungti į savivaldos veiklas, o valdžios atstovams suteikiančios galimybę greitai reaguoti į piliečių poreikius.

Siekiant skatinti ir palengvinti piliečių dalyvavimą priimant sprendimus, daugelis vyriausybių yra įsiteisinę teisinius reikalavimus ar taisykles, reikalaujančias įtraukti visuomenės indėlį į politikos formavimo veiklas (Huang, Feeney, 2015). Mokslininkai yra pasiūlę ir piliečių dalyvavimo modelių per kuriuos visuomenės įdėtos pastangos gali veiksmingiau prisidėti prie sprendimų priėmimo (Huang, Feeney, 2015). Vis dėlto, anot Mikulskienės (2016, p. 20), nors piliečių „įtraukimas bei didesnis dalyvavimas ir yra deklaruojamas strateginiuose dokumentuose“, tai dar nereiškia, kad tai bus reglamentuota ir realizuota nustatytais ir aiškiomis procedūromis, todėl dažniausiai valdžios atstovų yra naudojami kaip atsitiktinės iniciatyvos ir tik tam tikrais atvejais tai tampa gerosios praktikos pavyzdžiais. Be to, piliečių įtraukimas sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procese dažniausiai pasireiškia klasikinėmis ir mažiausiai pastangų reikalaujančiomis dalyvavimo formomis, kaip referendumai ar darbo grupės (Mikulskienė, 2016).

Anot King'o ir kitų autorių (cituojuama pagal Koehler ir Koontz, 2008), nepaisant teisinių reikalavimų, piliečių įtraukimas į savivaldos veiklas nėra sistemingai vykdomas dažnai dėl tokių priežasčių, kaip: nesupratimo baimė, pasitikėjimo stoka, susirūpinimas dėl efektyvumo ir priimtų sprendimų kokybės. Dalyvavimo kliūtys susideda iš įvairių veiksnių, ne vien tik suvokimo, kad piliečiai dažnai yra apatiški ir jiems trūksta pasitikėjimo valstybės tarnautojais (King ir kt. 1998, pagal Yang ir Callahan 2007). Šios kliūtys gali būti įveiktos, kai dalyvavimas bus skatinamas taikant patiems piliečiams

priimtinus ir patogius būdus, tokius kaip šiuolaikines IKT priemones. Kai piliečių dalyvavimas yra naudojamas ir įgyvendinamas tinkamai, jis gali suteikti daug privalumų.

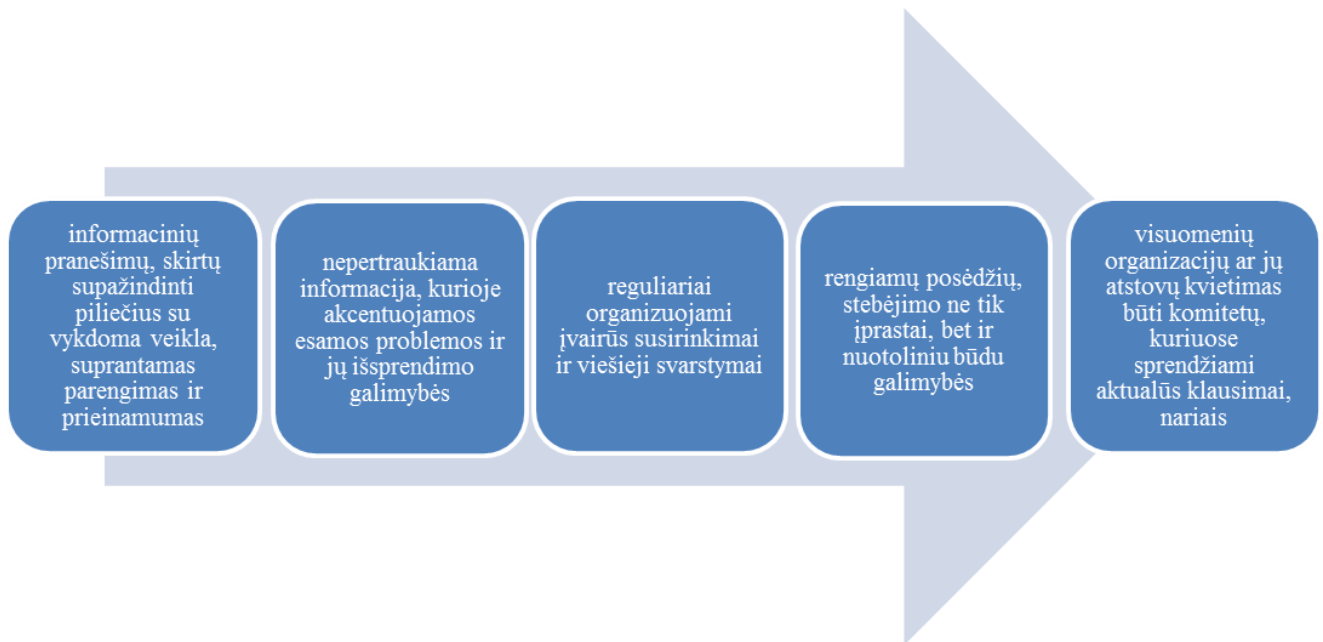
Irvin ir Stansbury (2004) nustatė išsamų piliečių dalyvavimo naudų sąrašą sprendimų priėmimo procese. Dalyvavimo procesas gali padėti valdžios atstovams atkurti pasitikėjimą, kurti strateginius planus ir įgyti priimamų sprendimų teisėtumą. Kartu piliečiai gali mokytis, informuoti valdžią apie savo norus ir poreikius bei įgyti įgūdžių aktyvinti pilietybę. Čia būtina pažymėti, kad piliečių dalyvavimas savivaldoje nebus naudingas dalyviams, jei jų sprendimai ir rekomendacijos nebus rimtai išklausomi (Irvin, Stansbury, 2004).

Nors piliečių dalyvavimo skatinimas dažniausiai yra laikomas savivaldos institucijų viena iš pagrindinių misijų ir prioritetinių sričių, tačiau institucijų vadovai gali turėti įvairų požiūrį į piliečių dalyvavimą vyriausybės sprendimų priėmimo procese. Kartais vadovai piliečių įtraukimą suvokia kaip neišvengiamą misiją, o kitais atvejais tai suvokiama kaip spaudimas įtraukti visuomenės narius. Tai labai apsunkina veiklą, tokiu būdu net tos pačios valstybės institucijose yra matoma labai skirtingų lygių sąveika su visuomene (Yang ir Callahan, 2007; Zhang ir Yang, 2009).

Su naujosios viešosios vadybos perspektyvomis, kai kurios vyriausybės patvirtino paskatų sistemas, siekiant padidinti sektoriaus našumą ir gebėjimą reaguoti į piliečių poreikius, tačiau savi motyvaciniai veiksmai – atliekant ir dirbant tuos darbus, kurie yra įdomūs ir teikia malonumą, kitaip sakant „tarnaujant“ žmonėms pagal pašaukimą – gali būti tinkamesni didinant našumą ir dalyvavimą viešajame sektoriuje (Gielen, Kerkhofs ir van Ours, 2010; Huang, Feeney, 2015).

Pirmojoje šio skyriaus dalyje buvo minima, jog pasitelkus piliečių dalyvavimą, gyventojams suteikiama galia padaryti įtaką priimamiems sprendimams. Anot Petrauskienės (2005), tokios gyventojų iniciatyvos iš dalies ir gąsdina valdininkus, nes gali paviešinti jų daromas klaidas. Vis dėlto autorė įžvelgia teigiamą aspektą, nes šios klaidos, laiku pastebėtos, gali būti koreguojamos ir ištaisomos. Taip pat pastebima, kad efektyviam administravimo sistemų funkcionavimui viešojo sektoriaus institucijos privalo siekti visiško atvirumo. Autorė įvardina atvirumą, kaip galimybę įvertinti viešojo administravimo struktūrų darbą, o toks darbo vertinimo poreikis kyla iš gyventojų siekio įsitikinti, ar valdžios atstovų veikla jų atžvilgiu yra teisėta ir paremta galiojančiais teisės aktais (Petrauskienė, 2005). Piliečių dalyvavime yra užkoduota pridėamoji vertė, jog visuomenės ir suinteresuotųjų bendruomenių žinios gali padėti valdžios atstovams tikslingiau nustatyti pageidaujamų sprendimų priimtinumą, pasirinkti sprendimus ir taip sumažinti riziką bei neapibrėžtumą, nustatant visuomenės vystymosi tikslus (Mikulskienė 2016).

Anot Petrauskienės (2005), piliečių dalyvavimas turi būti skatinamas institucijų veikloje. Vietos savivaldos institucijos tinkamiausiai atstovauja piliečių interesams, nes jos geriausiai pažįsta savo gyventojus ir greičiausiai gali išsiaiškinti jų poreikius, tad įtraukiant piliečius į savivaldos veiklą galima gauti abipusę naudą. Marcinkevičiūtė, Petrauskienė (2008) išskyrė būdus, kuriuos panaudojusios vietos valdžios institucijos skatintų aktyvesnį piliečių dalyvavimą (žr. 2 pav.).

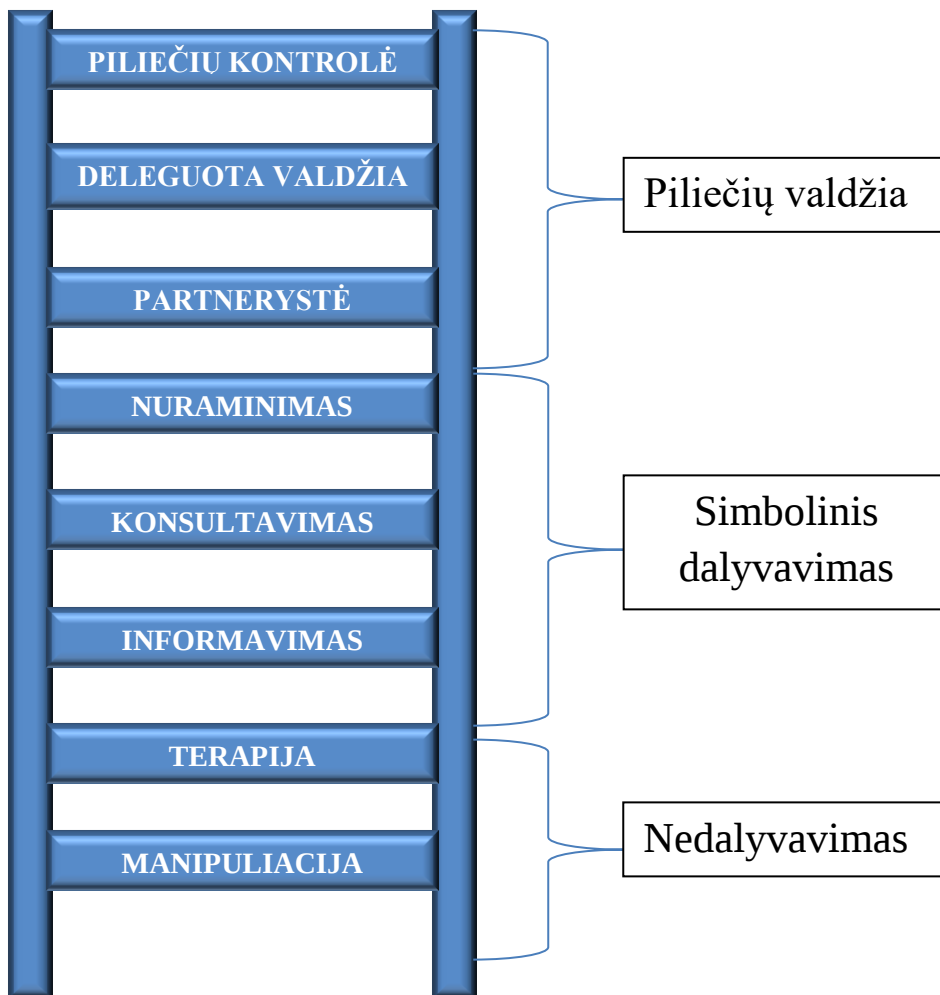
2 pav. Aktyvesnio piliečių dalyvavimo skatinimo būdai (sudaryta pagal Marcinkevičiūtė, Petrauskienė, 2008)

Piliečių įtraukimas gali ir apsunkinti patį sprendimų priėmimo procesą. Taip atsitinka dėl to, nes reikia skirti pakankamai laiko išsiaiškinti piliečių poreikius ir prioritetus, o tada atsiranda grėsmė nerasti vieningo sprendimo, kuris būtų tinkamas visų pusių interesams patenkinti. Reikia labai gerai koordinuoti sprendimų priėmimo procesą, kad šis nesužlugtų. Be to, įtraukus visuomenės narius į sprendimų priėmimo procesus, neretai padidėja finansiniai kaštai.

Kai kurie teoretikai, kurie palankūs siaurai politinio dalyvavimo sampratai, pabrėžia neigiamus piliečių dalyvavimo aspektus ir netgi laiko masinį dalyvavimą esant pavojingu. Dahl'as (2011) teigia, kad piliečių dalyvavimas politinėje veikloje gali sukelti daugiau autoritarinių idėjų ir taip mažės sutarimas dėl pagrindinių demokratijos normų. Nepaisant stiprios paramos piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje teorijai, yra mažesnė parama praktikoje, iš dalies dėl skirtingų lūkesčių apie dalyvavimo poveikį – vis dar kyla daug nesutarimų, ką iš tikrųjų reiškia „valdžia iš žmonių, pagal žmones, ir žmonėms“ (M. G. Kweit, R. W. Kweit, 2007).

Piliečių dalyvavimo modeliai. Mokslininkai yra pasiūlę ir piliečių dalyvavimo modelių per kuriuos visuomenės įdėtos pastangos gali veiksmingiau prisidėti prie sprendimų priėmimo. Viena pirmųjų autorių, nagrinėjusių piliečių dalyvavimo temą, buvo Arnstein. Šios autorės pateiktos įžvalgos iki šių dienų yra

laikomos labai svarbiomis. Ji suklasifikavo pilietinio dalyvavimo būdus, pateikdama juos atskirame modelyje, vadinamame „piliečių dalyvavimo kopėčiomis“ (žr. 3 pav.). Darbe aprašytos sąvokos diskutuotos 1970-ųjų metų Jungtinėse Amerikos Valstijose, tačiau jos iki šių dienų turi ne ką mažesnę reikšmę žmonėms visame pasaulyje.

3 pav. Arnstein pateiktas „kopėčių“ modelis, iliustruojantis piliečių dalyvavimo tipus (adaptuota pagal Arnstein)

Arnstein teigimu (1969), piliečių dalyvavimas yra piliečių galia. Tai galia, kuri leidžia piliečiams būti sąmoningai įtrauktiems į viešojo valdymo procesą. Be to, kartu tai yra ir strategija, pagal kurią neturintys tiesioginės galios visuomenės nariai gali prisijungti ir nustatyti valdantiesiems, kaip turi būti dalinamasi informacija, žinoti, kaip nustatomi vykdomos politikos tikslai ir principai, kaip paskirstomi mokesčių ištekliai, kaip veikia valdžios vykdomos programos ir iš jų gaunama nauda, kaip vykdomi sutarčių įsipareigojimai ir kt.

Yra labai svarbus skirtumas tarp išgyvento „tuščio ritualinio dalyvavimo“ ir turinčio realų efektą bei galimybę paveikti valdžioje priimamų sprendimų rezultatus. „Tuščias dalyvavimas“ leidžia galios turėtojams teigti, kad buvo sudarytos galimybės pasisakyti visoms pusėms, bet nesulaukus atitinkamo

atsako buvo priimti sprendimai, teikiantys naudą tik vienai iš dalyvaujančių pusių (Arnstein, 1969). Besiremiant tuo, modelyje išskirti dalyvavimo ir nedalyvavimo tipai. Tam, kad aiškiau būtų pateikti aštuoni pilietinio dalyvavimo tipai, jie išdėstyti kopėčių modelyje, kur kiekviena pakopa atitinka piliečių galios mastą galutiniams valdžios priimamiems sprendimams.

Apatinėse kopėčių pakopose yra manipuliavimas ir terapija (žr. 3 pav.). Pasak Arnstein (1969), šie du skersiniai skirti apibūdinti „nedalyvavimo“ (angl. *nonparticipation*) lygius, kurie tik vaizduoja arba simuliuoja tikrą piliečių dalyvavimą. Jų tikrasis tikslas yra ne suteikti žmonėms galimybę tiesiogiai dalyvauti planavimo ar programos vykdymo procese, bet tam, kad valdžios atstovai savo nuožiūra „šviestų“ politikos dalyvius, konkrečiau piliečius, taip, kaip jiems yra naudingiau ir palankiau.

Trečiasis ir ketvirtasis skersiniai yra simbolinio dalyvavimo požiūrio (angl. *tokenism*) į piliečių dalyvavimą lygis, kuris leidžia tiesioginės galios neturintiems visuomenės nariams būti išgirstiems ir išsakyti: tai informavimas ir konsultacijos (žr. 3 pav.). Modelio autorė pabrėžia, kad kai šie piliečių dalyvavimo tipai yra naudojami valdžios atstovų, piliečiai iš tiesų gali būti girdimi ir būti išklausyti. Bet šiomis sąlygomis jiems trūksta užtikrintumo, kad jų nuomonė iš tikrųjų bus išklausyta ir ja bus pasiremta valdančiųjų. Penktoji kopėčių pakopa – Nuteikimas savo naudai arba Nuraminimas (žr. 3 pav.) – yra tiesiog dar aukštesnis simbolinio dalyvavimo (angl. *tokenism*), nes pagrindinės taisyklės leidžia piliečiams konsultuotis, bet kartu išlaiko galių turėtojams nuolatinę teisę spręsti dėl tolimesnių savo veiksmų, t. y. kreipti dėmesį į piliečių pasisakymus ar ne. Pasak Arnstein, šiame lygyje piliečiai įgauna jau šios tokios galios daryti įtaką valdžios atstovams.

Arnstein pateikiamame modelyje, kylant kopėčiomis, didėja ir piliečių dalyvavimo galios įtaka valdžios priimamiems sprendimams. Remiantis šiais piliečių dalyvavimo tipais, piliečiai gali sudaryti Partnerystės ryšius, kurie leidžia jiems derėtis ir užsiimti kompromisų ieškojimu su tradiciniais galios turėtojais. Aukščiausiose kopėčių pakopose, Deleguotoje valdžioje ir Piliečių kontrolėje, piliečiai turi daugiausia galios sprendimų priėmimo procese ar net turi visišką valdymo teisę.

Pasak Arnstein (1969), akivaizdu, kad aštuonių pakopų kopėčių modelis yra supaprastintas naudojamų tipų apibrėžimas, tačiau jis padeda iliustruoti mintį, kad yra labai daug būdų piliečiams dalyvauti politiniame procese ir daryti priimamiems sprendimams įtaką.

Be to, „kopėčių modelis“ sugretinta bejėgius piliečius su galingaisiais, siekiant pabrėžti pagrindinį padalinimą tarp jų. Nors ne paslaptis, kad iš tikrųjų šios dvi grupės yra sunkiai sugretinamos, nes kiekviena grupė apima daug skirtingų požiūrių, turi konkuruojančius interesus, atstovauja reikšmingiems pogrupiams.

Pasak Mikulskienės (2016), „vėliau atsirado įvairių dalyvavimo kopėčių modifikacijų vis patikslinant kurį nors iš elementų“. Autorė mini Visuomenės dalyvavimo asociacijos pateiktą skalę, kuri išskyrė penkis įtraukimo lygius, tokius kaip *informavimas, konsultavimas, įtraukimas, bendradarbiavimas ir įgalinimas*. Taip pat aprašyta kitų autorių pateikta septynių žingsnių tipologija, apimanti manipuliacinį dalyvavimą, pasyvų dalyvavimą, dalyvavimą konsultuojantis, dalyvavimą dėl materialiujų išteklių, funkcinį dalyvavimą, interaktyvų dalyvavimą ir savi mobilizaciją (Mikulskienė, 2016).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad autoriai įvairiai apibūdina piliečių dalyvavimo sampratą ir piliečių įtraukimą į valdžios atstovų sprendimų priėmimo procesą. Bendriausia prasme piliečių dalyvavimas – tai valstybės institucijų vadovų ir gyventojų bendradarbiavimas, vykstantis pasitelkiant pastarųjų įtraukimą į viešųjų reikalų tvarkymą. Galima konstatuoti, jog tinkamas ir aktyvus piliečių dalyvavimas yra labai naudingas tiek patiems gyventojams, kuriems suteikiama galimybė spręsti jiems iškilančias problemas, tiek valdžios atstovams, kurie į viešųjų reikalų tvarkymą įtraukdami ir gyventojus gali pateisinti savo sprendimus, sulaukti didesnio visuomenės palaikymo bei pritarimo. Dalyvaudami piliečiai turi galią pasisakyti priimant sprendimus, prisideda prie atskirų piliečių įtraukimo į politikos procesą, skatina pilietinius įgūdžius ir vertybes, veda prie racionalių sprendimų, remiantis visuomenės argumentais, padidina sprendimų teisėtumą. Piliečių dalyvavimas gali būti siejamas su daugeliu sričių ir formų. Jis gali būti išreikštas balsuojant, dalyvaujant politinių partijų veiklose, bendruomeninėje veikloje ar stengiantis paveikti vietos valdžios sprendimus per tam tikras institucijas ar vietos valdymo organus. Šiuo metu sparčiai didėjanti naujųjų informacinių komunikacinių technologijų ir žinių visuomenės svarba savivaldos institucijų atstovams nepalieka kitos išeities – kaip tik ieškoti naujų formų piliečių įtraukimui, jų dalyvavimo vietos savivaldos veikloje skatinimui. Tam puikiai tinka šiuolaikinės IKT priemonės.

2. ŠIUOLAIKINĖS INFORMACINĖS KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJOMIS PAREMTAS PILIEČIŲ DALYVAVIMAS

Teoretikas Habermas'as dar XX amžiaus paskutiniame dešimtmetyje yra išsakęs kritiką vakarietiškame pasaulyje vyraujančiam atstovaujamosios demokratijos modeliui. Anot jo (1989), šiuolaikiniame sociume kyla grėsmė viešajai politikai, netgi pasireiškia jos nykimo požymių. Valdžios atstovai vis labiau vengia įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesą, nes tai jiems dažniausiai kainuoja papildomus laiko ir finansinius kaštus. Taip ribojant aktyvų piliečių dalyvavimą politinių sprendimų svarstyme ir rengime, bei bandant juos paversti tik instrumentiniais įrankiais valstybės valdyme, skatinamas gyventojų nusivylimas valstybės valdymo institucijomis (Habermas, 1989).

Visgi, šiuo metu sparčiai didėjanti informacinių technologijų ir žinių visuomenės svarba verčia domėtis naujomis piliečių ir valstybės valdymo institucijų atstovų bendradarbiavimo ir komunikavimo formomis bei modernizuoti naudojamus viešosios politikos įrankius, kuriems galiotų principas „piliečių valdžia“, o ne „valdžia nuleista iš aukščiau“ (Van Dijk, 2013). Gyvenimas naujų technologijų plėtros akivaizdoje leidžia pasinaudoti įvairiomis priemonėmis, skirtomis sustiprinti demokratiją. Viena iš jų – interneto platformos panaudojimas piliečių dalyvavimui paskatinti bei perkelti politinį dalyvavimą į dar aukštesnį lygmenį, sukuriant artimesnį santykį tarp įvairių politikos dalyvių.

Egzistuojančių modelių transformacija, panaudojant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas siejama su elektronine demokratija (toliau – el. demokratija), aktyviai įtraukiančia piliečius į vietos politikos veiklą, pasitelkiant elektroninį dalyvavimą (toliau – el. dalyvavimas) ir užtikrinančia sprendimų priėmimo kokybę, akcentuojant argumentuotus piliečių ir viešojo sektoriaus atstovų svarstymus (Amoretti, 2008).

2.1. El. demokratija ir el. dalyvavimas

Teoriniuose moksliniuose darbuose yra pateikiama įvairių el. demokratijos sąvokos apibrėžimų. Nepaisant to, kad dėl interpretacijų gausos negalima rasti vieningo el. demokratijos sampratos aiškinimo, vis dėlto šios sampratos atsiradimą ir plėtrą galima sieti su informacine visuomene ir el. valdžia. Šiais laikais, kai technologinė plėtra yra neatsiejama beveik kiekvieno žmogaus gyvenimo dalis, o dauguma piliečių bet kuriuo metu turi galimybę naudotis ne tik kompiuteriais, bet ir išmaniaisiais telefonais, naujosios informacinės komunikacinės technologijos didelę įtaką daro ir patiems piliečiams, todėl XXI amžiaus visuomenė yra laikoma informacine visuomene.

Tikslią informacinės visuomenės apibrėžtį pateikia Lietuvos Vyriausybės nutarimu patvirtinta Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcija. Joje nurodoma, kad informacinei

visuomenei yra būdingas atvirumas, išsilavinimas, mokymasis visą gyvenimą ir mokėjimu (žiniomis) grindžiama veikla, o tokios visuomenės „nariai – tiek paprasti gyventojai, tiek visų lygių vadovai – turi galimybę ir geba visose savo veiklos srityse efektyviai naudotis šiuolaikinių informacinių technologijų priemonėmis, šalies ir pasaulio kompiuterizuotais informacijos ištekliais, o valstybės ir savivaldybių institucijos, pasitelkdamos šias priemones ir išteklius, – priimti sprendimus, garantuoti gyventojams prieinamą ir patikimą viešąją informaciją“ (Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. 229 (Žin., 2001, Nr. 20-652)).

Anot Barcevičiaus (2008, pagal Baločkaitę, Butkevičienę, Vaidelytę, Vinogradnaitę, 2008), naujoviškų skaitmeninės informacijos technologijų taikymas naujų valdymo procesų aspektų modernizavimui ir optimizavimui (valdymo, komunikacijos su piliečiais, viešų paslaugų teikimo efektyvumo, spartos bei skaidrumo didinimui) leido atsirasti naujiems, tačiau tarpusavyje susijusiems „el. terminams“, tokiems kaip: *el. valdžia*, *el. valdymas*, *el. demokratija*, *el. vyriausybė*, *el. dalyvavimas*, *el. paslaugos* ir kt. Dažniausiai išskiriami *el. valdžios* ir *el. demokratijos* terminai, kurie laikomi bendriausiais, visus kitus aprėpiančiais bei numatančiais veiksniais (Baločkaitė ir kt., 2008).

Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos ir informacinės visuomenės plėtra yra pagrindas procesui, kurio metu kuriasi *el. valdžia*, apimanti pokyčius viešojo valdymo srityje, kai yra diegiamos informacinės, komunikacinės ir organizacinės veiklos ir nauji įgūdžiai, skirti patobulinti viešąsias paslaugas, demokratinius procesus ir visą viešąją politiką (Ko, Francesconi, 2014). Šioje vietoje atsiranda būtinybė pasinaudoti socialinių tinklalapių, tokių kaip „Facebook“ teikiamomis galimybėmis, kurie puikiai gali pasitarnauti kaip *el. demokratijos* užtikrinimo priemonės.

Nors akivaizdu, kad *el. demokratija* ir *el. valdžia* yra neatsiejamos sąvokos, tačiau mokslininkai dar nerado sutarimo, kaip tiksliai apibūdinti šių objektų santykį. Clift'as išskyrė *el. demokratijos* sąvokos paaiškinimą plačiąja prasme, kuriame pabrėžė demokratijos procesų visumą ir jos pateikimą elektroninėje erdvėje. Anot Clift'o (2003), *el. demokratija* reiškia informacinių komunikacinių technologijų ir strategijų naudojimą politiniuose ir valdymo procesuose, tiek vietos bendruomenių, tiek ir tarptautinėse arenose, kuriose aktyviai dalyvauja ir tarpusavyje sąveikauja demokratijos veikėjai (vyriausybės, išrinkti pareigūnai, žiniasklaida, politinės organizacijos, piliečiai / rinkėjai ir kt.). Remiantis šiuo požiūriu, *el. valdžia* laikoma *el. demokratijos* sudedamąja dalimi. Visgi, moksliniuose darbuose dažniau naudojama *el. demokratijos* kaip *el. valdžios* dalies samprata.

Šiame projekte taip pat remtasi pozicija, pagal kurią *el. demokratijos* įgyvendinimo pagrindą sudaro šiuolaikinių informacinių technologijų pagalba prieinamos *el. paslaugos* ir *el. informacija*, leidžianti

piliečiams įsijungti į politinių sprendimų priėmimo procesą (Lidén, 2014). Vis dėlto reikėtų pabrėžti, kad, remiantis daugelio autorių nuomone, el. demokratija nėra skirta sudaryti naujam demokratijos tipui, o labiau suvokiama kaip jau egzistuojančių modelių transformacija, panaudojant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas.

Nors IKT pačios savaime yra nepajėgios daryti kokią nors įtaką ir labiau laikomos neutraliomis, tačiau priklausomai nuo to, kaip jos bus panaudojamos ir į kurį demokratinį aspektą bus orientuojamasi, jų panaudojimo rezultatai demokratinuose procesuose gali iš esmės skirtis (Petrauskas, Malinauskienė, Paražinskaitė ir Vegytė, 2009). Pasak Petrausko ir kt. (2009), svarbiausia, kad IKT gali palengvinti dialogą tarp valdžios ir piliečių, nes yra paskatinama dalyvaujamoji arba patariamoji demokratija. Tai leidžia piliečiams išsakyti savo nuomonę diskutuojant, o ne įvykdant kitų asmeninius siekius.

Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos iš tiesų gali pasitarnauti tam, kad būtų užtikrintas stiprus piliečių vaidmuo viešajame valdyme, bet tuomet reikia pasitelkti idealųjį el. demokratijos tipą, kuris yra siejamas su el. dalyvavimo sąvoka. Europos Komisija yra pateikusi el. dalyvavimo apibrėžimą, kuris pabrėžia aktyvesnį piliečių prisijungimą prie teisės aktų kūrimo, valstybės valdymo procesų įvairiuose sprendimų svarstymo etapuose bei akcentuoja skaidresnį, atsakingesnį ir geresnį demokratinį valdymą, pasitelkiant šiuolaikines skaitmenines technologijas (Digital Agenda for Europe, <http://ec.europa.eu/digital-agenda/life-and-work/public-services>, žiūrėta 2017-02-20).

Universalų modelį, kaip galima įvertinti piliečių el. dalyvavimą per šiuolaikines IKT priemones ir jo reikšmę el. demokratijai yra pateikusi Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD, 2003). Šiame modelyje aprašomi el. dalyvavimo būdai, kurie suskirstyti skirtingą piliečių daromą įtaką nurodančiais lygmenimis: el. informavimas, el. konsultavimas ir įgalinimas. Šie lygmenys pateikiami nuo mažiausiai galių piliečiams suteikiančio lygmens – el. informavimo iki siekiamo tikslo – aktyvaus piliečių įtraukimo į vietos valdžios sprendimų priėmimą taikant šiuolaikines IKT. Remiantis modeliu, pradinis piliečių dalyvavimo savivaldybių veikloje lygmuo yra el. informavimas, kuris dažniausiai išreiškiamas kaip vienakryptė informacija iš valdžios atstovų per skaitmenines technologijas. Šiame lygmenyje piliečiai gali gauti visą jiems aktualią informaciją pasinaudodami internetinėmis technologijomis, tačiau grįžtamasis ryšys šiame lygmenyje nėra laukiamas. Šį lygmenį galima laikyti tik pradiniu el. demokratijos žingsniu. Kitas svarbus el. dalyvavimo lygmuo, išreiškiantis aukštesnį piliečių dalyvavimo savivaldybių veikloje lygmenį, yra el. konsultavimas. Šiame lygmenyje atsiranda komunikaciniai ryšiai tarp piliečių ir savivaldos atstovų. Piliečiams aktualu ne tik gauti informaciją per skaitmenines priemones, bet ir patiems turėti galimybę išsakyti savo poreikius, prašyti jiems reikalingos informacijos. Šiame lygmenyje svarbus ir savivaldos atstovų nusiteikimas konsultuoti piliečius, atsiliepti į jų poreikius, reaguoti į pateikiamas

pastabas ir pasiūlymus, pasitelkiant IKT. Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos pateiktu modeliu, aukščiausiam el. demokratijos išsivystymo lygyje siekiama užtikrinti kiek įmanomą aktyviausią piliečių į(si)traukimo į valstybės valdymą lygmenį. Šis lygmuo vadinamas Piliečių įgalinimu. Valdžios atstovams tai yra įpareigojimas atsižvelgti į piliečių požiūrį ir nuolat kurti dvipusį esančiųjų valdžioje ir visuomenės dialogą sprendžiant vietos savivaldai aktualias problemas ir iššūkius. Nepaisant to, kad valdžios atstovai ir šiame lygmenyje turi galutinio sprendimo priėmimo teisę ir yra atsakingi už sprendimų rezultatus, visgi pasitardami su gyventojais, išklaUSDami jų apsvaistymus ir žinodami jų lūkesčius, gali tikėtis didesnio priimamų sprendimų palaikymo visuomenėje. Būtina pabrėžti, kad visa tai vyksta pasitelkiant šiuolaikines IKT priemones.

Tam, kad vyktų efektyvus el. dalyvavimas, būtina užtikrinti įvairių informacinių technologijų priemonių – tiek tradicinių (el. pašto, internetinių forumų, apklausų, komentarų ir kt.), tiek ir „Antrosios kartos saityno“ (angl. *Web 2.0*) priemonių, įgalinančių interneto vartotojus patiems kurti turinį, panaudojimą (Baločkaitė, Butkevičienė, Vaidelytė ir Vinogradnaitė, 2008). Besiplečiant technologinei pažangai jau minimas ir „Trečiosios kartos saityno“ (angl. *Web. 3.0*) ar net „Ketvirtos kartos saityno“ (angl. *Web 4.0*) priemonių užtikrinimas.

Kaip teigia Baločkaitė, Butkevičienė, Vaidelytė, ir kt. (2008), el. dalyvavimas neatsiejamas nuo svarstomosios demokratijos sampratos, nes piliečiai pareiškdami savo svarstymus ir formuodami pagrįstą nuomonę, vietoj to, kad remtųsi emocijomis ir siauru interesų pagrindu, užtikrina diskusijas skaitmeninėje erdvėje, kas yra būtina sąlyga veiksmingam el. dalyvavimui, kuriančiam atsakingą demokratinį pilietiškumą. Literatūroje taip pat galima rasti, kad piliečių dalyvavimo skatinimas taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas yra gretinamas su dalyvavimo ir svarstomosios demokratijos modelių racionalizavimu ir plėtra (Cini, 2011). Kita vertus, el. demokratijos kritikų teigimu, informacinės technologijos gali ne tik skatinti, bet netgi kenkti demokratiniams procesams.

Nors šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų priemonėmis galima išplėsti piliečių dalyvavimo formų pasiūlą, tačiau gali susiformuoti ir tam tikra socialinės izoliacijos aplinka, kas laikoma realia grėsme demokratijai. Ši skaitmeninė atskirtis labiausiai pasireiškia tarp tų individų, kurie gali naudotis naujosiomis technologijas ir tų, kurie neturi galimybių jomis naudotis (Van Dijk, 2013). Remiantis įvairiais interneto vartotojų tyrimais, pažymima, jog skaitmeninė atskirtis dažniausiai patiriama žemą išsilavinimo lygį turinčių, mažas pajamas gaunančių, kompiuterinio raštingumo ir kitų gebėjimų, reikalingų norint naudotis informacinėmis technologijomis, stokojančių vyresnio amžiaus ir kaimo regionuose gyvenančių individų (Information Resources Management Association, 2012).

Panaudojant sparčias ir interaktyvias informacines technologijas, tokias, kaip socialiniai tinklai, internetinėje erdvėje atgaivinamos tradicinės ir sukuriamos naujos bendruomenės, paskatinamas jų bendravimas ir aktyvus dalyvavimas procesuose, susijusiuose su valstybės valdymu (Gross, 2012).

Vis dėlto pasinaudodami šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis priemonėmis individai turi galimybę vienu metu priklausyti kelioms socialinėms grupėms, o taip informacinėje visuomenėje susiformuoja fenomenalus reiškiny, vadinamas „daugialypiu identitetu“, kuris skatina didėjančią susvetimėjimą tarp valdančiųjų ir visuomenės (Unwin, 2012). Taip sukurama terpė pasyviai politiniam dalyvavimui, nes susikuria absoliučiai savarankiškų grupių visuomenė, atsiribojanti nuo oficialios politikos (Unwin, 2012).

Virtualioje erdvėje gali atsirasti puiki terpė priešiškamui valdžios atstovams plėtoti ir populistiniam ar netgi antivalstybiniam diskursui konstruoti. Unwin'o (2012) teigimu, taip sudaromos galimybės kolektyvinei visuomenės galiai nukreipti prieš demokratiją, skatinami protesto veiksmai ir užkertamas kelias realiam pilietiniam aktyvumui.

Castells'as (2014) netgi pateikia tokį pastebėjimą, kad gyventojai bendraudami skaitmeninėje erdvėje gali susvetimėti, nes susidaro galimybės įsitraukti į destruktivias vertybėmis paremtas bendruomenes, kuriose skatinama „mes prieš juos“ filosofija.

Taigi el. demokratiją galima laikyti procesu, kai išlaikant procesinius ir vertybinius principus siekiamas aktyvus visuomenės įtraukimas į pilietines veiklas ir kokybiškų sprendimų priėmimo užtikrinimas, pasitelkiant el. dalyvavimą, paremtą šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Remiantis analizuotų autorių įžvalgomis, el. demokratijoje taikomos informacinės technologijos gali tiek pat sutelkti piliečius dalyvauti politiniame procese, kiek ir sužadinti bendruomenės narių tarpusavio ryšių irimą ar netgi paskatinti valdžios – piliečių atotrūkį.

2.2. Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos, kaip prielaida piliečių dalyvavimui

Komunikacijos reikšmė šiandieniniame pasaulyje yra didžiulė. XX amžiaus pabaigoje atsiradusios ir visą tuometinį pasaulį pakeitusios naujosios technologijos padarė didžiulę įtaką ir piliečių dalyvavimo procesui. Vis gausėjant informacijos poreikiui ir atsiradus tinkamoms sąlygoms, piliečiams patiems laisvai gauti jiems rūpimą informaciją apie institucijų veiklą ir teikiamas paslaugas, valdžios atstovai suprato poreikį bendrauti su savo rinkėjais ir palaikyti su jais nenutrūkstamą ryšį. Jau nebeužteko vienakryptės veiklos, kai informacija buvo skleidžiama tik iš institucijos pusės. Imta atsižvelgti ir į patį pilietį ir klausytis, ką jis nori pasakyti. Negana to, patys piliečiai, besinaudojantys išmaniaisiais telefonais ar kitais kompiuteriniais įrenginiais, įgavo labai svarias galimybes patys tapti aktyviais informacijos skleidėjais ir turinio kūrėjais. Tačiau tam, kad užsimegztų ryšys tarp savivaldos institucijos ir gyventojo, reikia

panaudoti naujus piliečių dalyvavimo būdus ir formas. Tada puikiai pasitarnauja socialiniai tinklai, kurių reikšmė šiandieniniame gyvenime yra neabejotina.

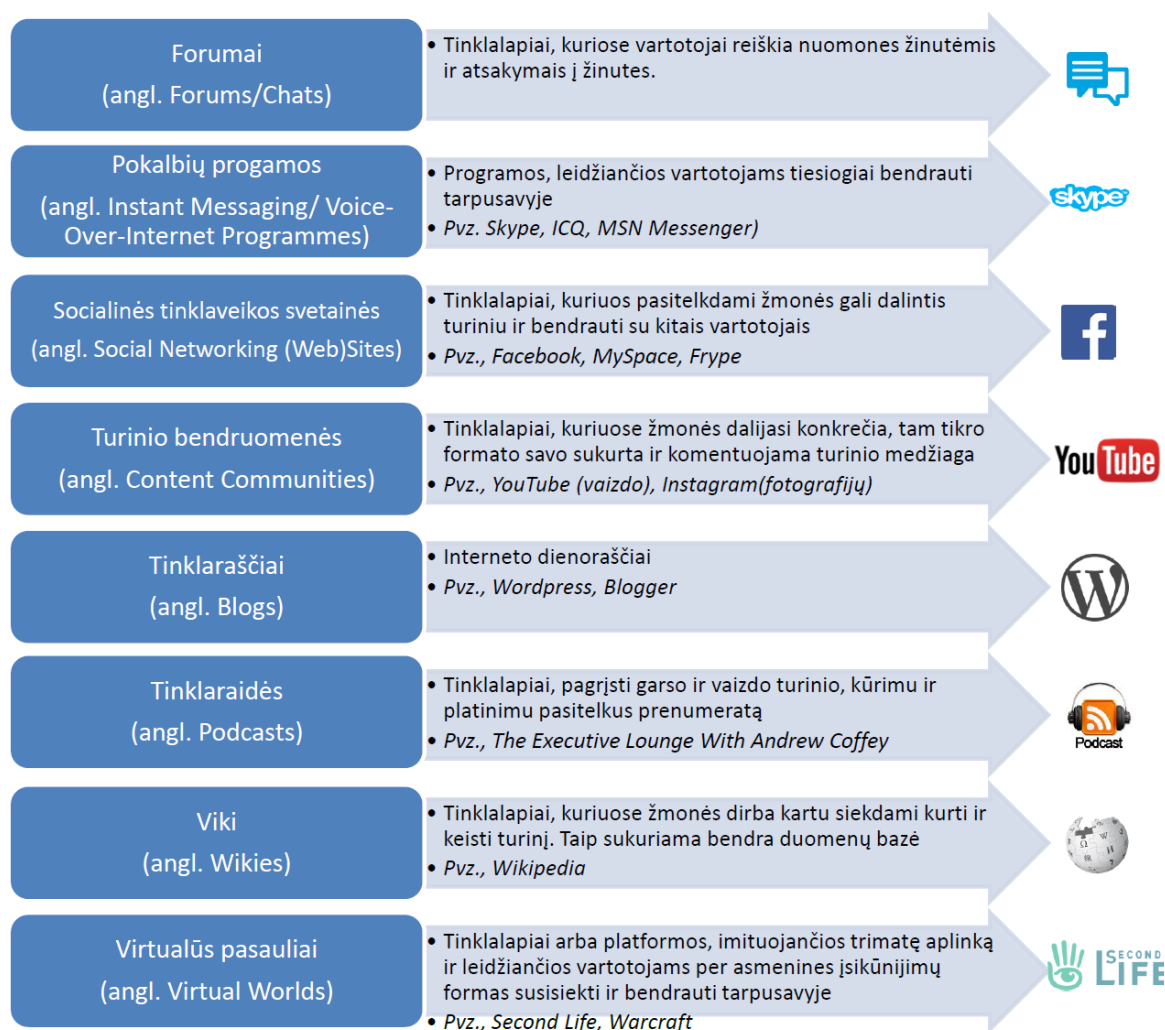
Naujosios socialinės medijos ir jų ypatybės. Skatinamos plėtoti informacinę visuomenę valdžios institucijos vis labiau pradeda suvokti internetą, kaip pirminį komponentą jų bendravimo su gyventojais platformoje ir atitinkamai stengiasi išnaudoti visas interneto teikiamas alternatyvias šiuolaikines informacinių komunikacinių technologijų priemones, kurios yra ekonomiškai efektyvesnės už tradicines priemones bei užtikrina veiksmingą ir aktyvų bendravimą su institucijos klientais, t. y. piliečiais.

Tam, kad kuo efektyviau išnaudoti interneto tinklo siūlomas galimybes, į valdžios vykdomą komunikaciją būtina integruoti ir įvairias naujosios socialinės medijos priemones, tokias kaip socialiniai tinklalapiai (Castronovo, Huang, 2012). Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad tik nedaugelis viešojo administravimo institucijų, tarp jų ir vietos savivaldos, išnaudoja šią platformą piliečių dalyvavimui skatinti tinkamai.

Pirmiausia derėtų apibrėžti, kuo yra ypatingos naujosios socialinės medijos. Jurkevičienės teigimu (2015), svarbiausia ir reikšmingiausia naujųjų socialinių medijų funkcija yra dialogo palaikymas. Naujosios socialinės medijos taip pat išsiskiria savo interaktyvumu: gyventojai gali dalyvauti diskusijose, stebėti ir klausytis skelbiamos vaizdinės ar garsinės medžiagos, be to, skatinamas grįžtamasis ryšys ir pokalbių palaikymas (Henderson, Bowley, 2010; Water, 2010; cituojama Jurkevičienė, 2015, p. 74).

Yra daugybė pasirinkimų iš šiandien pasaulyje sukurtų ir naudojamų socialinės medijos priemonių. Pasak Castronovo, Huang'o (2012), šių priemonių pasirinkimas labai priklauso nuo organizacijos norimų pasiekti tikslų bei tikslinės auditorijos įpročių, susijusių su socialinės medijos priemonių naudojimu. Naujųjų socialinių medijų taikymu galima ne tik keistis aktualia informacija, bet ir formuoti norimą įspūdį ar patraukti dėmesį (Tong ir Walther, 2011). Jurkevičienė (2015) pateikė naujųjų socialinių medijų sąrašą pagal naujosioms socialinėms medijoms būdingas technologines charakteristikas. Į šį sąrašą patenkančios socialinės medijos pateikiamos 4 paveiksle (žr. 4 pav.).

Šiame darbe didžiausias dėmesys empiriniame tyrime skiriamas socialinės tinklaveikos svetainėms, kitaip vadinamoms socialiniais tinklalapiais. Bendriausia forma socialiniu tinklalapiu galime vadinti sistemą, kuri viešai interaktyvia jungtimi susieja interneto vartotojus ir leidžia jiems dalintis informacija tarpusavyje (Boyd, Ellison, 2007). Socialinių tinklų svetainės taip pat apibrėžiamos, kaip žiniatinklio paslaugos, suteikiančios galimybę individualiems asmenims, verslo įmonėms ar institucijoms susikurti viešą ar pusiau viešą paskyrą, susiformuoti kitų vartotojų, vadinamųjų „draugų“ sąrašą, su kuriais jie dalijasi ryšiais ir nuolat peržiūrėti informacijos, kuria dalijasi susieti vartotojai, srautą (Boyd, Ellison, 2007).

4 pav. Naujosios socialinės medijos ir joms būdingos technologinės charakteristikos (sudaryta pagal Jurkevičienę, 2015)

Nuo įprastų internetinių svetainių ar informacinių portalų socialinius tinklapius galime atskirti pagal pagrindinius komponentus, kuriuos turi dauguma naujųjų socialinių medijų: galimybė susikurti asmeninę paskyrą, įkelti skaitmenines nuotraukas ar vaizdo įrašus, rašyti ir siųsti privačias arba viešas žinutes ir leisti kitiems socialinio tinklo vartotojams pasiekti asmeninę informaciją (Rowe, 2013). Kai kurie socialiniai tinklapiai leidžia pateikti ir daug išsamesnę informaciją, tokią kaip turimas išsilavinimas, dabartinė gyvenamoji vieta ar šeimyninė padėtis ir kt.

Socialinius tinklapius, deja, lydi ir neigiamos savybės, kurios vartotojams gali sukelti pavojus, susijusius su privatumu, reputacija ar kibernetiniu saugumu. Taip pat socialiniuose tinklapiuose labai realus dezinformacijos pavojus. Be to, reikia pabrėžti, kad socialiniai tinklapiai puikiai tinka kompiuteriniams virusams plisti, o tuo pasinaudodami programišiai stengiasi paveikti asmeninius socialinių tinklų vartotojų kompiuterius ar prieigą prie asmeninių duomenų, vartotojams dažnai to net nežinant.

Dažniausiai viešojo valdymo institucijose naudojami socialiniai tinklalapiai bei tikslai, kurių jie padeda pasiekti, pateikiami lentelėje (žr. 1 lentelę). Svarbiausia yra tai, kad pasirinkti tinklalapiai ar kitos socialinės medijos priemonės atitiktų pačios institucijos norimus pasiekti tikslus, pasiekiamus per norimą pateikti turinį, manierą, kuria institucija nori pateikti šį turinį savo tikslinei auditorijai, piliečių įtraukimo į abipusį pokalbį mastą bei piliečių konversijos laipsnį, kurio yra siekiama (Castronovo, Huang, 2012).

1 lentelė. Socialinių medijų priemonės ir jų pasiekiami tikslai (sudaryta autorės pagal Castronovo, Huang, 2012; Consenza, 2017)

PRIEMONĖ	KOKIUS TIKSLUS PADEDA PASIEKTI?	KIEK VARTOTOJŲ?
<i>YouTube</i> socialinis tinklas	Panaudoti vaizdo medžiagos teikiamas galimybes ir įterpti šį turinį kitose svetainėse Įtraukti piliečius vaizdo medžiagos pagalba	1 milijonas kasdien prisijungiančių vartotojų
<i>Facebook</i> socialinis tinklas	Teikti informaciją Panaudoti vaizdo medžiagos teikiamas galimybes Įtraukti piliečius ir skatinti jų dalyvavimą Sukurti stiprią bendruomenę Pasiekti tikslines auditorijas Gauti grįžtamąjį ryšį iš piliečių	1, 6 milijardo aktyvių vartotojų kas mėnesį
<i>Twitter</i> socialinis tinklas	Inicijuoti pokalbį su piliečiais Greitai komunikuoti	645 milijonai aktyvių vartotojų
<i>Instagram</i> socialinis tinklas	Įtraukti piliečius vaizdų (nuotraukų, paveikslėlių) pagalba Sukurti bendruomenę	600 milijonų aktyvių vartotojų

Iš pateiktos lentelės matyti, kad vienas įtakingiausių ir daugiausiai naudotojų turintis socialinių tinklalapių yra socialinis tinklalapis „Facebook“. Šiuo metu „Facebook“ tinklas, turintis daugiau nei 1,6 milijardo aktyvių naudotojų aplink visą pasaulį, yra pats populiariausias socialinis tinklas 119-oje iš 149 pasaulio šalių (Consenza, 2017). Tai pats didžiausias ir populiariausias Lietuvoje naudojamas socialinis tinklalapis, kuriuo kiekvieną dieną naudojasi 1,4 mln. vartotojų iš visos Lietuvos arba kas sudaro 49 proc. visų lietuvių (Internet Word Stats, <http://www.internetworldstats.com/europa.htm#lt>, žiūrėta 2017-03-25). Socialinis tinklalapis „Facebook“ ne tik siūlo įvairias pramogines programas, bet jis taip pat leidžia organizacijoms ar įmonėms susikurti nuosavus individualius profilius ir dalintis svarbia informacija, kuriant savo unikalias bendruomenes. Tai ypač patogu vietos savivaldos institucijoms, kurios efektyviu būdu gali pasiekti dideles piliečių auditorijas. Svarbu paminėti, kad šis socialinis tinklas labai populiarus tarp įvairių valdžios institucijų ir dėl to, kad kol kas yra nemokamas ir nereikalauja papildomų kaštų norint pasiekti piliečius. Be to, šis socialinis tinklas suteikia valstybės institucijoms ir valdžios atstovams

unikalią galimybę pasiekti savo tikslinės auditorijos narius ir sukurti su jais abipusį ryšį (Hennig-Thurau, 2010).

Socialinis tinklalapis „Facebook“ gali puikiai pasitarnauti skatinant piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, nes savivaldybės naudodamos oficialias paskyras šiame socialiniame tinklalapyje gali ne tik teikti įvairią informaciją, bet ir panaudoti vizualinę medžiagą ją iliustruojant, sukurti stiprią bendruomenę ir gauti grįžtamąjį ryšį iš piliečių, įvairiais būdais įtraukti piliečius ir skatinti jų dalyvavimą (Castronovo, Huang, 2012).

Apibendrinant analizuotų autorių išvalgas, el. demokratiją galima laikyti procesu, kai išlaikant procesinius ir vertybinius principus siekiamas aktyvus visuomenės įtraukimas į pilietines veiklas ir kokybiškų sprendimų priėmimo užtikrinimas, pasitelkiant el. dalyvavimą, paremtą šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Pradinis piliečių dalyvavimo savivaldybių veikloje lygmuo yra el. informavimas, kuris dažniausiai išreiškiamas kaip vienkryptė informacija iš valdžios atstovų per skaitmenines technologijas. Piliečiams aktualu ne tik gauti informaciją per skaitmenines priemones, bet ir patiems turėti galimybę išsakyti savo poreikius, prašyti jiems reikalingos informacijos, todėl svarbus el. konsultavimo lygmuo. Vis dėlto siekiamiausias el. dalyvavimo tikslas yra įgalinimas. Remiantis analizuotų autorių nuomonėmis, el. demokratijoje taikomos informacinės technologijos gali tiek pat sutelkti piliečius dalyvauti politiniame procese, kiek ir sužadinti bendruomenės narių tarpusavio ryšių irimą ar netgi paskatinti valdžios – piliečių atotrūkį ar pačių piliečių susvetimėjimą. Tiek tradicinės priemonės, tiek naujosios informacinės komunikacinės technologijos bus naudingos valdžios atstovams tik tuomet, kai jomis bus siekiama užmegzti dialogą su piliečiu, kurti ir palaikyti ryšius su visuomenės nariais, įsigilinti ir atliepti į jų išsakomus poreikius ir lūkesčius. Nesvarbu, kiek šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos turi pateikimo būdų ar kokiomis formomis yra naudojamos, esminis jų naudojimo ir koordinavimo tikslas turėtų būti vieningos žinutės piliečiams skleidimas ir jų dalyvavimo aktyvinimas. Socialinis tinklalapis „Facebook“ skatina piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, nes įgalina ne tik teikti įvairią informaciją, bet ir panaudoti vizualinę medžiagą ją iliustruojant, sukurti stiprią bendruomenę ir gauti grįžtamąjį ryšį iš piliečių, įvairiais būdais įtraukti piliečius ir skatinti jų aktyvumą.

3. TEISINĖS PRIELAIIDOS PILIEČIŲ DALYVAVIMUI LIETUVOJE

Šioje darbo dalyje didžiausias dėmesys skiriamas teisinio piliečių dalyvavimo reglamentavimo Lietuvoje pristatymui tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu, analizuojami teisės aktai, susiję su informacinės visuomenės Lietuvoje įteisinimu, pristatomi teisės aktai reglamentuojantys el. valdžios, el. demokratijos ir el. dalyvavimo procesų kūrimąsi Lietuvoje. Teisines prielaidas piliečių dalyvavimui Lietuvoje apibrėžia: *Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas.*

Siekiant atskleisti teises piliečių dalyvavimo galimybes taikant šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijas Lietuvoje, būtina paminėti, kad tokio piliečių dalyvavimo negalima atskirti nuo informacinės visuomenės ir el. valdžios kūrimo procesų, todėl reikalingas išsamus šių reikšmingų elementų teisinio reglamentavimo Lietuvoje pristatymas. Informacinės visuomenės, el. valdžios ir el. demokratijos kūrimosi Lietuvoje procesus reglamentuoja: *Informacinės visuomenės plėtros koncepcija, Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas, Elektroninės valdžios koncepcija, Viešojo administravimo plėtros iki 2020 metų strategija, Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. 22-1009 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2010–2020 metų programos patvirtinimo“* ir kt.

Piliečių teisė dalyvauti valstybės valdyje yra reglamentuota svarbiausiame Lietuvos valstybės dokumente – 1992 m. spalio 25 d. piliečių priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau Konstitucija). Konstitucijos 25 straipsnis nurodo, kad piliečiai turi teisę gauti valstybės institucijų turimą informaciją apie juos. Konstitucijos 33 straipsniu reglamentuojama teisė piliečiams dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus. Pastarajame straipsnyje piliečiams taip pat suteikiama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą ir apskųsti jų sprendimus. Taigi piliečiai turi prigimtine teisę aktyviai dalyvauti ir išreikšti savo nuomonę dėl Lietuvos valstybės valdymo.

Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. birželio 17 d. priimto Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 7 straipsnis viešojo administravimo institucijoms nurodo pareigą tartis su gyventojais dėl administracinio reglamentavimo sprendimų, susijusių su bendrais teisėtais visuomenės interesais ir turinčių svarbią reikšmę didelei gyventojų bendruomenės daliai.

Vietos savivaldos lygmenyje piliečių dalyvavimą reglamentuojančius principus galime rasti 1994 m. liepos 7 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme (toliau Vietos savivaldos įstatymas). Vietos savivaldos įstatymo pirmojo skirsnio 4 straipsnyje įvardijami pagrindiniai vietos savivaldos principai, kuriuose didelė reikšmė suteikiama piliečių dalyvavimui vietos savivaldoje. Vieni jų – atsakingumo savivaldybės bendruomenėms ir savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus principai. Šie principai rodo, kad savivaldybės institucijos

privalo sudaryti sąlygas gyventojams tiesiogiai dalyvauti sprendžiant įvairius vietos savivaldos klausimus, o taip pat skatinti bet kokias kitas piliečių dalyvavimo formas. Nepamiršamas ir savivaldos skaidrumas, kuris pasireiškia aiškia ir suprantama savivaldybių veikla, piliečių galimybe domėtis ir gauti paaiškinančią informaciją apie vykdomas veiklas, priimamus sprendimus. Savivaldybių institucijos veikloje pabrėžiamas reagavimas į vietos gyventojų nuomonę, piliečiai turi teisę susipažinti su sprendimų projektais ir priimtais sprendimais, gauti atsakymus į jiems rūpimus klausimus. Kitas labai svarbus ir reikšmingas vietos savivaldos principas, reglamentuojamas Vietos savivaldos įstatyme, yra viešumo principas. Jis įpareigoja savivaldybes teikti ir nuolat atnaujinti savo internetinėse svetainėse informaciją, susijusią su savivaldybių veikla bei kitą Vietos savivaldos įstatymu numatytą informaciją.

Galima teigti, kad informacinės visuomenės istorija Lietuvoje prasidėjo tuomet, kai 1999 m. spalio 25 d. Vilniuje buvo pasirašytas Lietuvos Respublikos parlamentinių partijų ir asociacijos „Infobalt“ politinis memorandumas „Dėl informacinės visuomenės kūrimo Lietuvoje“. Šiame dokumente informacinės visuomenės atsiradimas įvardijamas kaip būtinybė, o informacinės visuomenės kūrimas tapo strateginiu Lietuvos valstybės uždaviniu. 2000 m. gruodžio 5 d. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu Nr. IX-68 „Dėl Seimo informacinės visuomenės plėtros komisijos“ sudarė nuolatinę Seimo informacinės visuomenės plėtros komisiją. Verta paminėti, kad šio nutarimo aiškinamajame rašte buvo akcentuojama, „kad informacinės visuomenės plėtra naujame dešimtmetyje turi tapti pagrindine nacionaline idėja“. Dar po metų ši „nacionalinė idėja“ įgavo pavidalą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. vasario 27 d. nutarimu Nr. 225 „Dėl Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos sudarymo, jos nuostatų patvirtinimo ir darbo organizavimo“ sudarė tarpžinybinę Informacinės visuomenės plėtros komisiją. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ patvirtino Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepciją (toliau Informacinės visuomenės plėtros koncepcija). Pastarasis dokumentas priimtas atsižvelgiant į tuometinės Lietuvos specifines sąlygas ir elektroninės Europos politinės iniciatyvos keliamus tikslus bei siekė pagerinti informacinės visuomenės Lietuvoje būklę. Informacinės visuomenės plėtros koncepcijos 6 punktas apibrėžia svarbiausią valstybės ir savivaldybių misiją, kuria siekiama, kad būtų sudaromos sąlygos ir skatinama informacinės visuomenės plėtra, padedant gyventojams integruotis į pasaulio informacinę visuomenę ir pasinaudojant jos teikiamomis galimybėmis. Informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje taip pat numatomi misijos įgyvendinimui pasiekti padedantys svarbiausi tikslai. Vienu jų (6.2 punktas), siekiamas valstybės valdymo modernizavimas – tam panaudojami kompiuterizuoti informacijos šaltiniai, sukuriama tinkama teisinė aplinka. Be to, Informacinės visuomenės plėtros koncepcijoje pirmą kartą minimos el. valdžios ir el.

demokratijos sąvokos ir poreikis plėtoti šiuos procesus. Vis dėlto, kaip tai padaryti, dokumente nėra konkretizuojama. Apibrėžiant laukiamus rezultatus, Informacinės visuomenės plėtros koncepcijos 17.3 punktu akcentuojama el. valdžios viešųjų paslaugų, pagrįstų informacinėmis technologijomis, plėtra ir numatomas gyventojų aptarnavimo sąlygų pagerėjimas, kuris išreiškiamas kiekvienam gyventojui suteikiama galimybė teikti klausimus visoms valstybinėms institucijoms ir gauti atsakymus per viešuosius tinklus, aktyviai dalyvauti įvairiose apklausose, sprendžiant svarbius valstybės politikos klausimus.

Baigiantis 2002 metams, Lietuvos Respublikos vyriausybė 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“ patvirtino Elektroninės valdžios koncepciją (toliau Koncepcija) ir šiuo teisės aktu įprasmino pirmąsias kryptingas pastangas valdžios procesus perkelti į skaitmeninėmis technologijomis paremtą lygmenį. Koncepcijoje jau aiškiai išdėstomas požiūris į el. valdžią bei su tuo susijusius procesus Lietuvoje, vis dėlto, šiame dokumente nėra užsimenama apie el. demokratiją ir jos pagrindinį tikslą – piliečių į(si)traukimo į sprendimų priėmimo procesą skatinimą. Panaudojant skaitmeninių technologijų teikiamas galimybes, dokumente įvardijamas siekis gerinti viešųjų paslaugų teikimą visoms valstybinėms institucijoms ir įstaigoms, Lietuvos gyventojams bei verslo subjektams, įpareigojant valdžios institucijas dalyvauti rengiant ir įgyvendinant el. valdžios projektus ir perkelti visas viešąsias paslaugas į elektroninę erdvę.

Po pagrindinių teisinių prielaidų el. valdžios kūrimui Lietuvoje nustatymo reikėjo parengti planą, kaip įgyvendinti visus koncepcijoje numatytus tikslus. Parengusi ir suderinusi su visomis suinteresuotomis institucijomis, 2003 metais Vidaus reikalų ministerija pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti el. valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą, o jame įvardino visas institucijas, kurios paskirtos atsakingomis už el. valdžios projektų įgyvendinimą, valdymą, priežiūrą, stebėseną ir kontrolę. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ buvo patvirtintas teisinis ir praktinis el. valdžios reguliavimas, o jį vykdyti paskirta Vidaus reikalų ministerijai ir Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie LR Vyriausybės. Šiame teisės akte didžiausias dėmesys skiriamas priemonėms pagerinančioms viešųjų paslaugų teikimą naudojant skaitmenines technologijas, tačiau plane nieko nėra užsimenama apie priemones, kurios skatintų piliečių el. dalyvavimą.

2004 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė balandžio 28 d. nutarimu Nr. 488 „Dėl Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo“ patvirtintoje Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijoje (toliau Strategija) taip pat daug kalbama apie el. valdžios diegimą ir viešųjų paslaugų perkėlimą į elektroninę erdvę. Vis dėlto, šiame teisės akte jau išryškėjo piliečių dalyvavimo sprendimo priėmimo procese svarba. Nors Strategijos 16 punkte užsimenama apie piliečių

pasitikėjimo viešojo administravimo sistema reikšmę, o 17 punkte pabrėžiami santykiai tarp valstybės institucijų ir piliečių ar kitų asmenų, galimybė piliečiams greitai gauti visus atsakymus į jiems rūpimus klausimus, tačiau tai nėra siejama su piliečių el. dalyvavimu, o labiau akcentuojami tradiciniai piliečių dalyvavimo būdai, kurie nėra populiarūs tarp visuomenės narių. Tai rodo ir Strategijos 38 punktas, kuriame nurodoma, kad nors ir yra sudarytos teisinės prielaidos piliečių aktyviam dalyvavimui savivaldybių sprendimų priėmimo procese, tik maža dalis bendruomenės narių pasinaudoja tokiomis galimybėmis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 625 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategijos patvirtinimo“ patvirtintoje Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategijoje (toliau Informacinės visuomenės plėtros strategija) jau matomos realios pastangos skatinti piliečių el. dalyvavimą valstybės valdymo procesuose, taip pat įvardijamas ketinimas kurti el. demokratiją, bet kaip tai bus daroma nėra apibrėžiama. Tarp Informacinės visuomenės plėtros strategijoje užsibrėžtų prioritetų ir tikslų sutinkamas ankstesniuose teisės aktuose minėtas siekis įgyvendinti viešojo administravimo modernizavimą panaudojant informacines technologijas. Be to, šio dokumento 14.2.2 punktu jau numatoma aktyvesnė Lietuvos gyventojų ir valstybinių institucijų sąveika, užtikrinanti galimybę piliečiams daryti įtaką valdžios atstovų priimamiems sprendimams. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 615 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programos patvirtinimo“ patvirtintoje Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programoje (toliau Programa) jau teigiama, kad patys piliečiai išreiškia el. dalyvavimo priemonių poreikį. Programos 21 punkte išdėstomi Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės surinkti duomenys, kuriais remiantis 28 proc. valstybinių institucijų interneto svetainių lankytojų pageidavo susipažinti su rengiamų teisės aktų projektais, 24 proc. lankytojų norėjo diskutuoti aktualiais viešosios politikos klausimais, 8 proc. lankytojų pageidavo kreiptis į valstybinę instituciją, kuri galėtų atsakyti į juos dominančius klausimus. Be to, Programos 24 punkte nurodoma, kad daugelio piliečių nuomone, viešųjų paslaugų teikimas elektroniniu būdu yra daug patogesnis laiko, vietos ir gaunamo atsako trukmės atžvilgiu.

Pirmasis išsamus el. demokratijos proceso aprašymas yra pateikiamas 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programoje (2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa, 2007), apibūdinančioje el. demokratiją, kaip sisteminių procesų elektroninėje erdvėje, suteikiančių galimybes piliečiams laisvai išreikšti pilietinę nuomonę, pateikiančių būdus naujų priemonių plėtrai, kuriomis gyventojai galėtų gauti informaciją apie valdžios priimamus sprendimus, būtų užtikrinamas pastabų įvairiais klausimais teikimas, įgalinamas piliečių balsavimas, diskutavimas bei keitimasis nuomonėmis.

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011–2019 metų programoje buvo dar kartą pabrėžiamas prioritetas demokratijai užtikrinti išnaudoti internetą, kaip geriausią terpę naudotis informacinių ir ryšių technologijų teikiamomis socialinėmis ir ekonominėmis galimybėmis. Programoje taip pat išreiškiamas strateginis siekis – „pagerinti Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybę ir įmonių veiklos aplinką naudojantis IRT teikiamomis galimybėmis ir pasiekti, kad iki 2019 metų ne mažiau kaip 85 procentai Lietuvos gyventojų naudotųsi internetu“. Interneto svarba ir jo teikiamos galimybės akcentuojamos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 244 patvirtintoje Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programoje. Šio teisės akto 7.3.3 punktu pabrėžiama būtinybė paskatinti piliečių dalyvavimą demokratinuose sprendimų priėmimo procesuose elektroninėje erdvėje, kitaip sakant skatinti el. demokratijos ir el. dalyvavimo procesus. Be to, 7.3.3 punkte minima, kad Lietuvoje trūksta sprendinių, kurie užtikrintų atviro ir visapusiško valdžios atstovų ir visuomenės dialogo proceso vystymą ir sudarytų galimybes piliečiams aktyviai ir efektyviai dalyvauti viešojo valdymo sprendimų priėmime.

Po atliktos teisės aktų analizės, galima teigti, kad Lietuvoje piliečių dalyvavimas yra įgalinamas įvairiais teisės aktais, piliečių dalyvavimui yra sudarytos gana plačios teisinės galimybės tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu. Vis dėlto, analizuotuose teisės aktuose nėra minimi piliečių dalyvavimo būdai pasitelkiant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas, nereglamentuotas socialinių medijų naudojimas piliečių dalyvavimui skatinti tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu.

Atlikta teisės aktų analizė taip pat parodė, kad Lietuvoje yra gana išsamiai reglamentuota informacinės visuomenės ir el. valdžios koncepcija, didelis dėmesys skiriamas žinių visuomenės vystymui ir su tuo susijusiems procesams. Be to, analizuoti teisės aktai akcentuoja valstybės valdymo modernizavimą, siekį pagerinti teikiamas viešąsias paslaugas taikant elektronines technologijas, o viešųjų paslaugų teikimą vis labiau perkeltiant į elektroninę erdvę.

Atlikus teisės aktų analizę paaiškėjo, kad Lietuvoje dar nėra teisinės bazės, kuri reglamentuotų socialinių medijų naudojimą valstybės valdyme ar kitaip apibrėžtų galimybes piliečiams dalyvauti savivaldybių lygmeniu taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas. Taip pat nėra specializuotų dokumentų, kuriais būtų reglamentuojama socialinių medijų, išimtinai socialinių tinklų, veikla. Besinaudojantieji šiomis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis vadovaujasi bendraisiais teisės aktais, reglamentuojančiais informacinės visuomenės paslaugas ir elektroninę komerciją. Lietuvoje vis didėjant socialinių tinklų reikšmei ir jų paplitimo bei naudojimo mastui reikalingas išsamus šios platformos naudojimo reglamentavimas, kas galėtų būti naudinga skatinant piliečių dalyvavimą ir efektyvų jo įgyvendinimą.

4. PILIEČIŲ DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE TAIKANT ŠIUOLAIKINES INFORMACINES KOMUNIKACINES TECHNOLOGIJAS TYRIMAS

4.1. Tyrimo metodologijos pagrindimas

Darbo tyrimas numatytas iš dvejų dalių. Pirmojoje dalyje atliekama Vilkaiviškio rajono savivaldybės ir Kauno miesto savivaldybės naudojamų socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrų turinio analizė, antrojoje dalyje vykdytas ekspertų interviu.

Pirmoji dalis – kiekybinių duomenų apie tiriamųjų savivaldybių piliečių dalyvavimui skatinti taikomų šiuolaikinių IKT priemonių naudojimą tyrimas ir lyginamoji savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ analizė. Siekiant atskleisti piliečių dalyvavimo savivaldoje taikant šiuolaikines IKT ypatumus, buvo pasirinkta naujųjų socialinių medijų priemonė, kurios dėka aiškiai matyti, kokių veiksmų savivaldybėse buvo imtasi norint informuoti ir įtraukti piliečius ir kokie yra piliečių dalyvavimo šioje platformoje išskirtinimai. Dėl šios priežasties empirinėje darbo dalyje didžiausias dėmesys skiriamas teorinėje dalyje pristatytų savivaldybių naudojamų socialinių tinklalapių, kurie užtikrina nuolatinį ryšio su piliečiais palaikymo procesą, analizei. Pagrindinis šios dalies tikslas – supažindinti su savivaldybių naudojamomis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis ir palyginti piliečių dalyvavimo aktyvumą jose.

Savivaldybių piliečių dalyvavimo ypatumams atskleisti pasirinkta *atvejo tyrimo* strategija. Šia strategija siekiama nustatyti ryšius tarp faktų – tiriamuoju atveju – pasirinktų šiuolaikinių IKT priemonių ir pasiektų rezultatų. Dažniausiai ši tyrimo strategija naudojama, kai norima išnagrinėti tam tikrą situaciją (Kohl, 1997). Savivaldybių naudojamų naujųjų IKT priemonių ypatumams atskleisti pasitelkiamas *aiškinamasis* pobūdis, kurį naudojant ne tik pristatoma, bet ir paaiškinama situacija (Tellis, 1997). Šio tyrimo uždaviniai įgyvendinami pasitelkus pirmojoje darbo dalyje aprašytas teorijas, t. y. piliečių dalyvavimo principus, piliečių dalyvavimo „kopėčių“ modelį bei socialinių tinklų ypatumus.

Tiriamajam atvejui analizuoti pasirinktos dviejų savivaldybių – Kauno miesto ir Vilkaiviškio rajono – naudojamos šiuolaikinės IKT priemonės – socialiniai tinklalapiai. Tyrime naudojamosi dviem duomenų rinkimo šaltiniais: Kauno miesto savivaldybės ir Vilkaiviškio rajono savivaldybės naudojamų socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrų aplinkoje prieinamais duomenimis. Surinkti duomenys sugrupuojami, lyginami, daromos išvados apie piliečių naudojimosi el. priemonėmis intensyvumą, pokyčius, piliečių dalyvavimo mastą. Ši naujųjų socialinių medijų priemonė pasirinkta kaip geriausiai atskleidžianti tiriamųjų atvejų piliečių dalyvavimo išskirtinumus savivaldoje taikant šiuolaikines IKT.

Atliekant savivaldybių oficialių paskyrų „Facebook“ tinklalapyje *turinio analizę* pasirinktas pusės metų laikotarpis – stebėta, analizuota ir fiksuota, kokio pobūdžio informaciją savivaldybės skleidė nuo 2016 metų spalio 1 d. iki 2017 metų kovo 31 d. Toks laikotarpis pasirinktas neatsitiktinai – viena iš tiriamųjų savivaldybių tik nuo 2016 m. spalio mėnesio pradėjo naudoti oficialų puslapį „Facebook“ tinklalapyje, todėl galimybės ištirti ilgesnį laikotarpį nebuvo.

Turinio analizei atlikti išskirtos analitinės kategorijos pateikiamos lentelėje (2 lentelė). Išskirta 16 analitinių kategorijų, nusakančių turinio tematiką, kurios paremtos teorinėje darbo dalyje aprašytais EBPO modelyje išskirtais el. dalyvavimo lygmenimis ir klasikiniu piliečių dalyvavimo „kopėčių“ modeliu.

2 lentelė. Savivaldybių „Facebook“ paskyrų turinio analizės analitinės kategorijos (sudaryta autorės, 2017)

El. dalyvavimo lygmenys	Analitinės kategorijos (Piliečių dalyvavimo)	Įrašų tematika
Įgalinimas	Piliečių kontrolė	<i>Piliečių inicijuoti įrašai</i>
		<i>Įrašų palaikymas („Like“ paspaudimai)</i>
	Deleguota valdžia	<i>Piliečių komentarai</i>
		<i>Bendrinimai</i>
	Partnerystė	<i>Kvietimai dalyvauti/ teikti nuomonę</i>
		<i>Apklausos</i>
El. konsultavimas	Konsultavimas	<i>Karjeros / Verslo galimybės / Konsultacijos</i>
		<i>Nuorodos į internetinę svetainę</i>
		<i>Nuorodos į kitas socialines medijas</i>
El. informavimas	Informavimas	<i>Informacija apie savivaldybės veiklą / naujienos</i>
		<i>Savivaldybės informacija / istorija / įdomūs faktai</i>
		<i>Įvykiai / Renginių anonsai</i>
		<i>Konkursai</i>
	Nuraminimas	<i>Pasveikinimai švenčių proga</i>
		<i>Nuotraukų galerijos</i>
	Manipuliacija	<i>Socialinė atsakomybė / bendruomenė</i>

Analitinės kategorijos, pagal kurias skaičiuojami įrašų kiekiai Vilkaviškio rajono ir Kauno miesto savivaldybių socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrose, sugrupuotos remiantis teorinėje darbo dalyje aprašytu klasikiniu „piliečių dalyvavimo kopėčių“ modeliu ir jame pateikiamais piliečių dalyvavimo lygiais. Turinio analizei taip pat stebėta kontekstinė situacija – vertinta, kaip pasirinktos priemonės patenkina piliečių poreikius, koks dėmesys jiems skiriamas, kokie rezultatai pasiekti.

Surinkti duomenys grupuojami, lyginami, daromos išvados apie naudojimosi socialinės medijos priemonės intensyvumą, pokyčius. Analizės metu surinkti kiekybiniai duomenys apdoroti naudojantis *Microsoft Excel 2010* programa.

Antroji tyrimo dalis – ekspertų nuomonės tyrimas. Įvertinus socialinio tinklalapio „Facebook“ naudojimo lygį, bus bandoma identifikuoti veiksnius, lemiančius piliečių dalyvavimo socialiniame tinklalapyje „Facebook“ aktyvumą.

Pasirinktas tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Pagal tikslinę paskirtį – „interview skirtas žmonių nuomonei, vertinimams, samprotavimams, jų reakcijoms į tam tikrus reiškinius, socialinės tikrovės įvykius, atskleisti“ (Tidikis, 2003). Pagal apklausiamųjų subjektų tipą – „ekspertų interviu – tai asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą“ (Tidikis, 2003). Ekspertams pateiktą anketą sudaro 7 atviro tipo ir vienas uždaro tipo klausimas. Atsakymai į klausimus – kokybiniai duomenys.

Tyrimo organizavimas. Pirmojoje tyrimo dalyje, naudojantis socialiniuose tinklalapiuose sukurtų paskyrų aplinka ir peržiūrint eigos įrašus, buvo suskaičiuojami piliečių pasinaudojimo įvairiomis dalyvavimo socialinėje medijoje priemonėmis statistiniai faktai ir sugrupuojami pagal analitines kategorijas. Gauti duomenys palyginti tarp tiriamųjų savivaldybių. Analizuojant socialinių tinklalapių aplinkoje matomus naudotų priemonių išskirtinumus, lyginamos piliečių dalyvavimo galimybės ir mastas kiekvienoje tiriamoje savivaldybėje. Šis tyrimas buvo atliekamas 2017 m. balandžio 1 – 25 dienomis.

Antroji tyrimo dalis – ekspertų interviu. Tyrimas atliktas 2017 m. balandžio – gegužės mėn. Ekspertų nuomonei surinkti buvo pateikta anketa su 8 klausimais.

Pirmas ir antras klausimai – įvardiniai, kuriais siekiama sužinoti, kaip ekspertai supranta piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje ir kaip vertina savivaldoje naudojamas šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tiriamuoju atveju – savivaldybių naudojamą paskyrą socialiniame tinklalapyje „Facebook“).

Trečiu klausimu ekspertų prašoma įvertinti, kokią reikšmę ir įtaką, jų nuomone, piliečių dalyvavimui turi savivaldybių naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Ketvirtu klausimu ekspertų prašoma išreikšti pritarimą / nepritarimą pateiktiems teiginiams apie veiksnius, skatinančius piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“. Teiginiai pateikiami remiantis teorinėje darbo dalyje aprašytais socialinio tinklalapio „Facebook“ savybėmis ir technologinėmis galimybėmis. Teiginiai išskirti remiantis teorinėje darbo dalyje aprašyta piliečių dalyvavimo samprata bei socialinio tinklalapio „Facebook“ funkcionalumu.

Penktu klausimu siekiama išsiaiškinti, kokios priežastys, ekspertų nuomone, gali lemti pasyvų piliečių dalyvavimą savivaldybės veikloje naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

Šeštu klausimu ekspertų prašoma įvardinti galimas grėsmes (jei tokių iš viso yra), susijusias su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

Septintas ir aštuntas klausimai – baigiamieji, kuriais siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie naudojamų šiuolaikinių informacinių technologijų priemonių priskyrimą el. demokratijos priemonėms (ekspertų prašoma pakomentuoti pateikiamą citatą iš teorinės darbo dalies: „*El. demokratijos įgyvendinimo pagrindą sudaro šiuolaikinių informacinių technologijų pagalba prieinamos el. paslaugos ir el. informacija, leidžianti piliečiams įsijungti į politinių sprendimų priėmimo procesą*“ (Lidén, 2014)) ir teirujamasi, ar piliečių įtraukimas į viešojo administravimo procesus taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) turėtų tapti svarbiu visų Lietuvos vietos savivaldos institucijų prioritetu.

Respondentų charakteristika ir kodavimas. Atsakyti į anketoje pateikiamus klausimus paprašyta atstovų iš Vilkaviškio rajono ir Kauno miesto savivaldybių, susijusių tiek su piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje skatinimu, tiek su šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų taikymu vietos savivaldoje. Siekiant užtikrinti duomenų apsaugą, respondentų pavardės yra neskelbiamos, jiems suteikiamas identifikacinis kodas (žr. 3 lentelė): V ir skaitmuo, parinktas atsitiktine tvarka nuo 1 iki 4 – Vilkaviškio rajono savivaldybės atstovams, K ir skaitmuo, parinktas atsitiktine tvarka nuo 1 iki 2 – Kauno savivaldybės atstovams.

3 lentelė. Ekspertų kodavimas (sudaryta autorės, 2017)

KODAS	EKSPERTO CHARAKTERISTIKA
V1	Vyras, Vilkaviškio rajono savivaldybės Informacinių technologijų skyriaus atstovas, turintis patirties socialinių tinklalapių valdyme, nuolat besidomintis socialinių tinklalapių naujienomis, jų funkcijomis.
V2	Moteris, Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoja, atsakinga už piliečių dalyvavimo iniciatyvų valdymą ir skatinimą savivaldybėje.
V3	Moteris, Vilkaviškio rajono savivaldybės atstovė viešiesiems ryšiams.
V4	Vyras, Visuomeninės organizacijos „Už vieningą Vilkaviškio kraštą“ atstovas. Aktyviai ir nuolat dalyvauja įvairiomis priemonėmis skatinant vietos valdžios ir visuomenės dialogą, atstovauja piliečiams, yra įsigilinęs į jų interesus valdžios atžvilgiu ir tinkamą atstovavimą.
K1	Vyras, Kauno miesto savivaldybės Ryšių su visuomene poskyrio atstovas, tiesiogiai dirbantis su socialiniais tinklalapiais, kuriantis ir įgyvendinantis Kauno miesto savivaldybės viešųjų ryšių strategiją, siekiant formuoti teigiamą visuomenės nuomonę apie Savivaldybę ir įtraukti piliečius į jos veiklą.
K2	Vyras, Kauno miesto savivaldybės Ryšių su visuomene poskyrio atstovas, kuriantis ir įgyvendinantis Kauno miesto savivaldybės viešųjų ryšių strategiją, siekiant formuoti teigiamą visuomenės nuomonę apie Savivaldybę ir įtraukti piliečius į jos veiklą.

Dėl interviu su ekspertais susitarta pokalbio žodžiu arba telefonu metu: paaiškinama, ko siekiama atliekamu tyrimu, pristatomas tyrimo tikslas, aptariami anketoje pateikiami klausimai. Prieš interviu anketa su klausimais ekspertams susipažinimui nusiunčiama el. paštu. Ekspertams pasiūloma arba užpildyti anketas raštu ir atsiųsti atsakymus el. paštu, arba atsakyti į klausimus interviu metu. 3 ekspertai pasirinko atsakymo raštu būdą ir atsiuntė užpildytas anketas el. paštu, visi kiti pasirinko žodinio interviu būdą ir sutartu laiku atsakė į anketoje pateiktus klausimus. Žodinio interviu metu, gavus respondentų

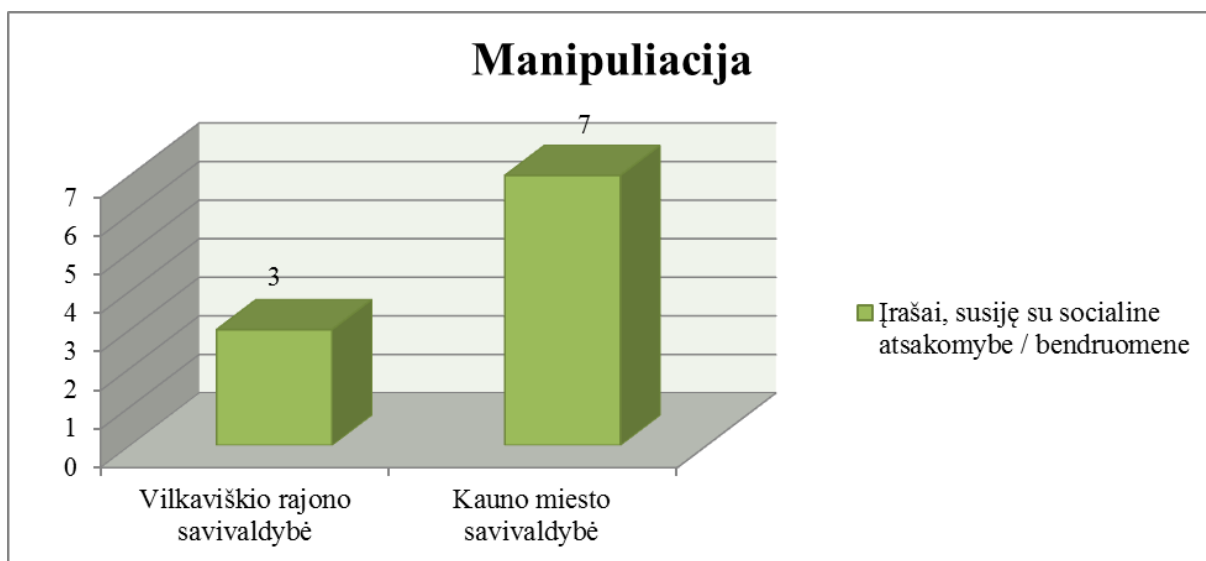
sitikimą, pokalbiai buvo įrašomi, pasižymima svarbi informacija. Interviu metu gauti duomenys surašomi užpildant klausimyną ir nusiunčiami respondentui patvirtinti pateikiamų atsakymų teisingumą. Kalbintiems ekspertams pritarus, kad visi atsakymai pateikti teisingai, interviu laikomas baigtu.

4.2. Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ lyginamosios turinio analizės rezultatai

Norint įgyvendinti efektyvų ir rezultatyvų piliečių dalyvavimo procesą vienu pagrindiniu vietos savivaldos institucijos bendravimo su piliečiais kanalu tampa internetas ir jo siūlomos naujosios socialinės medijos priemonės. Tikriausiai nesuklysiu sakydama, kad šiandien socialiniai tinklalapiai tapo neatsiejama dažno Lietuvos gyventojo, ypač jaunimo, gyvenimo dalimi, o savivaldybės gali socialinius tinklalapius kuo puikiau išnaudoti tiek informacijai apie institucijos veiklą skelbti, tiek sukurti ir palaikyti stiprius ryšius su savo bendruomenės nariais, išklausti jų pageidavimų ir lūkesčių. O ir patiems piliečiams tai yra puiki platforma iniciatyvoms kelti ir įsijungti į savivaldos veiklą. Be to, savivaldybės norėdamos išlaikyti profesionalumo ir kompetentingumo principus negali vien tik siųsti vienkryptę informaciją – piliečiams būtinas atgalinis ryšys. Anot A. Bakausko (2012), socialinės medijos – kaip šiuolaikinės informacinių komunikacinių technologijų priemonės – jungia visų tradicinių piliečių dalyvavimo priemonių privalumus ir turi vieną išskirtinį privalumą – interaktyvumą. Tiek Kauno miesto savivaldybė, tiek Vilkaviškio rajono savivaldybė suprato šių šiuolaikinių IKT priemonių reikšmę ir naudoja socialinį tinklalapį „Facebook“ piliečių dalyvavimui vietos savivaldos veikloje. Tyrimo metu analizuota, kaip kiekviena tiriamą savivaldybę išnaudoja socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyras piliečių dalyvavimui skatinti, palyginami savivaldybių pasiekti rezultatai.

Atlikus Kauno miesto ir Vilkaviškio rajono savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ turinio analizę paaiškėjo, kad tiriamuoju laikotarpiu (nuo 2016 m. spalio 1 d. iki 2017 m. kovo 31 d.) Vilkaviškio rajono savivaldybė iš viso paskelbė 205 įrašus, o Kauno miesto savivaldybė buvo kur kas aktyvesnė ir paskelbė 64 įrašais daugiau – 269. Tiriamuoju laikotarpiu savivaldybių publikuoti įrašai suskaičiuoti, sugrupuoti pagal metodologinėje dalyje aprašytas analitines kategorijas ir pateikiami lentelėse (žr. 1 PRIEDAS ir 2 PRIEDAS). Tiek Vilkaviškio rajono savivaldybės, tiek Kauno miesto savivaldybės publikuojamų įrašų tematika labai įvairi, tačiau skiriasi šių savivaldybių siekiai ir būdai, skirti įtraukti piliečius, skatinti dialogą su jais, skleisti su savivaldybės veikla susijusią informaciją.

Analizuojant lygmens rodiklius pastebėtas mažiausias piliečių dalyvavimas, todėl daugiau iniciatyvos gali parodyti pati savivaldybė.

5 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Manipuliacija* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Pagal S. R. Arnstein klasikinį modelį, pradinė tokio dalyvavimo forma yra manipuliacija, kai valdžios atstovai siekia piliečius kreipti į savo pusę pasinaudodami įvairios informacijos pateikimu. Atlikta tiriamųjų savivaldybių naudojamų socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrų turinio lyginamoji analizė parodė, kad tiriamuoju laikotarpiu tiek Vilkaviškio rajono savivaldybė, tiek Kauno miesto savivaldybė pateikė ganėtinai nedidelį skaičių Manipuliacijos analitinei kategorijai priskiriamų įrašų (žr. 5 pav.).

Vis dėlto reikia paminėti, kad Kauno miesto savivaldybė dažniau „manipuliavo“ ir per tiriamąjį laikotarpį pateikė 7 tokio tipo įrašus. Juose dažniausiai akcentuojami žymūs kauniečiai ir Kauno miesto savivaldybės vadovai, kurie išsako nuomonę apie Kauno miestą, cituojamos jų mintys, susijusios su gyvenimu Kaune, minimi pokyčiai mieste, pateikiamos vaizdingos nuotraukos (žr. 6 pav.). Galima teigti, kad tokių įrašų tikslas yra ne suteikti žmonėms galimybę tiesiogiai dalyvauti ar daryti įtaką savivaldybių veiklos procesui, bet tam, kad valdžios atstovai sukurtų teigiamą nuomonę apie savivaldybę, skatintų gyventojų palankumą, pozityvų mąstymą apie miestą ir priklausymą bendruomenei. Tokie įrašai susilaukė pakankamai daug vertinimų („Like“ paspaudimų) ir jais gyventojai dalinosi daug kartų. Tai reiškia, kad jiems priimtinas toks informacijos pateikimo būdas.

El. informavimo lygmeniui taip pat priskirta analitinė kategorija „Informavimas“. Kaip minėta teorinėje dalyje, piliečių dalyvavimo procesui priskiriami ne tik aktyvūs piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą veiksmai, bet ir valdžios atstovų skleidžiama nuolatinė ir betarpiška informacija apie savivaldybės veiklas.

6 pav. Kauno miesto savivaldybės įrašų, susijusių su bendruomene pavyzdžiai (Kauno savivaldybės „Facebook“ paskyra, žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.)

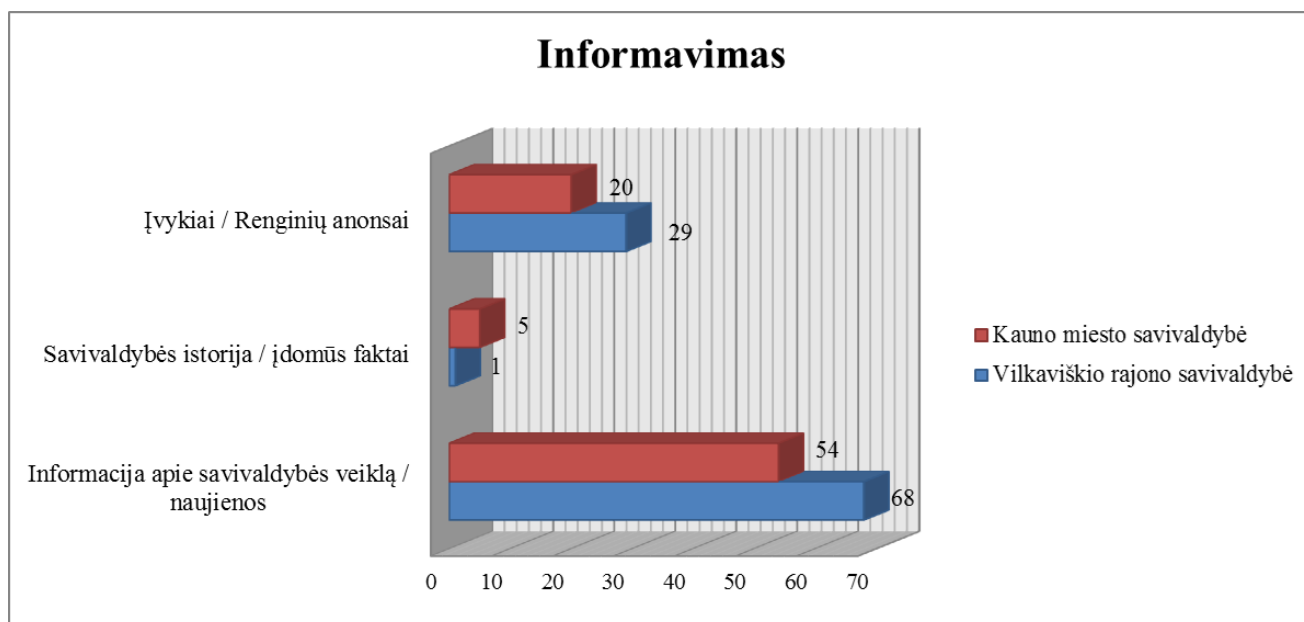
Tam kuo puikiausiai tinka socialinis tinklalapis „Facebook“, kurio viena iš pagrindinių funkcijų ir yra galimybė skelbti ir dalintis informacija su kitais „Facebook“ vartotojais.

Atliekant tiriamųjų savivaldybių lyginamąją turinio analizę pagal šią analitinę kategoriją paaiškėjo, kad Vilkiškio rajono savivaldybė socialiniame tinkle „Facebook“ pateikė daugiau įrašų su informacija apie savivaldybės veiklą ar naujienas palyginus su Kauno miesto savivaldybe (žr. 7 pav.). Be to, dažniau publikavo įvykių ar renginių anonsus (iš viso užfiksuoti 29 įrašai).

Atliekant išsamesnę „Facebook“ paskyroje pateikiamos informacijos analizę, pastebėta, kad Vilkiškio rajono savivaldybė pateikė didesnę skaičių įrašų su informacija apie savivaldybės veiklą, tačiau šie įrašai nebuvo vaizdingi ir patrauklūs. Dažniausiai tai būdavo trumpi aprašymai ir nuorodos į Vilkiškio rajono savivaldybės internetinėje svetainėje skelbiamus straipsnius. Informacijoje dažnai pateikiami tokie faktai: kas su kuo susitiko, kas atvyko į savivaldybę ir pan. Nieko nuostabaus, kad tokiais skelbiamais įrašais visiškai neskatinamas piliečių įsitraukimas, neklausiama jų nuomonė, nesiūloma skelbiamomis naujienomis ar informacija dalintis su kitais „Facebook“ vartotojais. Dažnu atveju informacija pateikiama labai biurokratiškai, oficialiu, *valdišku* tonu. Atlikta turinio analizė parodė, kad tokia informacija yra mažai aktuali Vilkiškio rajono gyventojams, nes po tokiais įrašais sulaukiama vos vieno kito komentaro, vertinimų „Patinka“ (angl. *Like*) paspaudimų skaičius taip pat yra nedidelis. Pastebėta, kad dažniau pasidalinta tik kai kurių renginių ar įvykių anonsais.

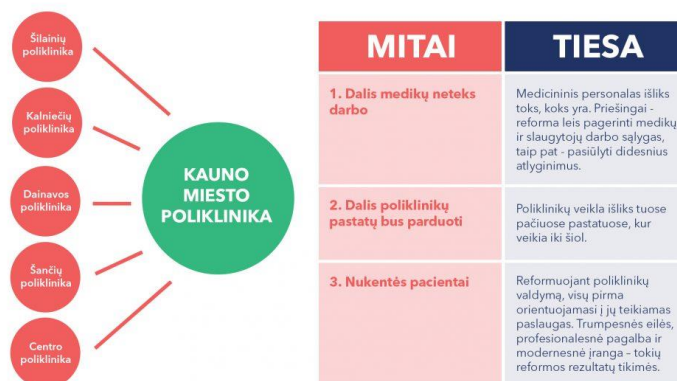
Visiškai kitokį ir išskirtinį piliečių informavimo būdą ir dėmesio parodymą piliečiams šiame socialiniame tinkle pasirinko Kauno miesto savivaldybė. Atlikta lyginamoji turinio analizė parodė, kad

Kauno miesto savivaldybė socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje pateikė mažiau įrašų su informacija apie savivaldybės veiklą (žr. 7 pav.), tačiau šie įrašai išsiskiria savo informatyvumu ir profesionalumu, naudojama daug vaizdinės informacijos, kurią geriau supranta eiliniai gyventojai.

7 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Informavimas* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Dažnai informacijai perteikti naudojamas vis populiarėjantis, šiuolaikinis informacijos pateikimo būdas – infografikai. Infografikais laikomi įvairiais grafikais, piešiniais, simboliais ar animacijomis pateikiami duomenų rinkiniai tam tikra tema (<http://seoreklama.lt>, 2014). Jais siekiama kuo suprantamiau ir patraukliau perteikti reikšmingą informaciją. Toks duomenų pateikimo būdas ne tik įtraukia piliečius, bet ir sukuria savivaldybei patrauklumo ir profesionalumo įspūdžius. Šis ganėtinai naujas svarbių duomenų pateikimo būdas yra palankiai priimamas „Facebook“ socialinio tinklalapio vartotojų, nes jais dalinasi didelis skaičius „Facebook“ vartotojų (žr. 8 pav.).

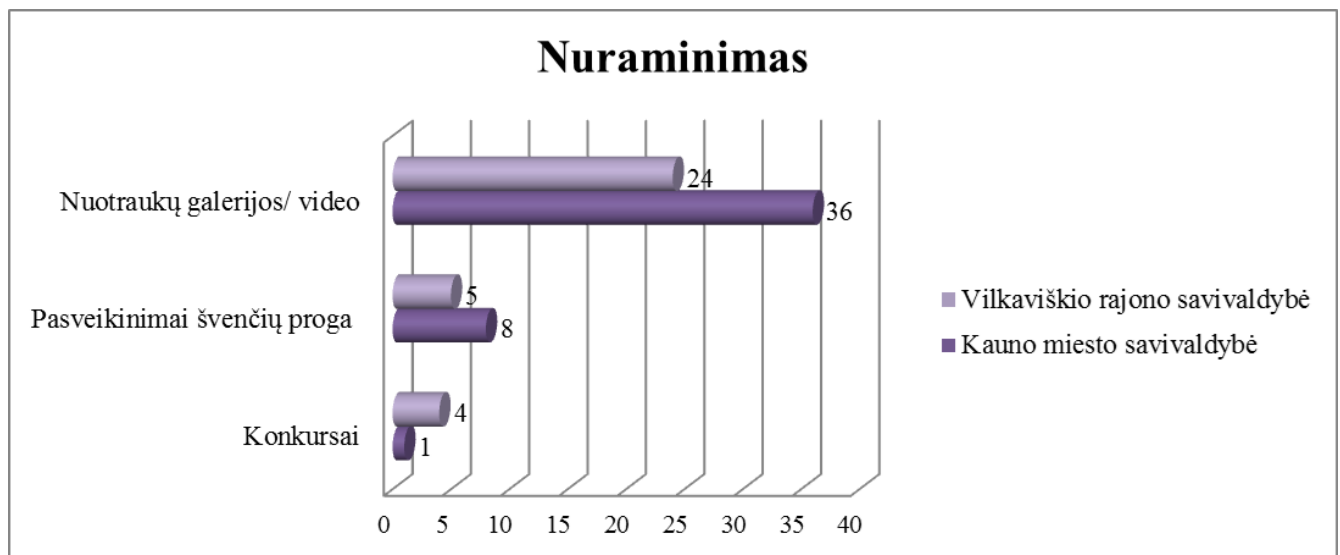

8 pav. Kauno miesto savivaldybės naudojamų infografikų pavyzdys (Kauno savivaldybės „Facebook“ paskyra, žiūrėta 2017 balandžio 11 d.)

Pastebėta, kad Kauno miesto savivaldybė, naudodama daug ir įvairios informacijos, nuolat atnaušina šio puslapio turinį ir taip skatina piliečių įsitraukimą. Atlikta turinio analizė taip pat atskleidė, kad Kauno miesto savivaldybė, naudodama šią šiuolaikinę IKT priemonę, stengiasi sudominti piliečius netradiciškai pateikiama informacija, tą informaciją pateikti kuo suprantamesniu būdu, juos įtraukti, palengvinti jų apsisprendimą, tapti jų gyvenimo dalimi. Skiriasi ir bendravimo su piliečiais tonas – Kauno miesto savivaldybė atsisakė biurokратиško bendravimo ir su gyventojais bendrauja nuoširdžiai ir jiems suprantamai.

Nors atlikus tiriamųjų savivaldybių lyginamąją turinio analizę pagal analitinę kategoriją „Informavimas“ reikšmingų skirtumų tarp skelbiamų įrašų kiekio neužfiksuota, tačiau pastebėtas akivaizdus skirtumas tarp savivaldybių skelbiamo informacijos turinio, jo pateikimo pobūdžio ir piliečių noro tą turinį vertinti, juo dalintis, kitaip sakant – dalyvauti. Kauno miesto savivaldybė, socialiniame tinklalapyje „Facebook“ pasitelkianti įvairaus pobūdžio ir profesionaliai pateikiamą informaciją, kalbėdama gyventojams suprantama ir priimtina kalba, neabejotinai laimi didesnę gyventojų palankumą ir pasitikėjimą ja.

Šiais laikais vizualinė informacija įgauna vis didesnę ir svarbesnę reikšmę, todėl el. informavimo lygmeniui taip pat priskirta analitinė kategorija „Nuraminimas“, kurioje didžiausias dėmesys skiriamas įrašams su vizualine informacija. Atlikus tiriamųjų savivaldybių lyginamąją turinio analizę pagal analitinę kategoriją „Nuraminimas“ paaiškėjo, kad Kauno miesto savivaldybė išsiskiria pateikiamų nuotraukų galerijų ir video medžiagos kiekiu.

9 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Nuraminimas* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Tiriamuoju laikotarpiu įrašai su nuotraukų galerijomis ir video medžiaga šios savivaldybės paskyroje sudarė 36 įrašus arba 13 proc. visų skelbtų įrašų (žr. 9 pav.). Vilkaviškio rajono savivaldybė šioje kategorijoje ganėtinai atsiliko ir per tiriamąjį laikotarpį pateikė 24 įrašus su nuotraukų galerijomis ir video medžiaga. Tiek Kauno miesto savivaldybė, tiek Vilkaviškio rajono savivaldybė pateikiamomis nuotraukomis ir video medžiaga informuoja apie savivaldybės įvykius, atliktus darbus, užbaigtus projektus ir pan. Tik Kauno miesto savivaldybė prie pateikiamos vizualinės medžiagos dažniau paklausia gyventojų nuomonės, kaip jie reaguoja į vieną ar kitą įvykį, kaip vertina nuotraukose įamžintus pokyčius.

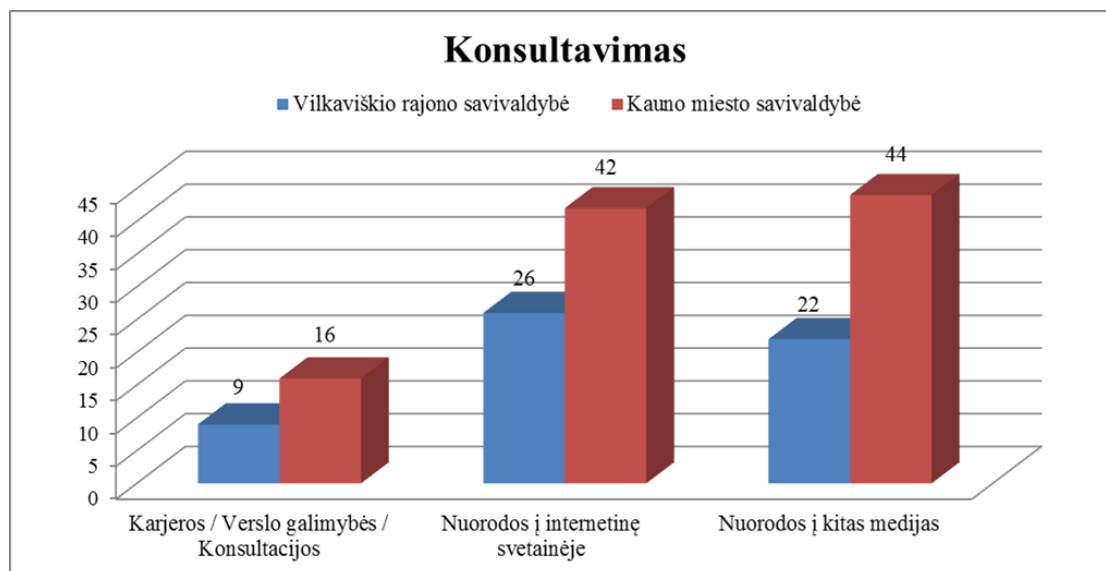
Reikėtų pabrėžti, kad labai skiriasi ir tiriamųjų savivaldybių paskyrose pateikiamų nuotraukų kokybė. Kauno miesto savivaldybė savo „Facebook“ paskyroje pateikia labai profesionalias ir kokybiškas nuotraukas ir video medžiagą, kuri skatina piliečius jomis dalintis, vertinti, išreikšti susižavėjimą, atrasti Kauno miesto vietas iš naujo. Iš pateikiamų gyventojų komentarų po tokiais įrašais galima jausti pasididžiavimą savo miestu. O Vilkaviškio savivaldybės pateikiamoms nuotraukoms labai trūksta kokybės, jos nekelia susižavėjimo ir noro jomis dalintis su kitais. Tai atspindi ir po tokiais įrašais esantis piliečių komentarų ar pasidalinimų kiekis. „Nuraminimo“ kategorijai priskirti ir įrašai su pasveikinimais įvairių švenčių progomis. Analizuojant šią kategoriją taip pat išsiskiria Kauno miesto savivaldybė – ne tik įrašų kiekiu, bet ir pačių sveikinimų turiniu.

Vis dėlto Vilkaviškio rajono savivaldybė tiriamuoju laikotarpiu skelbė daugiau konkursų nei Kauno miesto savivaldybė. Vienas iš jų – „Kalėdinės dekoracijos“ fotografijos konkursas, rengtas kalėdiniu laikotarpiu, susilaukė ypač daug dėmesio iš gyventojų. Norintys dalyvauti šiame konkurse turėjo pateikti savo šventinės aplinkos nuotrauką, o vėliau visi galėjo ją vertinti „Patinka“ paspaudimais. Kadangi nugalėtojas rinktas pagal surinktą „Patinka“ kiekį, tai ir šio įrašo palaikymas ir susidomėjimas iš gyventojų pusės buvo kur kas didesnis nei įprastai. Tai galėjo paskatinti ne noras dalyvauti savivaldos veikloje, bet tiesiog laimėti siūlomus prizus.

Kitas svarbus el. dalyvavimo lygmuo, išreiškiantis aukštesnį piliečių dalyvavimo savivaldybių veikloje lygmenį, yra el. konsultavimas. Kaip aprašyta teorinėje dalyje, šiame lygmenyje atsiranda komunikaciniai ryšiai tarp piliečių ir savivaldos atstovų. Piliečiams aktualu ne tik gauti informaciją, bet ir patiems turėti galimybę išsakyti savo poreikius, prašyti jiems reikalingos informacijos. Šiame lygmenyje, be abejo, svarbus ir savivaldos atstovų nusiteikimas konsultuoti piliečius, atsiliepti į jų poreikius, reaguoti į pateikiamas pastabas ir pasiūlymus. Socialinio tinklalapio „Facebook“ funkcionalumas leidžia ne tik teikti informaciją, bet ir į ją reaguoti komentuojant, išreiškiant savo nuomonę ir vertinimą, pririnkus, nukreipti į kitas šiuolaikines IKT priemones. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad šiame lygmenyje valdžios atstovai gali išklausti piliečių pateikiamus pasiūlymus ar nuomones ir jais vadovautis, tačiau absoliučiai

atsižvelgti į juos priimdami galutinius sprendimus neprivalo. Atliekamame tyrime šiam el. dalyvavimo lygmeniui priskiriama „Konsultavimo“ analitinė kategorija bei jai būdingi įrašai tiriamųjų savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Atlikta tiriamųjų savivaldybių lyginamoji turinio analizė pagal minėtą analitinę kategoriją parodė, kad Kauno miesto savivaldybė yra daug aktyvesnė ir visais atvejais pateikė kone dvigubai daugiau įrašų, priskirtų šiai analitinei kategorijai, palyginus su Vilkaviškio rajono savivaldybe (žr. 10 pav.).

10 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Konsultavimas* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

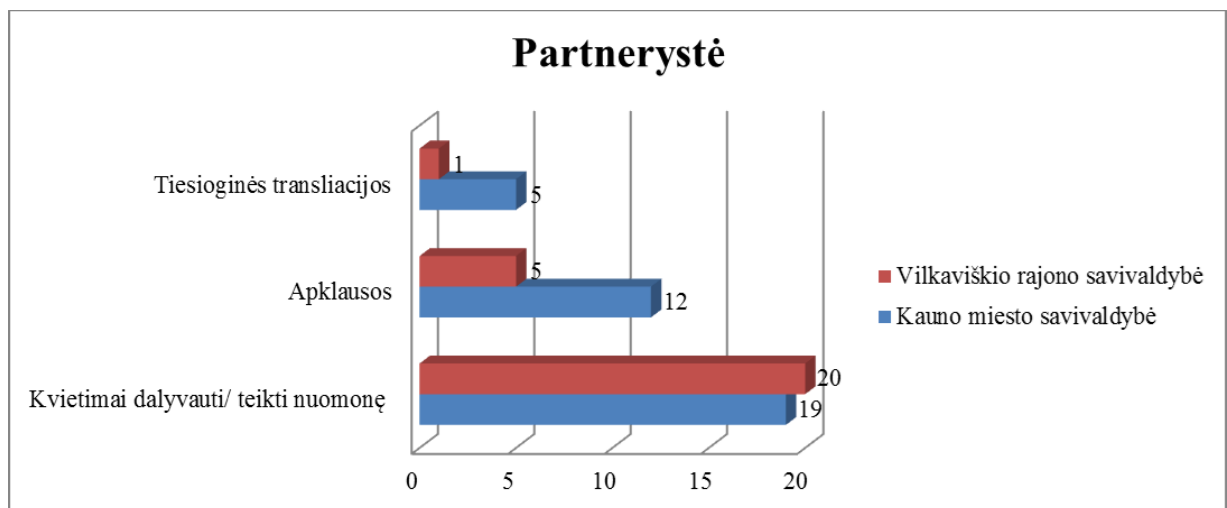
Vienas labai svarbus šios kategorijos pavyzdys, kurį verta aptarti plačiau, yra Kauno miesto savivaldybės socialiniame tinklalapyje „Facebook“ pasirodęs įrašas, kuriame siūlomas geriausias darbas. Pirmiausia šiame tinklalapyje paskelbtas gana įprastai atrodantis darbo pasiūlymo aprašymas: jame pateikiami reikalavimai kandidatams, darbo pobūdis, reikalingi įgūdžiai ir kt. Šiuo įrašu siūloma dalintis, kviečiama siųsti gyvenimo aprašymus. Kai įrašas labai plačiai paplito internete, tik tuomet Kauno miesto savivaldybė paskelbė, kad siūlomas darbas – tapti vaiko globėju. Taip išskirtinai Kauno savivaldybė pabandė spręsti labai opią visoje Lietuvoje vaikų globos problemą ir išnaudojo šiuolaikines IKT priemones gyventojams skatinti ir įtraukti į šios problemos sprendimo procesą.

Analizuojant įrašus pagal šią kategoriją, taip pat pastebėta labai svarbi tendencija, kad Kauno miesto savivaldybė tiriamuoju laikotarpiu visada reagavo į gyventojų pateikiamus komentarus ir visuomet patikslindavo gyventojams aktualius klausimus, pateikdavo išsamesnį situacijos paaiškinimą, jei to pageidaudavo pats gyventojas. Atliekant Vilkaviškio rajono savivaldybės „Facebook“ turinio analizę, toks grįžtamasis ryšys nepastebėtas. Tai gali reikšti, kad ši savivaldybė nebuvo suinteresuota palaikyti abipusio ryšio su piliečiais ir užmegzti dialogo.

Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos pateiktu modeliu, aukščiausiam el. demokratijos išsivystymo lygyje siekiama užtikrinti kiek įmanomą aktyviausią piliečių į(si)traukimo į valstybės valdymą lygmenį. Šis lygmuo vadinamas Piliečių įgalinimu. Valdžios atstovams tai yra įpareigojimas atsižvelgti į piliečių požiūrį ir nuolat kurti dvipusį esančiųjų valdžioje ir visuomenės dialogą sprendžiant vietos savivaldai aktualias problemas ir iššūkius. Nepaisant to, kad valdžios atstovai ir šiame lygmenyje turi galutinio sprendimo priėmimo teisę ir yra atsakingi už sprendimų rezultatus, visgi pasitardami su gyventojais, išklausydami jų pasvarstymus ir žinodami jų lūkesčius, gali tikėtis didesnio priimamų sprendimų palaikymo visuomenėje.

Atliekamame tyrime šiam el. dalyvavimo lygmeniui priskiriamos „Partnerystės“, „Deleguotos valdžios“ ir „Pilietinės kontrolės“ analitinės kategorijos bei joms būdingais bruožais pasižymintys įrašai tiriamųjų savivaldybių naudojamų paskyrų socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Pasak R. S. Arnstein (1969), partnerystės ryšiai leidžia piliečiams derėtis ir užsiimti kompromisų ieškojimu su tradiciniais galios turėtojais. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip tai gali veikti pasinaudojant socialiniu tinklalapiu „Facebook“. Ne taip seniai patobulinti „Facebook“ socialinio tinklalapio funkcionalumas vartotojams leidžia daryti tiesiogines transliacijas ir esamuoju laiku transliuoti vaizdą iš bet kurios vietos pasaulyje, jeigu tik ten yra interneto ryšys. Šis funkcionalumas neabejotinai yra puikus būdas įtraukti piliečius į savivaldybių veiklas, nes dauguma renginių, svarbių įvykių ar klausimų svarstymų vyksta darbo valandomis, todėl atvykti į tokius susitikimus ir tiesiogiai juose dalyvauti gali tik nedaugelis suinteresuotų gyventojų.

11 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Partnerystė* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Atlikta savivaldybių paskyrų turinio analizė pagal analitinę kategoriją „Partnerystė“ parodė, kad šią „Facebook“ funkciją naudojo ir tiriamosios savivaldybės (žr. 11 pav.). Vis dėlto rasti reikšmingi

skirtumai, kiek kartų pasinaudota šia galimybe. Vilkaviškio rajono savivaldybė per tiriamąjį laikotarpį tiesioginę transliaciją vykdė tik vieną kartą (žr. 11 pav.). Be to, reikia pabrėžti, kad tai buvo ne pačios savivaldybės inicijuotas transliavimas, bet nuoroda į kitą paskyrą socialiniame tinklalapyje „Facebook“. Kauno miesto savivaldybė tiesiogines transliacijas vykdė 5 kartus: iš Kalėdinės eglutės pristatymo, iš Prezidentės vizito naujoje Kauno autobusų stotyje, iš vilniečių kelionės į Kauną, iš Rūtos Meilutytės spaudos konferencijos, iš 2022 Europos kultūros sostinės paskelbimo ceremonijos. Šios Kauno savivaldybės vykdomas transliacijos susilaukė nuo 1,5 iki 15 tūkstančių peržiūrų.

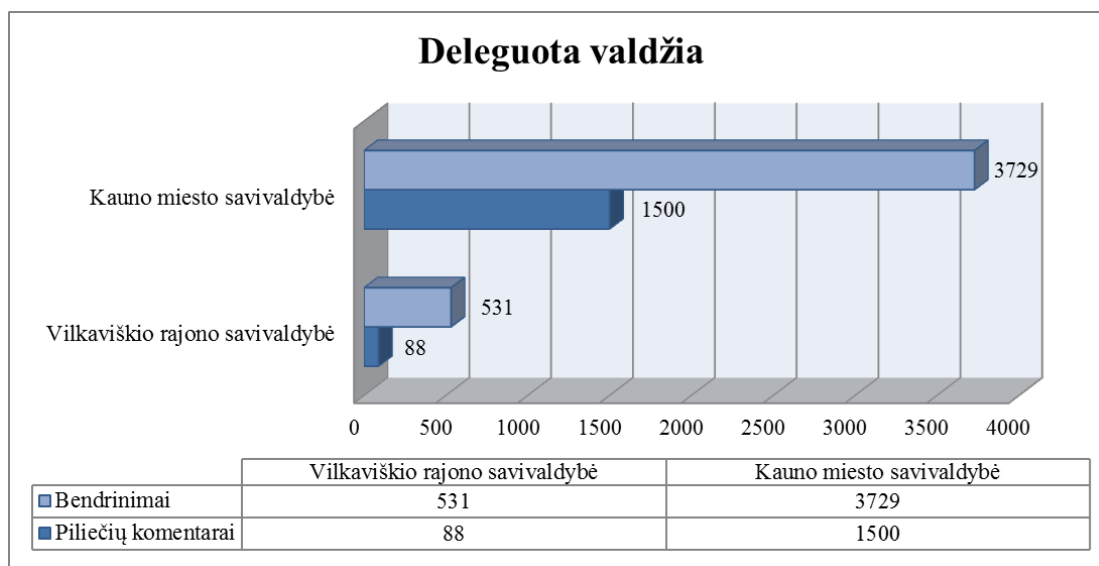
Labai svarbus yra piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą. Tiriamuoju atveju tai savivaldybių vykdomos apklausos, pasitelkiant socialinį tinklalapį „Facebook“. Palyginus tiriamųjų savivaldybių paskyrų turinį, nustatyta, kad Vilkaviškio rajono savivaldybė per socialinį tinklalapį kreipėsi į gyventojus 5 kartus (žr. 11 pav.), o Kauno miesto savivaldybė gyventojų nuomonės klausė 12 kartų. Būtent pasinaudodami socialiniu tinklalapiu „Facebook“ gyventojai nusprendė, iki kada turi būti laikoma Kauno miesto kalėdinė eglutė, kaip turi vadintis naujas koncertų centras Kaune, kur turėtų stovėti paminklas J. Vileišiui, išrinko turizmo sėkmingiausius projektus ir kt.

Tiriamuoju laikotarpiu savivaldybės taip pat dažnai kvietė gyventojus dalyvauti įvairiuose renginiuose ir teiravosi jų nuomonės įvairiais klausimais. Atlikus tiriamųjų savivaldybių lyginamąją turinio analizę nustatytas labai panašus tokio pobūdžio įrašų kiekis – per tiriamąjį laikotarpį Vilkaviškio rajono savivaldybė kvietė gyventojus dalyvauti 19 kartų, o Kauno miesto savivaldybė – 20 kartų. Vis dėlto pastebėti aiškūs skirtumai tarp pačių gyventojų aktyvumo – Vilkaviškio rajono savivaldybės paskyroje po tokiais įrašais gyventojų komentarų nesulaukta, o štai Kauno miesto savivaldybės paskyroje pastebimas aktyvus gyventojų dalyvavimas komentuojant bei dalinantis įrašais su kitais.

Labiausiai piliečių dalyvavimas savivaldoje taikant šiuolaikines IKT, tiriamuoju atveju – socialinį tinklalapį „Facebook“, atsiskleidė analitinėje kategorijoje „Deleguota valdžia“ (žr. 12 pav.). Joje lyginti piliečių inicijuoti komentarai po savivaldybių publikuojamais įrašais ir kiek kartų gyventojai tokiais įrašais pasidalino su kitais „Facebook“ vartotojais.

Atlikta turinio analizė parodė, kad šioje analitinėje kategorijoje nepralenkiamą yra Kauno miesto savivaldybė, kuri per tiriamąjį laikotarpį sulaukė net 1500 piliečių komentarų, o jos publikuojamais įrašais piliečiai dalijosi beveik 4 tūkst. kartų (žr. 12 pav.).

Vilkaviškio rajono savivaldybei sekėsi kur kas prasčiau – sulaukti tik 88 piliečių komentarai, o skelbiamais įrašais pasidalinta tik 531 kartą (žr. 12 pav.).

12 pav. Įrašų skaičiaus palyginimas pagal analitinę kategoriją *Deleguota valdžia* (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Atlikta Vilkaviškio rajono savivaldybės ir Kauno savivaldybės socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrų lyginamoji turinio analizė leidžia teigti, kad Kauno miesto savivaldybė neabejotinai turi didesnį piliečių palankumą, o piliečių dalyvavimas šios savivaldybės socialiniame tinklalapyje „Facebook“ yra aktyvesnis ir reikšmingesnis tiek patiems gyventojams, tiek savivaldybei.

Taip pat atlikta socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros turinio analizė parodė, kad Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojai nėra aktyvūs pasidalinant savivaldybės inicijuojama informacija su kitais. Atliktos analizės laikotarpiu iš visų 205 paskelbtų įrašų su kitais „Facebook“ vartotojais pasidalinti tik 65 įrašai (iš viso suskaičiuotas 531 bendrinimas) (žr. 12 pav.). Tai sudaro tik 33 proc. viso tiriamuoju laikotarpiu skelbiamo turinio. Vadinasi, Vilkaviškio rajono savivaldybės skleidžiama informacija piliečiams neatrodo aktuali ir verta pasidalinti su kitais „Facebook“ vartotojais, jie visai nenori įsitraukti į savivaldybės veiklas, veikiau yra tiesiog pasyvūs stebėtojai. Pasidalinant įrašais didžiausio susidomėjimo sulaukė 2017 metų kovo 10 d. paskyroje paskelbta video medžiaga iš ceremonijos, paskelbiant Paežerius Mažąją Lietuvos kultūros sostine. Šiuo įrašu gyventojai pasidalino 112 kartų. Kitais įrašais dalintasi nuo 1 iki 97 kartų. Dažniausiai patikusiais įrašais vartotojai tiriamuoju laikotarpiu pasidalindavo tik po 1–2 kartus.

Atlikus Kauno miesto savivaldybės „Facebook“ paskyros turinio analizę pastebėta, kad tiriamoji savivaldybė naudoja daug ir įvairios informacijos, nuolat atnaujina šio puslapio turinį, skatina gyventojų įsitraukimą, o patys gyventojai yra labai aktyvūs ir jų pačių inicijuojama komunikacija su tiriamąja savivaldybe yra gausi. Per tiriamąjį laikotarpį vartotojai inicijavo ir Kauno savivaldybės paskyroje paskelbė 85 įrašus. Šiuose įrašuose vartotojai reiškia savo simpatijas, užduoda klausimus, dalinasi savo

pastebėjimais apie atliekamus darbus, įgyvendinamus projektus, praneša apie problemines situacijas mieste, taip pat kreipiasi į Kauno miesto savivaldybę su oficialiais prašymais arba nusiskundimais. Be to, reikia pabrėžti, kad piliečiai dažnai naudoja ir nuotraukas ar video medžiagą, kuriomis praneša apie vieną ar kitą problemą mieste.

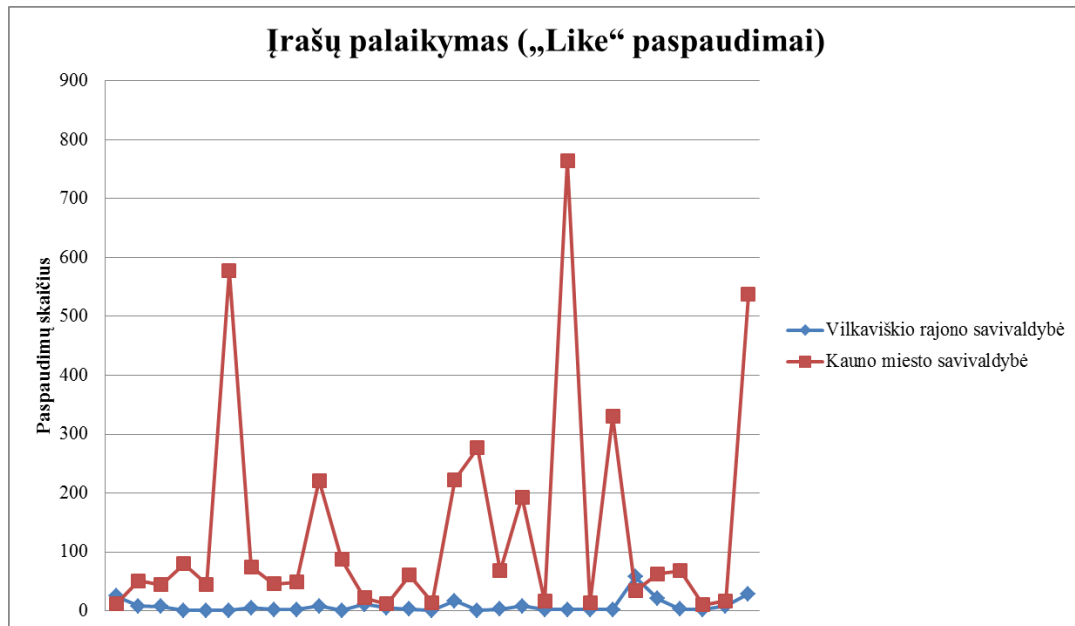
13 pav. Piliečių įrašų pavyzdys (Kauno savivaldybės „Facebook“ paskyra, žiūrėta 2017-04-12).

Šioje kategorijoje akivaizdžiai atsilieka Vilkaviškio rajono savivaldybė, kuri visiškai neišnaudoja socialinio tinklalapio „Facebook“ piliečių įgalinimui. Šios savivaldybės paskyroje piliečiai negali be administratoriaus patvirtinimo laisvai skelbti įrašų, todėl nieko keista, kad per visą tiriamąjį laikotarpį atsirado tik 1 piliečio inicijuotas įrašas, į kurį Vilkaviškio rajono savivaldybė taip pat nesureagavo.

Pabrėžtina, kad Kauno miesto savivaldybė atsižvelgia į gyventojų komentarus ir visada į juos atsako. Analizuojamu laikotarpiu Kauno miesto savivaldybės atsakomumas siekė 71 proc. (atsakyta arba pamėgta 60 vartotojų paskelbtų įrašų). Pateiktame paveiksle (žr. 13 pav.) matomas pavyzdys, kad tiriamajai savivaldybei yra svarbus pilietis ir jo pageidavimai. Viena gyventoja pranešė apie problemą dėl prasto matomumo išsukant iš daugiabučio kiemo ir po 12 dienų Kauno miesto savivaldybė jau buvo įrengusi du naujus veidrodžius.

Kitas svarbus kriterijus analizuojant pasirinktą šiuolaikinę IKT priemonę – įrašų palaikymas tarp piliečių arba „Patinka“ paspaudimų skaičius. Per tiriamąjį laikotarpį Kauno miesto savivaldybės socialiniame tinklalapyje piliečiai įvertino 227 įrašus ir sulaukta 53 572 „Patinka“ paspaudimai. Vilkaviškio rajono savivaldybė šiame kriterijuje vėl smarkiai atsilieka – per tiriamąjį laikotarpį piliečiai įvertino 168 įrašus ir sulaukta 4497 „Patinka“ paspaudimai.

Kaip skiriasi piliečių paliekami įvertinimai po savivaldybių publikuotais įrašais, galima matyti pateiktoje palyginamojoje diagramoje (žr. 14 pav.).

14 pav. Įrašų palaikymo („Patinka“ paspaudimų) palyginimas (sudaryta autorės, naudojant Vilkaviškio r. ir Kauno m. sav. „Facebook“ paskyrų aplinkoje surinktus duomenimis, 2017)

Po atliktos šiuolaikinėje IKT priemonėje socialiniame tinklalapyje „Facebook“ esančių savivaldybių paskyrų turinio analizės ir palyginus gautus duomenis galima teigti, kad Kauno miesto savivaldybė šioje piliečių dalyvavimo skatinimo priemonėje yra kur kas aktyvesnė, naudoja daug įvairios vaizdinės medžiagos ir ji yra kokybiška bei profesionali. Tai lėmė ir didžiulį šios savivaldybės oficialios paskyros „Facebook“ socialiniame tinkle palaikymą. Nuolat jaučiamas dialogo palaikymas tarp savivaldybės ir gyventojų, dažnai teiraujamas piliečių nuomonės įvairiais savivaldybėje sprendžiamais klausimais. Analizės atlikimo metu Kauno miesto savivaldybės oficialų puslapį „Facebook“ socialiniame tinklalapyje mėgo 31 356 (angl. „Like“) „Facebook“ vartotojai (žiūrėta 2017 m. balandžio 25 d.). Tai reiškia, kad kiekvieną dieną daugiau nei 31 tūkst. gyventojų yra nuolat įtraukti į Kauno miesto savivaldybės veiklą, gali komentuoti, reikšti nuomonę, inicijuoti pasiūlymus dėl sprendimo priėmimo. Palyginus su kitomis Lietuvos savivaldybėmis, taip pat naudojančiomis socialinį tinklalapį „Facebook“, Kauno miesto savivaldybė yra neabejotina lyderė ir turi patį didžiausią palaikančiųjų skaičių šioje šiuolaikinėje IKT priemonėje.

Atlikta lyginamoji turinio analizė pabrėžė labai mažą piliečių aktyvumą Vilkaviškio rajono savivaldybės atveju: jie mažai dalinasi Vilkaviškio rajono savivaldybės skleidžiama informacija su kitais „Facebook“ vartotojais, retai arba visiškai nekommentuoja Vilkaviškio rajono savivaldybės paskelbtus įrašus, patys nėra aktyvūs inicijuodami įrašus ir pageidavimus ar pastabas šioje šiuolaikinėje IKT

priemonėje. Tik išskirtiniais atvejais ir rengiamų konkursų metu Vilkaviškio rajono savivaldybė susilaukė didesnio piliečių dėmesio ir aktyvumo dalyvaujant: tada buvo gausiai dalinamasi paskelbta informacija, komentuojami įrašai. Analizės atlikimo metu Vilkaviškio rajono savivaldybės oficialų puslapį „Facebook“ socialiniame tinklalapyje mėgo 974 (angl. „Like“) „Facebook“ vartotojai (žiūrėta 2017 m. balandžio 25 d.). Tokius rezultatus galėjo lemti savivaldybės naudojama neinformatyvi, neįdomi ir labai biurokratiškai pateikiama informacija, prastos kokybės nuotraukos ir video medžiaga, nepalaikomas grįžtamasis ryšys su piliečiais, o svarbiausia, kad piliečiams neleidžiama patiems inicijuoti įrašų šioje šiuolaikinėje IKT priemonėje.

4.3. Ekspertų interviu rezultatų analizė

Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip ekspertai supranta piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje. Kalbėdami apie piliečių dalyvavimą, apklausti ekspertai minėjo įvairias piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje galimybes ir būdus, tačiau pastebėti reikšmingi sutapimai, apibūdinantys piliečių dalyvavimą.

Dažniausiai minėtas piliečių domėjimasis savivaldybės veikla ir informacijos, kas vyksta savivaldybėje, sekimas. Apie tai kalbėjo 5 ekspertai. Šis procesas apibūdinamas, kaip *aktyvus domėjimasis vietos savivalda (domėjimasis Savivaldybės tarybos priimtais sprendimais, patvirtintais Direktorius išakymais, dalyvavimą visuomenės ir savivaldos susitikimuose, priėmimuose)* bei *nuolatinis žinių apie savivaldą sekimas* [V3].

Piliečių dalyvavime ne tik piliečiai turi domėtis savivaldybių veikla, bet ir pačios savivaldybės turėtų būti suinteresuotos teikti pastovią ir patikimą informaciją apie savivaldybės veiklą. Informacijos teikimas netgi laikomas pagrindine ir pamatine viso bendradarbiavimo forma ir išraiška, kai *savivaldybė atvirai skelbia visus, su atitinkama informacija susijusius, dokumentus (projektus, išvadas, pasiūlymus) ir nesiima veiksmų, kurie galėtų užkirsti kelią suinteresuotiems asmenims tą informaciją gauti* [V2].

4 ekspertai pabrėžė piliečių teisę išsakyti savo nuomonę, teikti pasiūlymus, pastabas, susijusias su savivaldybėje priimamais sprendimais. Šie pasiūlymai gali būti teikiami tiek tiesioginiu būdu, tiek įvairiomis elektroninėmis formomis. Idealiu atveju, piliečių dalyvavime vietos savivaldos valdžios institucijos turėtų atsiklausti *visuomenės nuomonės, o visuomenė ją teikti atsakydama į savivaldybės užklausas arba pati imdamasi iniciatyvos ir teikdama pasiūlymus nelaukiant paklausimo iš valdžios institucijų* [V2]. Tokio konsultavimosi pavyzdžiais įvardijami komentarai ir pasiūlymai teisės aktų projektams bei su tuo susijusios visuomenės nuomonės apklausos, trišalės tarybos ar kiti instituciniai dariniai, taip pat teikiamos petijos, vykdomi referendumai.

Piliečių dalyvavimu laikomas tiek fizinis, tiek intelektualinis darbas dėl bendros miesto ar rajono ir jo žmonių gerovės. Galima teigti, kad piliečių dalyvavimas – *tai domėjimasis miesto aktualijomis, pilietiškas dalyvavimas jo gyvenime teikiant pasiūlymus, pagalba identifikuojant bei sprendžiant reikšmingas problemas, visuomeninė veikla ne vien politikos, bet ir kultūros, sporto, švietimo ar net verslo srityse* [K2].

Įvardintas ir ne mažiau svarbesnis pačių savivaldybių indėlis piliečių dalyvavime, kai šios turi išsikelti sau tikslą, kad piliečiai suprastų, jog jie gali prisidėti prie priimamų sprendimų, gali valdžios atstovams pranešti apie savo problemas, siųsti savo pasiūlymus, idėjas ir kartu jas įgyvendinti [K1]. Taigi, piliečių dalyvavime svarbus bendradarbiavimas tarp valdžios atstovų ir visuomenės narių. Piliečių dalyvavime taip pat pabrėžiama partnerystė, paremta *bendru valstybės sektoriaus bei piliečių darbu, siekiant bendro tikslo* [V2].

Apibendrinant išsakyta įvairias nuomones, piliečių dalyvavimas apibūdinamas, kaip *visumą tam tikrų elementų, kai pilietis savo veiksmais gali daryti vienokią ar kitokią įtaką valdžios priimamiems sprendimams, kurie liečia būtent pačius piliečius ar teritoriją, kurioje jie gyvena* [V4].

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Piliečių dalyvavimui priskiriamos tokios piliečių iniciatyvos, kaip piliečių domėjimasis savivaldybės veikla ir informacijos apie tai, kas vyksta savivaldybėje, sekimas. Ne tik piliečiai turi domėtis savivaldybių veikla, bet ir pačios savivaldybės turėtų būti suinteresuotos teikti pastovią ir patikimą informaciją apie savivaldybės veiklą.
- Piliečių dalyvavime svarbi teisė išsakyti savo nuomonę, teikti pasiūlymus, pastabas, susijusias su savivaldybėje priimamais sprendimais. Taip gali būti identifikuojamos reikšmingos problemos, kuriama bendra savivaldos narių gerovė.
- Piliečių dalyvavime taip pat labai svarbus savivaldybės indėlis, kai siekiama ne tuščio dalyvavimo, bet bendradarbiavimo ir partnerystės tarp valdžios atstovų ir visuomenės narių, siekiant bendro tikslo.

Antruoju klausimu ekspertų buvo prašoma įvertinti savivaldoje naudojamas šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tiriamuoju atveju – savivaldybių naudojamą paskyrą socialiniame tinklalapyje „Facebook“) ir įvardinti jų svarbą savivaldybių veikloje.

Visi apklausti ekspertai savivaldoje naudojamas šiuolaikines informacines komunikacines technologijas įvertino kaip turinčias teigiamą reikšmę ir pabrėžė didelę šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų svarbą savivaldybių veiklai.

4 iš 6 ekspertų įvardino šiuolaikines informacines komunikacines technologijas netgi kaip būtinas ir neišvengiamas šiandieninėje savivaldybių veikloje, nes šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos – *šių dienų tendencijas atitinkantis reiškinys ir yra neišvengiamos norint veikti operatyviai ir efektyviai* [K2]. Ekspertai stebėjosi, kad *XXI amžiaus Lietuvoje atsiranda savivaldybių, kurios šiandieniniame pasaulyje nesupranta šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų svarbos ir naudojami tik tradicinėmis priemonėmis* [K1].

Kaip svarbiausią teigiamą savivaldybių naudojamo socialinio tinklalapio savybę dauguma ekspertų įvardijo galimybę tiesiogiai pasiekti savo piliečius. Labai svarbu, kad savivaldybės besinaudodamos šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, tokiomis, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“, gali pasiekti daugiau piliečių, nes *socialiniai tinklapiai turi ypač daug sekėjų, o norint pritraukti į renginius jaunos žmones, norint sužinoti nuomonę aktyvių darbingų žmonių, kurie darbo dieną praleidžia intensyviai dirbdami, efektyviausia informaciją skelbti socialiniame tinklalapyje „Facebook“* [V2]. Taip pat priduriama, kad *socialiniuose tinkluose nuolat daugėja galimybių, kaip išplatinti informaciją, kad ji būtų patraukli* [V2].

Įvertintas ir betarpiškumo faktorius. *Socialinis tinklalapis „Facebook“ gali būti viena iš pagrindinių komunikacijos su savo piliečiais priemonių, leidžiančių pasiekti daugybę žmonių ir pranešti apie jiems svarbius dalykus be jokių tarpininkų* [K1].

Norint patraukti jaunesnių piliečių dėmesį ir paskatinti jų aktyvumą, savivaldybėms būtina naudotis tokiomis priemonėmis, kokios būtų patogios ir priimtinos patiems piliečiams [V1]. Jaunesni piliečiai *netgi pagrįstai tikisi, kad galės su savivaldybe komunikuoti būtent tokiomis pat priemonėmis, o ne tomis priemonėmis, kurios labiau priimtinos senesniems žmonėms (kreiptis raštu ir pan.)* [V1].

Daugelis apklaustų ekspertų paminėjo ir galimybę greitai reaguoti į piliečių paklausimus, prašymus. Pabrėžiama, kad naudojantis socialiniu tinklalapiu „Facebook“ savivaldybėms suteikiama *unikali galimybė greitai ir sąlyginai nebrangiai pasiekti didelę auditoriją kone vienu sykiu (tekstinė informacija, fotografijos, filmuota vaizdo medžiaga, tiesioginės transliacijos ir kt.), pristatant savivaldybės naujienas, supažindinant su gyventojams aktualiais pokyčiais (pvz., eismo apribojimais dėl gatvių remonto ir pan.), bendraujant su žmonėmis, sveikinant juos valstybinių ir kitų svarbių švenčių proga, kviečiant į miesto renginius, šventes ir t. t.* [K2]. Taip pat pabrėžta galimybė interaktyviai bendrauti su savivaldybių tikslinėmis auditorijomis.

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Savivaldybių veikloje šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos turi didelę svarbą.

- Šiandieninėje savivaldybių veikloje šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos yra būtinos ir neišvengiamos.
- Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos įgalina savivaldybes tiesiogiai pasiekti savo piliečius, keistis su jais informacija ir greitai reaguoti į piliečių paklausimus, prašymus.

Trečiu klausimu ekspertų buvo prašoma įvertinti, kokią reikšmę ir įtaką, jų nuomone, savivaldybių naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“ turi pačiam piliečių dalyvavimui.

Kalbėdami apie reikšmingumą piliečių dalyvavimui, 3 ekspertai pabrėžė informacijos perdavimo ir gavimo svarbą.

Savivaldybių naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“ piliečių dalyvavimui savivaldoje labiausiai *padeda perduoti / gauti naujausias žinias, bendrauti, gauti atsakymus į rūpimus klausimus* [V3].

Įvertinant, kokią reikšmę ir įtaką piliečių dalyvavimui turi savivaldybių naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“, taip pat pabrėžiamas galimybę piliečiams iš pirmųjų lūpų gauti informaciją, matyti visus savivaldybių atliekamus veiksmus [K1]. *Socialiniame tinklalapyje „Facebook“, naudojant įvairių vaizdinę medžiagą, galima nuosekliai paaiškinti, kokie sprendimai priimami, kokie yra savivaldybės ateities planai, o tai skatina piliečių pasitikėjimą valdžia ir norą prisidėti prie savivaldybės veiklos* [K1].

Savivaldybių naudojamas „Facebook“ socialinis tinklapis labiausiai suteikia piliečiams informacinę reikšmę. Įvardinta informacinė reikšmė susijusi su greičiu ir operatyvumu. Pasak jo, *savivaldybių naudojamos paskyros socialiniame tinklalapyje „Facebook“ yra informacijos sklaidos kanalas, kuriuo savivalda gali pateikti informaciją greitai ir piliečiams patogiu būdu* [V4]. Ekspertai taip pat akcentuoja galimybę socialiniame tinklalapyje „Facebook“ operatyviai pranešti piliečiams apie priimtus sprendimus, įvairius įvykius, tam tikrus renginius.

Ekspertų pabrėžiama socialinių tinklų daroma įtaka jaunesniems piliečiams. Tačiau siūloma nepamiršti ir tradicinių piliečių dalyvavimo būdų, norint skatinti vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą, *nes vyresniems žmonėms socialiniai tinklai yra mažiau priimtini, be to, Lietuvoje mažai vyresnio amžiaus žmonių turi aukštą kompiuterinį raštingumą* [V1], kuris būtinas norint naudotis socialiniais tinklais.

Įvertinus reikšmingumą piliečių dalyvavimui, akcentuojamas socialinio tinklapijo „Facebook“ sukuriamas betarpiškas ryšys tarp piliečių ir savivaldybės atstovų, kurio dėka *piliečiai atitinkamai jaučiasi turintys didesnę galią, nes gali būti išgirsti, o jų balsas tampa svarbus ir turintis tiesioginės įtakos miesto / rajono raidai* [K2].

Savivaldybės paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“ tiesiogiai skirta piliečiams ir jų dalyvavimui savivaldos gyvenime. Kadangi dauguma žmonių naudojami išmaniaisiais telefonais, pabrėžiama piliečiams suteikiama galimybė bet kada susipažinti su savivaldybės skelbiamomis naujienomis. Taip pat *atsiranda galimybė vienyti bendraminčius, kurti judėjimus, organizacijas, dalintis informacija, planuoti dalyvavimą renginiuose* [V2].

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Savivaldybės naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“ tiesiogiai skirta piliečiams ir jų dalyvavimui savivaldos gyvenime.
- Daugumos ekspertų nuomone, savivaldybių naudojamas „Facebook“ socialinis tinklalapis labiausiai suteikia piliečiams informacinę reikšmę.
- Socialiniame tinklalapyje „Facebook“, naudojant įvairią vaizdinę medžiagą, galima nuosekliai paaiškinti, kokie sprendimai priimami, kokie yra savivaldybės ateities planai, o tai skatina pasitikėjimą valdžia ir norą dalyvauti prie savivaldybės veikloje.
- Socialinis tinklalapis „Facebook“ sukuria betarpišką ryšį tarp piliečių ir savivaldybės atstovų, kurio dėka piliečiai atitinkamai jaučiasi turintys didesnę galią, nes gali būti išgirsti, o jų balsas tampa svarbus ir turintis tiesioginės įtakos miesto / rajono raidai.
- Siūloma nepamiršti tradicinių piliečių dalyvavimo būdų, norint piliečių dalyvavimą skatinti tarp vyresnio amžiaus žmonių, kuriems socialiniai tinklai yra mažiau priimtini, be to, Lietuvoje mažai vyresnio amžiaus žmonių, pasižyminčių aukštu kompiuteriniu raštingumu, kuris būtinas norint naudotis socialiniais tinklalapiais.

Ketvirtu klausimu ekspertų buvo prašoma įvertinti ir išreikšti pritarimą / nepritarimą pateiktiems teiginiams apie veiksnius, skatinančius piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

Apklaustų ekspertų nuomonės pasiskirstymas pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė. Ekspertų nuomonių pasiskirstymo dažnis (sudaryta autorės, 2017)

TEIGINYS	Visiškai pritariu / Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu / Visiškai nepritariu
1. Facebook paskyroje pateikiama išsami ir patikima informacija apie savivaldybės veiklą mažina piliečių nepasitikėjimą vietos valdžia	5	1	
2. Facebook paskyroje pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga piliečiams leidžia geriau suvokti savivaldybės veiklas	6		
3. Facebook paskyroje skatinamas piliečių ir valdžios dialogas	5		1
4. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė jam patogiu metu paklausti rūpimus klausimus / konsultuotis ir	4	1	1

gauti operatyvų atsakymą			
5. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė vertinti savivaldybės pateikiamas naujienas ir / ar įvykius	3	3	
6. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė dažnai ir aktyviai dalintis savivaldybės pateikiamomis naujienomis ir / ar įvykiais	5	1	
7. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę išsakyti nuomonę apie valdžios atstovų priimamus sprendimus ir žino, kad į jų išsakytą nuomonę bus atsižvelgta	3	2	1
8. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę inicijuoti jiems svarbių klausimų sprendimą	3	2	1
9. Dalyvaudami Facebook paskyroje piliečiai jaučiasi galintys kontroliuoti, tai kas vyksta bendruomenėje		4	2
10. Dalyvaudami Facebook paskyroje piliečiai jaučiasi atsakingi už priimamus sprendimus	1	4	1
11. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę kritikuoti valdžios atstovų priimamus sprendimus	3	1	2
12. Dalyvavimas Facebook paskyroje piliečiui sukuria bendrumo su vietos bendruomene jausmą	4	1	1

Remiantis ekspertų išsakytomis nuomonėmis, labiausiai piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“, skatina „Facebook“ paskyroje pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga, kuri leidžia piliečiams geriau suvokti savivaldybės veiklas. Šiam teiginiui pritarė arba visiškai pritarė visi 6 apklausti ekspertai.

Pagal ekspertų išsakytą pritarimą arba visišką pritarimą teiginiams, išskiriami ir kiti svarbūs veiksniai, skatinantys piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“:

- ✓ Facebook paskyroje pateikiama išsami ir patikima informacija apie savivaldybės veiklą;
- ✓ Facebook paskyroje skatinamas piliečių ir valdžios dialogas;
- ✓ piliečiui suteikiama galimybė dažnai ir aktyviai dalintis savivaldybės pateikiamomis naujienomis ir / ar įvykiais.

Šiems veiksniams pritarė arba visiškai pritarė 5 iš 6 ekspertų.

Remiantis apklaustų ekspertų nuomone, kaip mažiau svarbiais veiksniais piliečių dalyvavime, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“, įvertinti: „suteikiama galimybė piliečiams patogiu metu paklausti rūpimus klausimus / konsultuotis ir gauti operatyvų atsakymą“ ir „sukuriamas bendrumo su vietos bendruomene jausmas“. Šiems veiksniams pritarė arba visiškai pritarė 4 iš 6 ekspertų

Remiantis apklaustų ekspertų nuomone, mažiausią įtaką piliečių dalyvavimui, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“, darantis veiksnys yra piliečių noras kontroliuoti, tai kas vyksta bendruomenėje. Jam nei pritarė, nei nepritarė 4 ekspertai ir nepritarė 2 ekspertai.

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Labiausiai piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“ skatina „Facebook“ paskyroje pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga, kuri leidžia piliečiams geriau suvokti savivaldybės veiklas.
- Kiti piliečių dalyvavimą skatinantys veiksniai: pateikiama išsami ir patikima informacija apie savivaldybės, skatinamas piliečių ir valdžios dialogas, galimybė dažnai ir aktyviai dalintis savivaldybės pateikiamomis naujienomis ir / ar įvykiais.
- Piliečių noras kontroliuoti, tai kas vyksta bendruomenėje yra mažiausiai įtaką piliečių dalyvavimui, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“, darantis veiksnys.

Po išsiaiškintų veiksnių, skatinančių piliečių dalyvavimą, penktu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios priežastys, ekspertų nuomone, gali lemti pasyvų piliečių dalyvavimą, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

Kaip didžiausią reikšmę pasyviams piliečių dalyvavimui ekspertai dažniausiai minėjo grįžtamojo ryšio iš savivaldybių nebuvimą. 4 ekspertai šį veiksniį įvardino kaip svarbiausią, dėl kurio piliečiai nenori aktyviai dalyvauti savivaldybių naudojamose socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrose.

Jei pilietis nesulaukia jokie atsako, o savivaldybė teikia tik vienkryptę informaciją, tai piliečiui nėra jokio stimulo aktyviai reikštis: *piliečių pasyvumą gali lemti, kad tai yra vienpusis komunikavimas – savivaldybė skelbia tam tikras naujienas, įvykius ir pan., bet atgalinio ryšio teikimas čia nėra galimas* [V4].

Piliečių pasyvumo priežastimi taip pat įvardijama minėto grįžtamojo ryšio stoka, *kuomet rašydami žinutes ar komentuodami pranešimus piliečiai negauna jokio atsako arba tampa akivaizdu, kad į jų pateiktą informaciją nereaguojama, neatsižvelgiama ir nesiimama jokių veiksmų*, tuomet ir jo pasyvumas šioje priemonėje didėja [K2].

Piliečių aktyviam dalyvavimui savivaldybių naudojamame socialiniame tinklalapyje „Facebook“ labai svarbus kompiuterinis raštingumas. Šį veiksniį paminėjo 3 ekspertai. Dėl turimo žemo kompiuterinio raštingumo ir nesugebėjimo naudotis socialiniu tinklapiu „Facebook“ pasyvesni tampa vyresnio amžiaus piliečiai: *Ne visi piliečiai geba naudotis šia priemone, tai labiau jaunimui skirta erdvė, todėl gali lemti pasyvų vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą* [V4].

Kaip reikšmingomis, piliečių pasyvumą skatinančiomis priežastimis 2 ekspertai įvardijo nepatrauklios ir neinformatyvios informacijos piliečiams pateikimą. Tai apibūdinama kaip savivaldybių kūrybiškumo ir noro sudominti savo piliečius nebuvimas: *Savivaldybėms trūksta kūrybiškumo ir sugebėjimo įdomiai pateikti informaciją, stengtis sudominti patį pilietį, kad jis norėtų būti viso to dalimi* [K1]. Pasak šio eksperto, savivaldybėms būtina suprasti socialinio tinklalapio reikšmę šiandieniniame

technologijų pasaulyje: *Ne visos savivaldybės supranta, kad tai yra būtinas dalykas į kurį reikia investuoti tiek laiko, tiek personalo atžvilgiu, ir tinkamai neišnaudoja socialinio tinklalapio „Facebook“ suteikiamų galimybių* [K1].

Dviejų ekspertų nuomone, piliečių dalyvavimui šioje šiuolaikinių informacinių komunikacinių technologijų priemonėje labai svarbus nuolatinis atsinaujinimas ir pastovumas. Šių dviejų elementų nebuvimas taip pat gali paskatinti piliečių pasyvumą. *Jei piliečiai matys, kad savivaldybė socialinį tinklalapį „Facebook“ naudoja atsitiktinai, kartą į savaitę ar dar rečiau, jo nuolatos neatnaujina, tai ir jiems patiems nebus jokio tikslo būti aktyviems ir kažkaip dalyvauti. Svarbu ir tai, kad piliečiai žinotų, kad šioje priemonėje skleidžiama patikima informacija ir pozityvus požiūris į savivaldą* [K1].

Išvardintos ir tokios pasyvaus dalyvavimo priežastys: *Išankstinis skeptiškas požiūris į vietos savivaldą, gyventojų noras išlikti anonimiškiems, apskritai pasyvus domėjimasis vietos savivalda* [V3].

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Didžiausią reikšmę pasyviai piliečių dalyvavimui turi grįžamojo ryšio iš savivaldybių nebuvimas, retai ir nepastoviai atnaujinamas turinys, nepatraukli ir neįdomi informacija.
- Piliečių aktyviai dalyvavimui savivaldybių naudojamame socialiniame tinklalapyje „Facebook“ labai svarbus kompiuterinis raštingumas ir sugebėjimas naudotis šiuolaikinėmis technologijomis. Dėl žemo kompiuterinio raštingumo ir nesugebėjimo naudotis socialiniu tinklapiu „Facebook“ šioje priemonėje pasyvesni tampa vyresnio amžiaus piliečiai.
- Reikšmės pasyviai piliečių dalyvavimui gali turėti išankstinis skeptiškas požiūris į vietos savivaldą, gyventojų noras išlikti anonimiškiems, pasyvus domėjimasis vietos savivalda.

Šeštu klausimu ekspertų buvo prašoma įvardinti jų matomas galimas grėsmes, susijusias su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

Daugelis apklaustų ekspertų įvardindami galimas grėsmes, susijusias su piliečių dalyvavimu socialinio tinklalapio „Facebook“ aplinkoje, dažniausiai minėjo galimą padidėjusį neigiamos informacijos srautą, netinkamą bendravimą. 4 ekspertai kaip galimą grėsmę įvardijo neigiamus komentarus.

Socialinis tinklalapis leidžia piliečiams laisvai išsakyti, tačiau šie pasisakymai ne visada gali būti argumentuotai pagrįsti, o kaip galima grėsmė įvardinta tai, kad kai kurie piliečiai gali norėti pakenkti: *Gali atsirasti žmonių, kurie norės specialiai pakenkti savivaldybės įvaizdžiui ir gali nepagrįstai kaltinti įvairiais dalykais, nuolat inicijuoti neigiamos informacijos srautą, skatinti iškreiptus balsavimus, komentavimus ir pan. Tai gadina bendrą savivaldybės įvaizdį* [V1].

V3 ekspertas taip pat numato kaip galimą grėsmių šaltinį ir siūlo į tai atkreipti dėmesį savivaldybėms prieš nusprendžiant piliečių dalyvavimui naudoti socialinį tinklalapį „Facebook“:

Tendencingos, priešiškos nuomonės skleidimą iš prieš vietos savivaldą nusistačiusių žmonių, kas skatina neigiamą savivaldybės įvaizdžio formavimą [V3].

Kadangi socialiniai tinklai piliečiams suteikia galimybę laisvai pateikti savo nuomonę, o ta nuomonė ne visada gali būti teigiama, o kartais ir nuteikianti priešišškai, atkreipiamas dėmesys į galimą patyčių kurstymą ir galimą grėsmę nesuvaldyti šio proceso naudojamoje socialinio tinklalapio paskyroje: *Patyčios internete dažniausiai vyksta socialiniuose tinkluose. Tai daug žalos sukeliantis reiškinys, paplitęs ne tik mūsų šalyje, bet ir kituose pasaulio kraštuose [V2].*

Akcentuojama ir grėsmė pačiai savivaldybei padaryti klaidų pateikiant informaciją socialiniame tinklalapyje „Facebook“: *šios klaidos socialiniame tinklalapyje „Facebook“ yra labai greitai pamatomos ir gali pasklisti labai dideliu mastu, o neapgalvota informacija gali atsisukti bumerangu [K1].* Ekspertas taip pat pabrėžė būtinumą gerai apgalvoti, kokią informaciją savivaldybė nori pateikti socialiniame tinklalapyje „Facebook“ ir pasiruošti įvairioms galimoms piliečių reakcijoms, nes grįžtamasis ryšys ne visada būna teigiamas ir palaikantis savivaldybės sprendimus: *tai yra erdvė, kurioje gali greitai plisti ne tik teigiami atsiliepimai ir nuomonės, bet ir neigiama informacija [K1].*

Vienas ekspertas jokių grėsmių, susijusių su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“ nežvelgia.

K2 ekspertas galimų grėsmių taip pat nežvelgia, o socialinio tinklalapio „Facebook“ naudojimą vietos savivaldoje vertina tik kaip privalumą: *Potencialių grėsmių tame nežvelgčiau. Priešingai, čia viską nusveria privalumai. „Facebook“ yra savotiška šių dienų medija, kurios dėka informacija gyventojus pasiekia greitai ir patogiai taip skatindama domėjimąsi bei įsitraukimą į miesto gyvenimą, žmonių pilietiškumą [K2].*

Vis dėlto reikia pabrėžti, kad įvardindami grėsmes ekspertai daugiausiai minėjo grėsmes galinčias iškilti savivaldybėms, tačiau nebuvo paminėta nei viena grėsmė, galinti iškilti pačiam piliečiui, kuris naudojasi socialiniu tinklalapiu „Facebook“.

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Galimos grėsmės, susijusios su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“: neigiamos informacijos srautas, netinkamas bendravimas, noras pakenti savivaldybės įvaizdžiui, patyčių kurstymas.
- Kyla grėsmė pačiai savivaldybei padaryti klaidų, pateikiant informaciją socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

- Keletas apklaustų ekspertų galimų grėsmių, susijusių su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“, neįžvelgia, o socialinio tinklalapio „Facebook“ naudojimą vietos savivaldoje vertina tik kaip privalumą.
- Įvardintos grėsmės labiausiai būdingos savivaldybėms. Grėsmės, galinčios iškilti pačiam piliečiui, kuris naudojasi socialiniu tinklalapiu „Facebook“, nepaminėtos.

Septintu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie naudojamų šiuolaikinių informacinių technologijų priemonių priskyrimą el. demokratijos priemonėms (ekspertų buvo prašoma pakomentuoti citatą, pateiktą iš teorinės darbo dalies: „El. demokratijos įgyvendinimo pagrindą sudaro šiuolaikinių informacinių technologijų pagalba prieinamos el. paslaugos ir el. informacija, leidžianti piliečiams įsijungti į politinių sprendimų priėmimo procesą“ (Lidén, 2014)).

Šiuo klausimu ekspertų nuomonės pasiskirstė į dvi dalis.

Dalis ekspertų teigė, kad savivaldybių naudojamas socialinis tinklalapis „Facebook“ visiškai įgyvendina el. demokratijai reikalingus elementus ir gali būti priskiriamas el. demokratijos priemonėms. *Šioje priemonėje piliečiai gali visiškai laisvai išreikšti savo nuomones, taip pat kreiptis su įvairiais prašymais, o savivaldybės atstovai gali greitai į tai sureaguoti, nelaukiant, kol bus įvykdyti ilgai trunkantys biurokratiniai procesai* [K1]. Tačiau pabrėžta ir savivaldybės požiūrio į piliečių dalyvavimą socialiniame tinklalapyje „Facebook“ svarba: *Žinoma, viskas priklauso nuo pačios savivaldybės požiūrio ir noro reaguoti į šioje priemonėje pateiktus piliečių pageidavimus, pasiūlymus ar pastabas* [K1]. Nepakankamai argumentuotas atrodo V3 eksperto išsakytas teiginys, kad socialinio tinklalapio „Facebook“ priskyrimui el. demokratijos įgyvendinimo priemonėms pakankamas įrodymas, kad į šį tinklalapį aktyviai jungiasi ir kitos savivaldos įstaigos.

Vis dėlto daugiau apklaustų ekspertų teigė, kad savivaldybių naudojamas socialinis tinklalapis „Facebook“ tik iš dalies įgyvendina el. demokratijos principus ir labiau yra skirtas dalintis el. informacija su piliečiais, nei teikti el. paslaugas, todėl negali būti priskiriamas el. demokratijos įgyvendinimo priemonėms.

Per savivaldybės socialinį tinklalapį vykdomas piliečių informavimas – tai minimali el. dalyvavimo samprata [V2]. Norint įgyvendinti aukštesnį el. dalyvavimo lygmenį piliečiai turėtų ne tik išsakyti savo pozicijas, bet taip pat ir dalyvauti nustatant politinę darbotvarkę ir diskutuojant tarpusavyje, o valdžia turėtų būti suinteresuota atsižvelgti į piliečių nuomones ir informuoti apie jomis paremtus valdžios sprendimus. Kol kas šie procesai socialiniame tinklalapyje „Facebook“ nevyksta.

Taip pat teigiama, kad socialinis tinklalapis „Facebook“ tik iš dalies įgyvendina el. demokratijos principus. Ekspertai nemato galimybių per šią priemonę teikti el. paslaugas, tačiau visiškai sutinka, kad el.

informacijos sklaidai ir bendravimui su piliečiais šis socialinis tinklalapis kuo puikiausiai gali būti išnaudojamas: *El. paslaugų teikimas per „Facebook“ paskyrą nelabai įmanomas, nes jos turi savo specifiką, kuriai „Facebook“ socialinis tinklalapis nėra pritaikytas, bet el. informacijos sklaida visomis kryptimis šioje erdvėje visiškai įgyvendinama ir gali būti puikiai išnaudojama pasiekti didelius srautus įvairaus amžiaus piliečių ir apsikeisti su jais informacija* [V1].

V4 ekspertas turėjo kategorišką nuomonę ir socialinį tinklą „Facebook“ įvardijo kaip visiškai netinkamą piliečiams dalyvauti sprendimų priėmimo procese: *Piliečiai besinaudodami šia priemone daugiau sužino informaciją apie galutinį faktą, t. y. valdžios priimtą vienokį ar kitokį sprendimą, negu dalyvauja sprendimų priėmimo procese ar daro tiesioginę įtaką* [V4].

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Socialinis tinklalapis „Facebook“ tik iš dalies įgyvendina el. demokratijos principus.
- Per savivaldybių naudojamą socialinį tinklą „Facebook“ vykdomas piliečių informavimas – tik minimali el. dalyvavimo samprata. Norint įgyvendinti aukštesnį el. dalyvavimo lygmenį, piliečiai turėtų ne tik išsakyti savo pozicijas, bet taip pat ir dalyvauti nustatant politinę darbotvarkę ir diskutuojant tarpusavyje, o valdžios atstovai savo ruožtu turėtų būti suinteresuoti atsižvelgti į piliečių nuomones ir šioje priemonėje informuoti apie jomis paremtus valdžios sprendimus.
- Socialinis tinklalapis „Facebook“ nesuteikia galimybių teikti el. paslaugas, bet el. informacijos sklaida visomis kryptimis šioje erdvėje visiškai įgyvendinama ir gali būti puikiai išnaudojama pasiekti didelius įvairaus amžiaus piliečių srautus bei apsikeisti su jais informacija.

Aštuntu klausimu ekspertų buvo prašoma pateikti savo nuomonę, ar piliečių dalyvavimas viešojo administravimo procesuose taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) turėtų tapti svarbiu visų Lietuvos vietos savivaldos institucijų prioritetu.

Visi apklausti ekspertai vienbalsiai sutiko, kad piliečių dalyvavimas viešojo administravimo procesuose taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) turėtų tapti svarbiu visų Lietuvos vietos savivaldos institucijų prioritetu. Skyrėsi tik jų išsakyti argumentai, kuriuos verta aptarti plačiau.

V1 ekspertas, argumentuodamas savo požiūrį, pabrėžė technologijų svarbą ir reikalingumą savivaldybėms būti pažangioms, norint pritraukti jaunesnius piliečius ir skatinti jų dalyvavimą: *Piliečiai, kuo toliau, tuo labiau tikisi visko, kas yra paremta šiuolaikinėmis komunikacinėmis technologijomis, todėl norint žengti koja kojon su jais, savivaldybėms būtina naudoti šiuolaikines informacines komunikacines technologijas kuo plačiau* [V1]. Būtinybę savivaldybėms prisitaikyti prie jaunosios visuomenės dalies pabrėžė ir V4 ekspertas, kuris savivaldybių naudojamą socialinį tinklą „Facebook“ įvardina kaip

patogią piliečiams dalyvauti vietos savivaldoje priemonę: *Piliečiai turi poreikius, kad jiems būtų patogu dalyvauti ir bendradarbiauti su vietos savivalda, o „Facebook“ yra ta priemonė, kurią dažnas pilietis naudoja kasdien, todėl jam tai yra patogi forma* [V4].

K1 ekspertas mano, kad Lietuvos savivaldybių naudojamas socialinis tinklalapis „Facebook“ yra veiksminga priemonė, nereikalaujanti didelių finansinių kaštų, bet galinti pasiekti itin dideles piliečių auditorijas: *Socialinis tinklalapis „Facebook“ yra ta terpė, kur nereikia mokėti didelių pinigų, bet gali pasiekti stulbinančius rezultatus, įtraukiant piliečius į savivaldos veiklas* [K1].

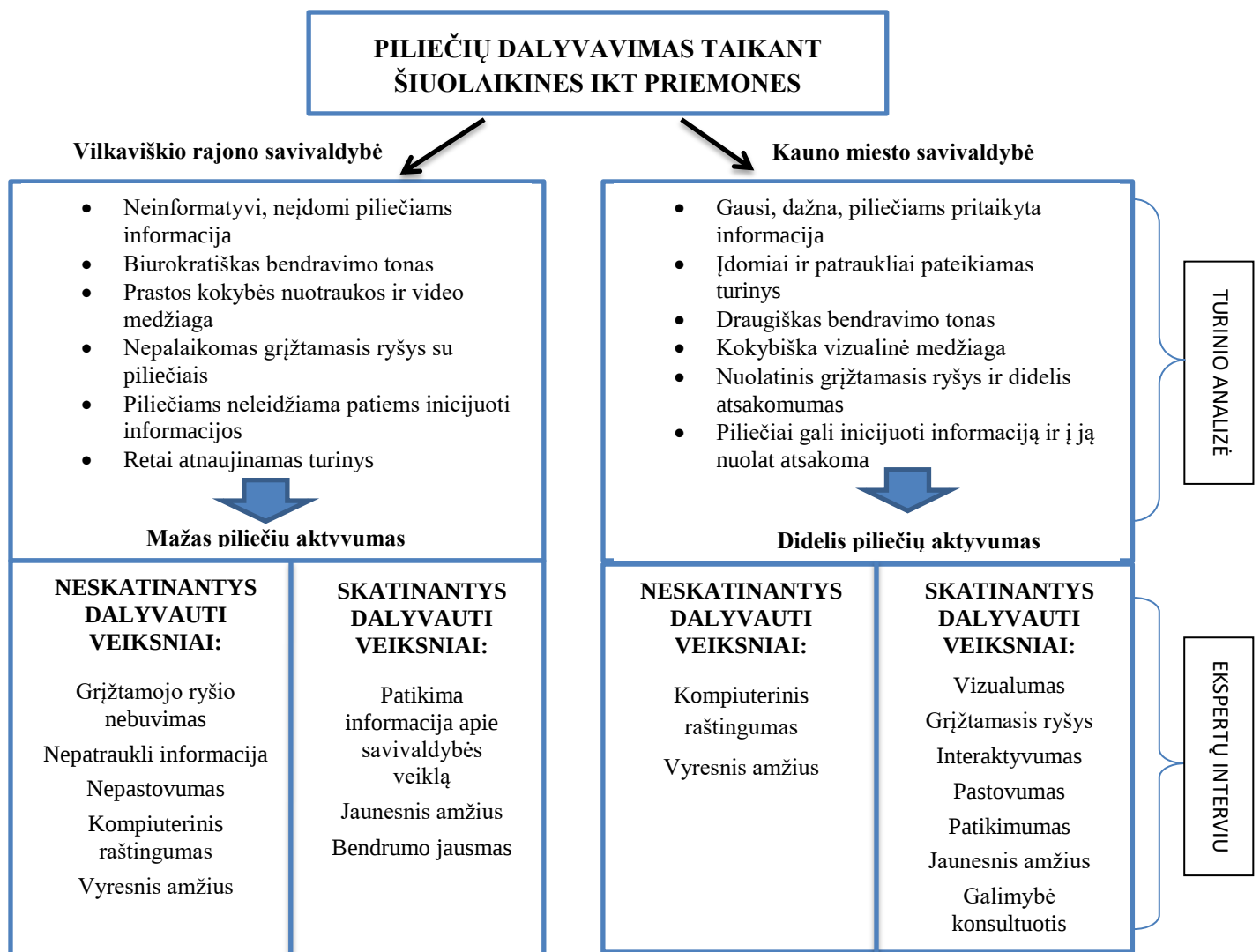
V2 eksperto teigimu, *greitas ypatingai spartaus ryšio, mobiliojo interneto bei išmaniųjų įrenginių populiarėjimas lemia, kad informacija tampa pasiekiamą bet kur ir bet kada, o kurti, keisti ir skleisti interneto turinį gali kiekvienas interneto vartotojas. Norint būti matomais, būtina naudojantis informacinėmis technologijomis kurti atitinkamą aplinką savivaldybėje, būtinas piliečių įtraukimas, todėl turėtų tapti savivaldos prioritetu* [V2]. Eksperto nuomone, tai svarbu, nes: *Piliečių dalyvavimas padeda įgyvendinti visuomenės politiniame gyvenime demokratinio valdymo bruožus, leidžia valdžios atstovams geriau suprasti visuomenės problemas, daryti įtaką piliečių grupių veiklai, mažinti atsiradusią įtampą tarp interesų grupių, gerinti priimamų sprendimų kokybę, efektyviau valdyti ir kontroliuoti valstybės institucijas veiklą* [V2].

Socialinis tinklalapis „Facebook“ įvertintas ir kaip geresnės ir patogesnės komunikacijos tarp piliečių ir savivaldos atstovų pagrindas: *Interaktyvus ryšys tarp savivaldybės ir gyventojų – greitas bei efektyvus būdas komunikuoti, o tai itin svarbu siekiant kuo didesnio veiklos efektyvumo ir našaus darbo. Kuo anksčiau Lietuvos savivaldos institucijos tai supras, įvertins ir „išsoks į šį vis greitėjantį traukinį“, tuo didesnės naudos jos gali tikėtis* [K2]. Tai itin svarbu šiuolaikinėms informacinėms technologijoms, išmaniesiems įrenginiams tapus neatsiejama kiekvieno iš mūsų kasdienio gyvenimo dalimi.

Apibendrinus ekspertų nuomonę:

- Piliečių įtraukimas į viešojo administravimo procesus taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) turėtų tapti svarbiu visų Lietuvos vietos savivaldos institucijų prioritetu, nes tai leidžia valdžios atstovams geriau suprasti visuomenės problemas, daryti įtaką piliečių grupių veiklai, mažinti atsiradusią įtampą tarp interesų grupių, gerinti priimamų sprendimų kokybę.

Apibendrinant gautus atliktų (kiekybinio ir kokybinio) tyrimų rezultatus galima pateikti schemą, kurioje susisteminti ir palyginami veiksniai, skatinantys piliečių dalyvavimą Vilkaviškio rajono ir Kauno miesto savivaldybėse taikant šiuolaikines IKT priemones.

Atlikti tyrimai atskleidė, kad Vilkaviškio r. sav. atveju piliečiai nesulaukdami atsako praranda motyvą dalyvauti, juos neskatina dalyvauti ir nepatraukliai pateikiama informacija, be to, piliečiams svarbus nuolatinis atnaujinimas ir pastovus informacijos pateikimas, retai naudojama priemonė tampa neaktuali. Tiek Vilkaviškio r. sav. atveju, tiek Kauno m. sav. atveju aktyviau dalyvauja gebantys naudotis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis, o dėl nesugebėjimo naudotis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis, pasyvesni tampa vyresni piliečiai. Kauno m. sav. piliečius „Facebook“ skatina dalyvauti pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga, kuri leidžia geriau suvokti savivaldybės veiklas, čia skatinamas piliečių ir valdžios dialogas, suteikiama galimybė dažnai ir aktyviai dalyvauti savivaldybės pateikiamomis naujienomis ir įvykiais, patiems ją inicijuoti. Ir Vilkaviškio r. sav., ir Kauno m. sav. piliečių dalyvavimui svarbus patikimumas – siekis gauti patikimą ir išsamią informaciją iš pirmų lūpų. Atlikti tyrimai taip pat atskleidė, kad abiejose savivaldybėse jaunesni piliečiai yra žymiai aktyvesni visuomenės nariai, o socialinių tinklalapių forma jiems yra labiau priimtinesnė bendrauti su savivaldos atstovais.

IŠVADOS

1. Daugelis analizuotų autorių (Bryer'is, Cooper'is, Riekašius, Bernotienė, Michels ir kt.) apibrėžia piliečių dalyvavimą, kaip valstybės institucijų vadovų ir gyventojų bendradarbiavimą, vykstantį pasitelkiant pastarųjų įtraukimą į viešųjų reikalų tvarkymą. Tinkamas ir aktyvus piliečių dalyvavimas yra naudingas tiek patiems gyventojams, kuriems suteikiama galimybė spręsti jiems iškilančias problemas, tiek valdžios atstovams, kurie į viešųjų reikalų tvarkymą įtraukdami gyventojus gali pateisinti savo sprendimus ir sulaukti didesnio visuomenės palaikymo bei pritarimo. Piliečių dalyvavimas gali būti išreikštas balsuojant, dalyvaujant politinių partijų veiklose, bendruomeninėje veikloje ar stengiantis paveikti vietos valdžios sprendimus per demonstracijas, streikus ar riaušes. Piliečių dalyvavime svarbi teisė išsakyti savo nuomonę, teikti pasiūlymus, pastabas, susijusias su savivaldybėje priimamais sprendimais. Taip gali būti identifikuojamos reikšmingos problemos, kuriama bendra savivaldos narių gerovė. Šiuo metu sparčiai didėjanti naujųjų informacinių komunikacinių technologijų ir žinių visuomenės svarba savivaldos institucijų atstovams nepalieka kitos išeities kaip tik ieškoti naujų formų piliečių įtraukimui, jų dalyvavimo vietos savivaldos veikloje skatinimui.
2. El. demokratiją galima laikyti procesu, kai išlaikant procesinius ir vertybinius principus ir pasitelkiant el. dalyvavimą, paremtą šiuolaikinėmis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, siekiamas aktyvus visuomenės įtraukimas į pilietines veiklas ir kokybiškų sprendimų priėmimo užtikrinimas. Pastebėta, kad el. demokratijoje taikomos informacinės technologijos gali tiek pat sutelkti piliečius dalyvauti politiniame procese, kiek ir sužadinti bendruomenės narių tarpusavio ryšių irimą ar netgi paskatinti valdžios – piliečių atotrūkį. Vis dėlto savivaldybių veikloje naudojamos šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos turi neabejotiną reikšmę, jos yra būtinos ir neišvengiamos, nes įgalina savivaldybes tiesiogiai pasiekti savo piliečius, keistis su jais informacija ir greitai reaguoti į piliečių paklausimus, prašymus. Šiuolaikinės informacinės komunikacinės technologijos bus naudingos valdžios atstovams tik tuomet, kai jomis bus siekiama užmegzti dialogą su piliečiu, kurti ir palaikyti ryšius su visuomenės nariais, įsigilinti ir atliepti į jų išsakomus poreikius ir lūkesčius.
3. Atlikta teisės aktų analizė atskleidė, kad Lietuvoje dar nėra teisinės bazės, kuri reglamentuotų naujųjų socialinių medijų naudojimą valstybės valdyme ar kitaip apibrėžtų galimybes piliečiams dalyvauti savivaldybių lygmeniu, taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas. Taip pat nėra specializuotų dokumentų, kuriais būtų reglamentuojama socialinių medijų, išimtinai socialinių tinklų, veikla. Besinaudojantieji šiomis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis vadovaujasi

bendraisiais teisės aktais, reglamentuojančiais informacinės visuomenės paslaugas ir elektroninę komerciją.

4. Remiantis atlikta socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros turinio analize galima teigti, kad Kauno miesto savivaldybė šioje šiuolaikinėje IKT priemonėje yra labai aktyvi, gausi vaizdinės medžiagos ir profesionali. Kauno miesto savivaldybė socialiniame tinkle „Facebook“ yra kur kas aktyvesnė nei Vilkaviškio rajono savivaldybė, piliečių dalyvavimui skatinti naudoja daug įvairios vaizdinės medžiagos ir ji yra kokybiška bei profesionali. Tai lėmė ir didžiulį šios savivaldybės oficialios paskyros „Facebook“ socialiniame tinkle palaikymą ir aktyvų piliečių dalyvavimą joje. Tyrimo metu taip pat nustatytas didelis piliečių aktyvumas dalyvaujant socialiniame tinklalapyje „Facebook“: piliečiai aktyviai dalijasi Kauno miesto savivaldybės skleidžiama informacija su kitais „Facebook“ vartotojais, dažnai komentuoja paskelbtus įrašus, patys aktyviai inicijuoja įrašus, kuriuose praneša apie mieste iškilusias problemas, kreipiasi į savivaldybę su savo prašymais, pageidavimais, nusiskundimais.
5. Atlikta socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros turinio analizė pabrėžė labai mažą piliečių aktyvumą Vilkaviškio rajono savivaldybės atveju: jie mažai dalinasi Vilkaviškio rajono savivaldybės skleidžiama informacija su kitais „Facebook“ vartotojais, retai arba visiškai nekommentuoja Vilkaviškio rajono savivaldybės paskelbtus įrašus, patys nėra aktyvūs inicijuodami įrašus ir pageidavimus ar pastabas šioje šiuolaikinėje IKT priemonėje. Tokius rezultatus galėjo paskatinti savivaldybės naudojama neinformatyvi, neįdomi ir labai biurokratiškai pateikiama informacija, prastos kokybės nuotraukos ir video medžiaga, nepalaikomas grįžtamasis ryšys su piliečiais, patiems piliečiams neleidžiama inicijuoti įrašų šioje šiuolaikinėje IKT priemonėje.
6. Remiantis atlikto kokybinio tyrimo rezultatais labiausiai piliečių dalyvavimą Kauno miesto savivaldybės naudojamoje socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje skatina pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga, kuri leidžia piliečiams geriau suvokti savivaldybės veiklas, skatinamas piliečių ir valdžios dialogas, galimybė dažnai ir aktyviai dalintis savivaldybės naujienomis ir įvykiais, pastovus ir nuolatinis grįžtamasis ryšys, leidžiantis piliečiui jausti pasitikėjimą savivaldybe. Ir Vilkaviškio rajono, ir Kauno miesto savivaldybių piliečių dalyvavimui svarbus patikimumas – siekis gauti patikimą ir išsamią informaciją iš pirmų lūpų. Atlikti tyrimai taip pat atskleidė, kad abiejose savivaldybėse jaunesni piliečiai yra žymiai aktyvesni visuomenės nariai, o socialinių tinklalapių forma jiems yra labiau priimtinesnė bendrauti su savivaldos atstovais. Didžiausią reikšmę pasyviai piliečių dalyvavimui Vilkaviškio rajono savivaldybėje turi grįžtamojo ryšio nebuvimas, retai ir nepastoviai atnaujinamas turinys, nepatraukli

ir neįdomi informacija. Reikšmės pasyviai piliečių dalyvavimui Vilkaviškio rajono savivaldybės atveju gali turėti ir išankstinis skeptiškas požiūris į vietos savivaldą, gyventojų noras išlikti anonimiškiems, pasyvus domėjimasis vietos savivalda. Tiek Vilkaviškio rajono, tiek Kauno miesto savivaldybės atveju aktyviau dalyvauja gebantys naudotis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis, o dėl nesugebėjimo naudotis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis, pasyvesni tampa vyresni piliečiai.

7. Remiantis atlikto kokybinio tyrimo rezultatais, per savivaldybių naudojamą socialinį tinklalapį „Facebook“ vykdomas piliečių informavimas – tik minimali el. dalyvavimo sąlyga. Norint įgyvendinti aukštesnį el. dalyvavimo lygmenį, piliečiai turėtų ne tik išsakyti savo pozicijas, bet taip pat ir dalyvauti nustatant politinę darbotvarkę ir diskutuojant tarpusavyje, o valdžios atstovai savo ruožtu turėtų būti suinteresuoti atsižvelgti į piliečių nuomones ir šioje priemonėje informuoti apie jomis paremtus valdžios sprendimus. Nors socialinis tinklalapis „Facebook“ nesuteikia galimybių teikti el. paslaugas, bet el. informacijos sklaida visomis kryptimis šioje erdvėje visiškai įgyvendinama ir gali būti puikiai išnaudojama pasiekti didelius srautus įvairaus amžiaus piliečių bei apsikeisti su jais informacija, formuoti teigiamą požiūrį į savivaldybę, paaiškinti piliečiams priimtina forma apie savivaldybėje vykdomas veiklas, priimamus sprendimus.

REKOMENDACIJOS

1. Remiantis atlikta teorinės piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje taikant šiuolaikines IKT prieigos analize ir įvertinus atliktų tyrimų rezultatus, paaiškėjo, kad norint skatinti piliečių dalyvavimą taikant šiuolaikines IKT priemones labai svarbus vizualumas, patrauklus informacijos pateikimas ir pačios informacijos sklaida. Vilkiškiio rajono savivaldybė turėtų ieškoti priemonių ir būdų, kaip padidinti piliečių aktyvumą naudojantis socialiniu tinklalapiu „Facebook“. Tokių priemonių pavyzdžiais galėtų būti pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama kokybiška ir profesionali vaizdinė medžiaga, kuri piliečiams leistų geriau suvokti savivaldybės veiklas ir skatintų jų domėjimąsi, taip pat labai svarbus palaikomas grįžtamasis ryšys ir nuolatinė reakcija į piliečių pateikiamus įrašus, kas leistų skatinti piliečių ir valdžios dialogą. Rekomenduojama Vilkiškiio rajono savivaldybės socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje užtikrinti dažnesnį ir pastovesnį pateikiamos informacijos atnaujinimą, kuris piliečiams leistų gauti patikimą ir operatyvią informaciją iš pirmų lūpų, sukurtų artimos bendruomenės ryšius. Taip pat Vilkiškiio rajono savivaldybė turėtų suteikti piliečiams galimybę socialiniame tinklalapyje „Facebook“ jiems patogiu metu paklausti rūpimus klausimus, konsultuotis ir užtikrinti operatyvų atsakymą į gautus paklausimus. Labai svarbu, kad patiems piliečiams būtų suteikta galimybė patiems inicijuoti įrašus Vilkiškiio rajono savivaldybės naudojamoje socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje.
2. Kauno miesto savivaldybei rekomenduojama ne tik orientuotis į jaunos piliečius, bet ir skatinti vyresnio amžiaus žmonių aktyvumą dalyvaujant socialiniame tinklalapyje „Facebook“. Tam galėtų padėti surengiami kompiuterinio raštingumo mokymai, sukuriami mokomieji filmukai, kuriuose būtų paaiškinama, kaip galima naudotis šiuolaikinėmis IKT priemonėmis ir kuo jos naudingos piliečiams, norintiems įsitraukti į savivaldos veiklas. Taip pat rekomenduojama numatyti tolimesnius piliečių poreikius naudojantis šiuolaikinėmis IKT, stengtis atsižvelgti į išsakytas nuomones ir informuoti apie jomis paremtus valdžios sprendimus.
3. Lietuvos vietos savivaldos institucijoms rekomenduojama piliečių įtraukimą į viešojo valdymo procesus taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) laikyti svarbiu prioritetu, nes tai leidžia valdžios atstovams geriau suprasti visuomenės problemas, mažinti atsiradusią įtampą tarp interesų grupių, gerinti priimamų sprendimų kokybę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abs H. J., Veldhuis R. (2006). Indicators on Active Citizenship for Democracy – the social, cultural and economic domain. *Paper by order of the Council of Europe for the CRELL-Network on Active Citizenship for Democracy at the European Commission's Joint Research Center in Ispra, Italy.*
2. Amoretti, F. (2008). Benchmarking Electronic Democracy. *Electronic government: concepts, methodologies, tools and applications.* Information Science Reference.
3. Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation, JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, p. 216-224.
4. Bakanauskas, A. (2012). *Integrucijos marketingo komunikacijos.* Mokomoji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
5. Baločkaitė, R., Butkevičienė, E., Vaidelytė, E., Vinogradnaitė, I. (2008). *Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones.* Metodinė medžiaga. Vilnius
6. Bernotienė, M. (2010). Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese: sąvoka ir esmė. *Viešasis valdymas: vadovėlis.* Vilnius: MRU leidybos centras, 2010. ISBN 978-9955-19-185-8. p. 238-253.
7. Bingham, L. B., Nabatchi, T., O'Leary, R. (2005). The new governance: Practices and processes for stakeholder and citizen participation in the work of government. *Public Administration Review*, 65, p. 547-558.
8. Boyd, D. M., Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, p. 210–230. doi:10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x
9. Bryer, T.A., Zavattaro, S.M. (2011). Social media and public administration: Theoretical dimensions and introduction to symposium. *Administrative Theory & Praxis*, 33(3), 325-340.
10. Buss, T. F., Redburn, F. S., Guo, K., (2006). Modernizing democracy: Innovations in citizen participation, Armonk, NY: M.E. Sharpe, p. 263-331.
11. Castells, M. (2014). The Impact of the Internet on Society: A Global Perspective [žiūrėta 2017-03-18]. Prieiga per internetą: <https://www.bbvaopenmind.com/en/article/the-impact-of-the-internet-on-society-a-global-perspective/?fullscreen=true>.
12. Castronovo, C., Huang, L. (2012). Social Media in an Alternative Marketing Communication Model. *Journal of Marketing Development and Competitiveness*, Vol. 6(1), 117 – 131.
13. Chun, S. A., Shulman, S., Sandoval, R., Hovy, E. (2010). Government 2.0: Making connections between citizens, data and government. *Information Polity*, 15, 1-9.
14. Cini, L. (2011). Between Participation and Deliberation: Toward a New Standard for Assessing Democracy? [žiūrėta 2017-03-25]. Prieiga per internetą: http://www.academia.edu/1369778/Deliberative_and_Participatory_Democracy_Towards_a_New_Model_of_Radical_Democracy.

15. Clift, S. (2003). E-Government and Democracy. *Representation and Citizen Engagement in the Information Age* [žiūrėta 2017-03-27]. Prieiga per internetą: <http://www.publicus.net/articles/cliftegovdemocracy.pdf>.
16. Cooper, T. L., Bryer, T. A., Meek, J. W. (2006). Citizen-centered collaborative public management. *Public Administration Review*, 66(S1), 76–88.
17. Dijk, Jan A.G.M. van (2013). Digital Democracy: Vision and Reality. Kn. I. Snellen, W. van de Donk, *Public Administration in the Information Age: Revisited*, IOS-Press.
18. Dougherty, G. W. Jr., Easton, J. (2011). Appointed Public Volunteer Boards: Exploring the Basics of Citizen Participation Through Boards and Commissions, *The American Review of Public Administration* 41(5), 519 –541, DOI: 10.1177/0275074010385838
19. Gielen, A., Kerkhofs, M. J. M., van Ours, J. (2010). How performance related pay affects productivity and employment. *Published in Journal of Population Economics*, Vol. 23, Nr.1, 291-301.
20. Gross, T. (2012). E-Democracy and Community Networks: Political Visions, Technological Opportunities, and Social Reality [žiūrėta 2017-03-28]. Prieiga per internetą: http://cml.hci.uni-bamberg.de/publ/e_demo_chapter_gross.pdf.
21. Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: Polity Press.
22. Hennig-Thurau, T. (2010). The Impact of New Media on Consumer Relationships. *Journal of Service Research*, 13(3), 311-330.
23. Huang, Wan-Ling, Feeney, M. K. (2015). Civic Participation in Local Government Decision Making: The Role of Manager Motivation. *Review of Public Personnel Administration*. doi:10.1177/0734371X1557641
24. Yang, K., Callahan, K. (2007). Citizen involvement efforts and bureaucratic responsiveness: Participatory values, stakeholder pressures, and administrative practicality. *Public Administration Review*, 67, 249-264
25. Information Resources Management Association (2012). Digital Democracy: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications. IGI Global.
26. Irvin, R. A., Stansbury, J. (2004). Citizen participation in decision making: Is it worth the effort? *Public Administration Review* 64, 55–65.
27. Jurkevičienė, J. (2015). *Elektroniniai socialiniai tinklai naujosiose socialinėse medijose: dalyviai ir jų veiklos: daktaro disertacija*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
28. Kaufman, H. (2010). Administrative decentralization and political power // *Public administration review*. No1. January/February.
29. Kirlin, J. J., Kirlin, M. K. (2002). Strengthening effective government- citizen connections through greater civic engagement. *Public Administration Review*, September, Special Issue, vol. 62, p. 80–85.
30. Ko, A., Francesconi, E. (2014). *Electronic Government and the Information Systems Perspective*. Switzerland: Springer International Publishing.

31. Koehler, B., Koontz, T. (2008). Citizen participation in collaborative watershed partnership. *Environmental Management* 43, 143–54.
32. Kohn, L. T. (1997). *Methods in Case Study Analysis* [žiūrėta 2017-04-05]. Prieiga per internetą: http://ww.webanketa.com/direct/upload/books/en/methods_in_case_study_analysis_by_linda_t_kohn.pdf.
33. Kweit M. G., Kweit, R. W. (2007). Participation, Perception of Participation and Citizen Support, *American Politics Research*, Volume 35 Number 3, May, p. 407–425, 10.1177/1532673X06296206
34. Lidén, G. (2014). *Technology and democracy: validity in measurements of e-democracy* [žiūrėta 2017-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13510347.2013.873407>.
35. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija (2010). *Gyventojų dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme: studija*. Vilnius, 2010. <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/.../Studijapilieciudalyvavimas.doc>; [žiūrėta 2017-02-15].
36. Mansuri, G., Rao, V. (2012). *Localizing development: Does participation work?* Washington, DC: The World Bank
37. Marcinkevičiūtė L., Petrauskienė, R. (2008). Piliečių dalyvavimo viešojo administravimo institucijų valdyme galimybės: Vilniaus ir Jurbarko rajonų savivaldybių pavyzdys. Žemės ūkio universitetas, Kaunas: Žemės ūkio universitetas, Nr. 14 (3) [žiūrėta 2017-02-28]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367164750359/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
38. McNealy, R. (2010). Social media marketing: Use these no-cost or low-cost tools to drive business. *Hardwood Floors*. June-July, 19-21.
39. Michels, A. (2011). Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy? *International Review of Administrative Sciences* 77(2), 275–293 DOI:10.1177/0020852311399851
40. Michels, A., De Graaf, L. (2010). Examining citizen participation: Local participatory policy making and democracy. *Local Government Studies*, 36, 477-491.
41. Mikulskienė, B. (2016). Įtrauktis: ką geba Lietuvos asociacijos? *Kolektyvinė monografija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
42. Perauskienė, R. (2005). Vietos savivaldybių vidaus administravimo tobulinimas. *Viešojo politika ir administravimas*. Lietuvos žemės ūkio universitetas. (11).
43. Petrauskas, R., Malinauskienė, E., Paražinskaitė, G., Vegytė, N. (2009). Elektroninis dalyvavimas ir Lietuvos atstovaujamoji valdžia. *Viešojo politika ir administravimas*, 27 [žiūrėta 2017-03-28]. Prieiga per internetą: http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z27/VPA_Nr.27_R.Petrauskas_E.Malinauskiene_G.Parazinskaitė_N.Vegyte_p.45-53.pdf.

44. Petrauskienė, R., Žilinskas, G. (2013). Informacinių technologijų įtaka politiniam dalyvavimui: interneto skverbties ir rinkėjų aktyvumo tendencijos Lietuvoje. *Viešojo Politika ir administravimas* Kaunas: Kauno technologijos universitetas. Nr.1, 50–64.
45. Riekašius, R. (2011). *Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologija*, Studija. Klaipėda, 2011.
46. Rowe, J. C. (2013). Social Media and Electronic Discovery: New Technology, Same Issues, *Florida A & M University Law Review* (Vol. 9, Issue 1), p. 239-259.
47. Stračinskienė, L. (2015). *Piliečių dalyvavimo galimybės priimant sprendimus vyriausybės ir savivaldybės lygyje*, Studija.
48. Stumbraitė-Vilkišienė, E. (2011). *Piliečių dalyvavimui, teikiant viešąsias paslaugas, įtakos turintys veiksniai*, ISSN 1392-3137. TILTAI, 2011, 4.
49. Tellis, W. (1997). Application of a Case Study Methodology. *The Qualitative Report*, 3(3), 1.
50. Tidikis, R. (2003) *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas. Vilnius.
51. Unwin, T. (2012). Social media and democracy: critical reflections. Background Paper for Commonwealth Parliamentary Conference, Colombo [žiūrėta 2017-02-28]. Prieiga per internetą:
http://www.cpahq.org/cpahq/cpadocs/UnwinCPA_Social_media_and_democracy.pdf.
52. Verba S., Nie N.H., Kim, J. (1978). *Participation and political equality*. Cambridge, Eng.; New York: Cambridge University Press.
53. Wang, X. H., Wan Wart, M. (2007). When Public Participation in Administration Leads to Trust. *Public Administration Review*, 67: 265–78.
54. Wan-Ling H., Mary, K. (2016). Review of Public Personnel Administration Feeney *Citizen Participation in Local Government Decision Making: The Role of Manager Motivation*, , Vol. 36(2) 188 –209 Reprints and permissions:sagepub.com/journalsPermissions.nav DOI: 10.1177/0734371X15576410.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

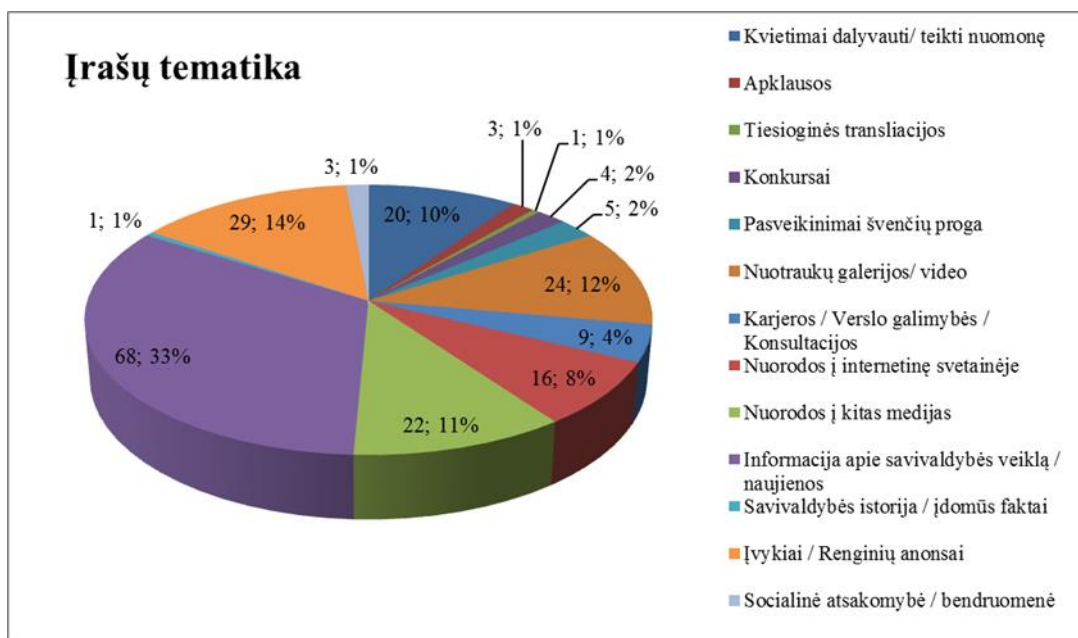
1. Conzenza, V. (2017). World Map of Social Networks. [žiūrėta 2017-04-01]. Prieiga per internetą:
<http://vincos.it/world-map-of-social-networks/>.
2. Digital Agenda for Europe. [žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/life-and-work/public-services>.
3. Internet Word Stats. [žiūrėta 2017-03-25]. Prieiga per internetą:
<http://www.internetworldstats.com/europa.htm#lt>:
4. Kauno savivaldybė (2016 m. kovo 30 d.). Nuo šiandien pradėdame ruošti 2022 metais tapti Europos kultūros sostine! [nuotrauka]. [žiūrėta 2017-04-11]. Prieiga per internetą:
<https://www.facebook.com/kaunosavivaldybe/photos/a.248594278533745.58611.245833665476473/1345745832151912/?type=3&theater>.

5. Kauno savivaldybė (2016 m. kovo 31 d.). Sproginsim „Laikinosios sostinės“ terminą! [nuotrauka]. [žiūrėta 2017-04-11]. Prieiga per internetą:
<https://www.facebook.com/kaunosavivaldybe/photos/a.248594278533745.58611.245833665476473/1346996902026805/?type=3&theater>.
6. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 615. *Žin.*, 2006, Nr. 71-2630.
7. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2011–2019 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. kovo 16 d. nutarimu Nr. 301. *Žin.*, 2011, Nr. 33-1547.
8. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 244. *Žin.*, 2014, Nr. 2014-03386.
9. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu Nr. 984. *Žin.*, 2001, Nr. 71-2534.
10. Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. 229. *Žin.*, 2001, Nr. 20-652.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Žin.*, 1992, Nr. 33-1014.
12. Lietuvos Respublikos parlamentinių partijų ir asociacijos INFOBALT memorandumas „Dėl informacijos visuomenės kūrimo Lietuvoje“. 1999.
13. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu Nr. IX-68 „Dėl Seimo informacinės visuomenės plėtros komisijos“. *Žin.*, 2000, Nr. 106-3343.
14. Lietuvos respublikos Seimo patvirtinta rezoliucija „Dėl žinių visuomenės ir žinių ekonomikos plėtros Lietuvoje prioritetinių darbų“. *Žin.*, 2001, Nr. 48-1662.
15. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 2006, Nr. X-736 (*Žin.*, 2006, Nr. 77-2975)
16. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Žin.*, 1994, Nr. 55-1049.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 2115 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“. *Žin.*, 2003, Nr. 2-54.
18. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. 22-1009 „Dėl Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 metų programos patvirtinimo“. *Žin.*, 2012, Nr. 22-1009.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 225 „Dėl Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos sudarymo, jos nuostatų patvirtinimo ir darbo organizavimo“. *Žin.*, 2001, Nr. 19-609.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 615 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros 2006–2008 metų programos patvirtinimo“. *Žin.*, 2006, Nr. 71-2630.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 625 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strategijos patvirtinimo“. *Žin.*, 2005, Nr. 73-2649.
22. Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1468 „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. *Žin.*, 2003, Nr. 112-5022.
23. Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategija. *Žin.*, 2004, Nr. 69-2399.

PRIEDAI

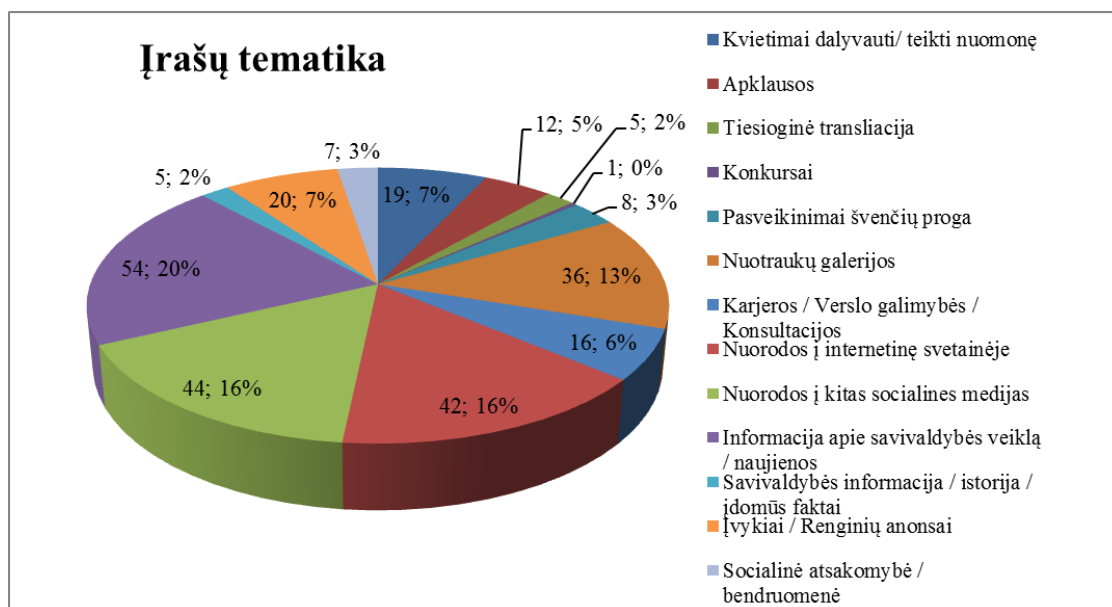
Vilkaviškio rajono savivaldybės paskyros socialiniame tinkle „Facebook“ turinio analizė

El. dalyvavimo lygmenys	Piliečių dalyvavimas	Analitinės kategorijos	Įrašai
Įgalinimas	Piliečių kontrolė	<i>Piliečių inicijuoti įrašai</i>	3
		<i>Įrašų palaikymas („Like“ paspaudimai)</i>	4497 (168)
	Deleguota valdžia	<i>Piliečių komentarai</i>	88 (27)
		<i>Bendrinimai</i>	531 (65)
	Partnerystė	<i>Kvietimai dalyvauti/ teikti nuomonę</i>	20
		<i>Apklaustos</i>	3
		<i>Tiesioginės transliacijos</i>	1
El. konsultavimas	Nuraminimas	<i>Konkursai</i>	4
		<i>Pasveikinimai švenčių proga</i>	5
		<i>Nuotraukų galerijos/ video</i>	24
	Konsultavimas	<i>Karjeros / Verslo galimybės / Konsultacijos</i>	9
		<i>Nuorodos į internetinę svetainę</i>	16
		<i>Nuorodos į kitas medijas</i>	22
El. informavimas	Informavimas	<i>Informacija apie savivaldybės veiklą / naujienos</i>	68
		<i>Savivaldybės istorija / įdomūs faktai</i>	1
		<i>Įvykiai / Renginių anonsai</i>	29
	Manipuliacija	<i>Socialinė atsakomybė / bendruomenė</i>	3
VISO:			205

Kauno miesto savivaldybės paskyros socialiniame tinkle „Facebook“ turinio analizė

El. dalyvavimo lygmenys	Piliečių dalyvavimas	Analitinės kategorijos	Įrašai
Įgalinimas	Piliečių kontrolė	Piliečių inicijuoti įrašai	85 (60)
		Įrašų palaikymas („Like“ paspaudimai)	53572 (227)
	Deleguota valdžia	Piliečių komentarai	1500 (172)
		Bendrinių	3729 (143)
	Partnerystė	Kvietimai dalyvauti/ teikti nuomonę	19
		Apklausos	12
Tiesioginė transliacija		5	
El. konsultavimas	Nuraminimas	Konkursai	1
		Pasveikinimai švenčių proga	8
		Nuotraukų galerijos	36
	Konsultavimas	Karjeros / Verslo galimybės / Konsultacijos	16
		Nuorodos į internetinę svetainę	42
		Nuorodos į kitas socialines medijas	44
El. informavimas	Informavimas	Informacija apie savivaldybės veiklą / naujienos	54
		Savivaldybės informacija / istorija / įdomūs faktai	5
		Įvykiai / Renginių anonsai	20
	Manipuliacija	Socialinė atsakomybė / bendruomenė	7
VISO:			269

Interviu tyrimo klausimynas.

Kauno technologijos universiteto, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto, Viešosios politikos antrosios pakopos studijų programos studentė Ieva Rinkevičiūtė atlieka ekspertų apklausą apie piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas, tiriamuoju atveju – naudojant savivaldybės paskyrą socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Prašau atsakyti į pateikiamus klausimus, susijusius su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“.

1. Kaip suprantate piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje?
2. Kaip vertinate savivaldoje naudojamas šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (pvz., savivaldybių naudojamą paskyrą socialiniame tinklalapyje „Facebook“) ir kiek jos svarbios savivaldybių veiklai?
3. Kaip manote, kokią reikšmę ir įtaką piliečių dalyvavimui turi savivaldybių naudojama paskyra socialiniame tinklalapyje „Facebook“?
4. Ar pritariate / nepritariate teiginiams apie veiksnius, skatinančius piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje, naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“? /ĮVERTINUS KIEKVIENĄ TEIGINĮ TRUMPAI PAKOMENTUOKITE SAVO PASIRINKIMĄ/

	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu
1. Facebook paskyroje pateikiama išsami ir patikima informacija apie savivaldybės veiklą mažina piliečių nepasitikėjimą vietos valdžia					
2. Facebook paskyroje pateikiama įdomi ir išskirtinė informacija, naudojama vaizdinė medžiaga piliečiams leidžia geriau suvokti savivaldybės veiklas					
3. Facebook paskyroje skatinamas piliečių ir valdžios dialogas					
4. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė jam patogiu metu paklausti rūpimus klausimus / konsultuotis ir gauti operatyvų atsakymą					
5. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė vertinti savivaldybės pateikiamas naujienas ir / ar įvykius					
6. Facebook paskyroje piliečiui suteikiama galimybė dažnai ir aktyviai dalintis savivaldybės pateikiamomis naujienomis ir / ar įvykiais					
7. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę išsakyti nuomonę apie valdžios atstovų priimamus sprendimus ir					

Žino, kad į jų išsakytą nuomonę bus atsižvelgta					
8. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę inicijuoti jiems svarbių klausimų sprendimą					
9. Dalyvaudami Facebook paskyroje piliečiai jaučiasi galintys kontroliuoti, tai kas vyksta bendruomenėje					
10. Dalyvaudami Facebook paskyroje piliečiai jaučiasi atsakingi už priimamus sprendimus					
11. Facebook paskyroje piliečiai turi galimybę kritikuoti valdžios atstovų priimamus sprendimus					
12. Dalyvavimas Facebook paskyroje piliečiui sukuria bendrumo su vietos bendruomene jausmą					

5. Kaip manote, kokios priežastys gali lemti pasyvų piliečių dalyvavimą savivaldybės veikloje naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“?
6. Ar matote (jei taip – tai kokias) grėsmes, susijusias su piliečių dalyvavimu vietos savivaldoje naudojant socialinį tinklalapį „Facebook“?
7. „*El. demokratijos įgyvendinimo pagrindą sudaro šiuolaikinių informacinių technologijų pagalba prieinamos el. paslaugos ir el. informacija, leidžianti piliečiams įsijungti į politinių sprendimų priėmimo procesą (Lidén, 2014)*“. Remiantis šiuo teiginiu, pakomentuokite, ar savivaldybių naudojamas socialinis tinklalapis „Facebook“ gali būti priskiriamas el. demokratijos priemonėms?
8. Kaip manote, ar piliečių įtraukimas į viešojo administravimo procesus taikant šiuolaikines informacines komunikacines technologijas (tokias, kaip socialinis tinklalapis „Facebook“) turėtų tapti svarbiu visų Lietuvos vietos savivaldos institucijų prioritetu? Kodėl?